

**T.C.
TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

TARİH ANABİLİMDALI

Hazırlayan

Yasemin YILDIZ

**PROF. DR. ŞERAFETTİN TURAN'IN HAYATI, ESERLERİ VE
TARİHÇİLİĞİ**

**TARİH ANABİLİM DALI
CUMHURİYET TARİHİ BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi: Hakan YAŞAR

TOKAT – 2023

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre, Dr. Öğrt. Üyesi Hakan YAŞAR danışmanlığında hazırlamış olduğum “Prof. Dr. Şerafettin Turan’ın Hayatı, Eserleri ve Tarihçiliği” adlı Yüksek Lisans Tezimin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

Tez Yazarı (Ad ve Soyad)

... / ... / ...

İmza

TEŞEKKÜR

Lisans eğitimim başta olmak üzere beni her konuda destekleyen, bilgisini benimle paylaşan yol gösteren ve yüksek lisans eğitimimin gerek ders dönemi gerekse tez döneminde, her konuda ilminden istifade ettiğim kıymetli danışman hocam Doktor Öğretim Üyesi Hakan Yaşar'a teşekkürü borç bilirim.

Eğitim hayatım boyunca maddi manevi desteklerini esirgemeyen her konuda destekçim olan sevgili babam İrfan Uzun'a ve kıymetli annem Gülsüm Uzun'a minnettarım. Beni destekleyen ve benimle beraber çabalayan yol arkadaşım, sevgili eşim Yunus Yıldız'a sonsuz teşekkürler...

ÖZET

YILDIZ Yasemin. *Şerafettin Turan Biyografisi*, Yüksek Lisans Tezi, Tokat, 2023.

Bu çalışma Türkiye'nin en önde gelen önemli tarihçilerinden birisi olan Prof. Şerafettin Turan'ın biyografik portresini çizmeyi amaçlamaktadır. Tez, Turan'ın yaşamı, aile yapısı, büyüdüğü geliştiği ortam, eğitim hayatı, mesleki deneyim ve literatüre kazandırmış olduğu eserleri içermektedir.

Anahtar Kelime: Tarihçilik, Tarih, DTCF, Şerafettin Turan

ABSTRACT

YILDIZ Yasemin. Biograph of Şerafettin Turan, Master Thesis, Tokat 2023. This study aims to stretch a biographical portrait of Prof. Dr. Şerafettin Turan, one of the most prominent historians of Türkiye. The thesis includes Turan's life, family structure, the range in which he grew up, his educational life, Professional experiences and the works he redounded to the literature.

Keywords: Historiography, History, DTCTF, Şerafettin Turan

KISALTMALAR DİZİNİ

1. age	Adı geçen eser
2. ATESE	Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı
3. bkz.	Bakınız
4. C.	Cilt
5. DİA	Diyanet İslam Ansiklopedisi
6. DP	Demokrat Parti
7. DTCF	Dil Tarih Coğrafya Fakültesi
8. S.	Sayı
9. ss.	Sayfa Sayısı
10. TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
11. TDK	Türk Dil Kurumu
12. TDV	Türk Diyanet Vakfı
13. TİTE	Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü
14. TTK	Türk Tarih Kurumu
15. yy.	Yüzyıl

EKLER

Ek-1: Şerafettin Turan (Haziran 2014) İstanbul.

Ek-2: Şerafettin Turan (1968)Türk Tarih Kurumu Üyeliği.

Ek-3: Şerafettin Turan (4 Kasım 1970) DTCTF Dekanlığı.

Ek-4: Şerafettin Turan (5 Ekim 1970) CAVELIERE Nişanı töreni Cüneyt Gökçer, Tarık Leventoğlu ve Büyükelçi.

Ek-5: Şerafettin Turan (26.10.1973)Türk Tarih Kurumunda Cumhuriyet'in 50. Yıl kutlaması.

Ek-6: ODTÜ Atatürk Dayanışma Topluluğu tarafından yapılan Prof. Dr. Şerafettin Turan ile Çanakkale Zaferi Üzerine Bir Söyleşi.

Ek-7: ODTÜ Atatürk Dayanışma Topluluğu tarafından yapılan Prof. Dr. Şerafettin Turan ile Çanakkale Zaferi Üzerine Bir Söyleşi

Ek-8: Şerafettin Turan (2014) Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi, C.14, S.28.

Ek-9: Şerafettin Turan (2014) Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi, C.14, S.28.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
BİLİMSEL ETİK SAYFASI.....	2
TEŞEKKÜR.....	iii
KISALTMALAR DİZİNİ	vi
EKLER	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
GİRİŞ:	10
A. TEZİN AMACI VE ÖNEMİ:	10
B. LİTERATÜR ÖZETİ VE KAYNAKLAR	10
C. TÜRKİYE’DE BİYOGRAFİ YAZIMI VE GELENEĞİNE GENEL BAKIŞ	2
BİRİNCİ BÖLÜM.....	5
PROF. DR ŞERAFETTİN TURAN’IN HAYATI.....	5
I. Çocukluk Yılları ve Aile Yaşamı:.....	5
1.1. Ailesi.....	6
1.2. Evlilik Hayatı.....	8
1.3. Öğrenim Hayatı	10
1.1.3.1. İlk ve Orta Öğrenimi	10
1.3.1. Lise Yılları	11
1.3.2. Yükseköğrenim Yılları.....	13
1.3.3. Gazi Eğitim Enstitüsü Yılları.....	14
1.3.4. Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesindeki Yılları	16
1.4. Mesleki Hayatı ve İdari Görevleri	18
1.5. Şerafettin Turan’ın Vefatı, Şahsiyeti ve Ardından Yazılanlar	25
İKİNCİ BÖLÜM	31
Prof. Dr. ŞERAFETTİN TURAN’IN ESERLERİ.....	31
2.1. Kitaplar	31
2.2. MAKALELER:	44
2.3 Tebliğler.....	57
2.6. Kaynak Ve Belge Yayınları.....	62
2.7. Çeviriler	64

2.8. Yayın Eleştirileri.....	64
2.8. Gazete Yayınları	66
2.9. Ansiklopedi Maddeleri	71
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	79
3.1. Şerafettin Turan’a Göre Tarih Bilimi, Önemi ve Sorunları.....	79
3.2. Şerafettin Turan’ın Tarih Anlayışı	81
3.3. Şerafettin Turan’ın Osmanlı Tarihçiliğine Katkıları	82
3.4. Şerafettin Turan’ın Cumhuriyet Tarihçiliğine Katkıları.....	83
3.5. Öğrencilerinin Gözünden Şerafettin Turan	84
SONUÇ.....	100
KAYNAKÇA	101
EKLER	119
ÖZGEÇMİŞ.....	128

GİRİŞ:

A. TEZİN AMACI VE ÖNEMİ:

Cumhuriyet tarihinin ilk dönemlerinde eser veren tarihçiler ve yazmış oldukları eserler günümüzde çok aranır olmuştur. Bu nedenledir ki Türk tarihinde Şerafettin Turan gibi özellikle çok yönlü tarihçi ilim insanlarının araştırılmaları gerekmektedir. Bu tarihçilerin eserleri okunmalı, incelenmeli ve onların inşa ettikleri Türk tarihi yeni kuşaklarca geliştirilebilmelidir. Bu sebepten Şerafettin Turan gibi ömrünü tarih yoluna adanmış tarihçilerin hayatlarının konu edildiği çalışmalar çok kıymetlidir. Tez konusu olarak seçtiğimiz bu çalışma; Cumhuriyet döneminin Atatürk İlke ve İnkılapları çerçevesinde yetiştirilen ilk tarihçileri arasında yer alan Şerafettin Turan'ın Van'da başlayan hayat serüveni ulaşabildiğimiz kaynaklar doğrultusunda incelenmiştir. Turan'ın tarihe iz bırakan çalışmalarının unutulmamasını sağlamak amaçlanmaktadır.

B. LİTERATÜR ÖZETİ VE KAYNAKLAR

LİTERATÜR TARAMASI: Yapılan tarama sonucu elde ettiğimiz kaynaklara bakıldığında yararlandığımız ilk kaynak:

GÖZCÜ, Alev, Tarih Yaşanmış Hayattır Şerafettin Turan ile Söyleşi, Şenocak Yayınları, İzmir,2008.

Yazılmış olan bu eserde adından da anlaşılacağı üzere, Alev Gözcü'nün Şerafettin Turan ile yapmış olduğu söyleşi yer almaktadır. Karşılıklı bir sohbet havasında soru cevap şeklinde ilerlenmiş olan bu eserde Turan kendi cümleleriyle hayatını sorular eşliğinde anlatmıştır. Eserde, Turan'ın çocukluğu, ailesi, akademik yılları, eserleri, emeklilik sonrası yaşamı ve Turan hakkında değerlendirme bölümü yer almaktadır. Bunula birlikte eser yazıldığı dönemin Türkiye'sine ışık tutuyor. Kitabın sonunda ise Şerafettin Turan'ın fotoğraf albümü bulunmaktadır.

SEZER, Hamiyet, "Prof. Dr. Şerafettin Turan'ın Yaşamı ve Yapıtları", Dergi Park Akademik, C.5. S.5, 1994.

Bu makalede yazar, Şerafettin Turan'ın hayatını detaya girmeden, genel hatlarıyla anlatmıştır. Yazar, eser isimlerini makalenin sonunda sınıflandırmıştır.

KILIÇ, Selda Kaya, “Bir Cumhuriyet Aydını Prof. Dr. Şerafettin Turan”, Ankara Üniversitesi, Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi, C.6, S.3, Nisan 2014.

Bu makalede Şerafettin Turan’ın hayatı ayrıntıya girmeksizin, ana hatlarıyla anlatılmaktadır. Turan’ın cümleleriyle, anılarına örnekler verilmiştir.

KAYNAKLAR: İncelenen kaynaklar ışında kullanılan başlıca kaynaklar:

TURAN, Şerafettin, Anılarla Türkiye Gerçeği, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2016.

Şerafettin Turan’ın bizzat kaleminden çıkan bu eserde; yaşamış olduğu yılları anılar ve belgelerle anlatılmaktadır. Eser içerisinde aile yapısı, eğitim aldığı okullar, ilminde istifade ettiği hocaları, akademik kariyeri, yazmış olduğu eserler, eşi-çocukları hakkında bilgiler ayrıntılı olarak ele almaktadır. Ayrıca anılarından bahsederken Türkiye’nin içinde bulunduğu durumlar, hükümet, yasalar kanunlar... vs. konulardan da bahsedilmektedir. Eserin arkasında bir fotoğraf albümü yer almaktadır.

Ankara Üniversitesi DTCF arşivi 31. 803 numaralı sicil dosyası:

Şerafettin Turan’ın DTCF’de yer alan öğrenci ve 803 numaralı sicil dosyası incelenmiştir. Öğrenci bilgileri, askerlik bilgileri, tayinleri, görev değişiklikleri, üstlendiği görevler, akademik yayın listeleri, imtihan soruları gibi birçok bilgi bu dosyalardan elde edilmiştir.

C. TÜRKİYE’DE BİYOGRAFİ YAZIMI VE GELENEĞİNE GENEL BAKIŞ

Biyografi, “bios” (canlılık-hayat) ve “graphie” (yazı-şekil) kelimelerinden de belli olacağı üzere, bir yaşam öyküsünü anlatan yazılara verilen addır.¹ Biyografinin Osmanlı Türkçesinde oldukça güzel bir manası vardır: “Tercüme-i hal”, bu da yaşanan bir ömrün, kişiye özgü bir halin, başkalarına kapalı olan bir yaşantının ifşası ve anlaşılır bir dil ile ifadesi anlamına gelir. Kökeni yüzyıllar öncesine dayanan ve günümüzde de önemini kaybetmeyen bir yazınsal tür olan biyografinin yazılış amacı merak, anma, unutmama ve yaşatmaktan gelmektedir. İnsan ölüm gerçeği ile tanıştıktan sonra bu kavramların üzerine daha da düşmüş ve biyografinin temellerini mezar taşları ve cenaze törenlerindeki sözlü ifadeler oluşturmaya başlamıştır.² Bütün amaç ölen kişinin hayattayken yaptıklarını anlatmak, kişiyi övmektir.

¹ Vefa Taşdelen, “Biyografi: Öteki Yolculuk”, Milli Eğitim, S.172, Güz/2006, s.2

² Sinem Çelebioğlu, *Türk Edebiyatında Modern Biyografinin Doğuşu*, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2007, s.1.

Bu görüşü Harold Nicolson; "*Biyografi, anma içgüdüsünü tatmin etmek için icat edilmiştir: aileler, ölüyü anmayı arzu eder bu yüzden ağıtlarımız, kitabelerimiz bulunmaktadır; kabileler, kahramanlarını anmak ister bunun için destan ve menkıbelerimiz vardır; kilise, kurucularını anmayı ister bu yüzden azizleri anlatan hikâyeler (saints) vardır.*" diyerek desteklemektedir.³

Batı Avrupa kültüründe biyografi çalışmaları 19.yüzyılda, itibarı iyice yükselen bireycilik fikrinin de etkisiyle ortaya çıkmıştır.⁴ Her insanın hayatının üç evresi (doğumu, evlenmesi ve ölümü) kilise tarafından kayıt altına alınması ve toplumun sosyal yapısı nedeniyle aristokrasi, burjuvazi veya alt katmanlara mensup şahıslar, geçmişlerini bir sonraki nesillere aktarabilmek amacıyla arşivler oluşturması, biyografi yazımında önemli kaynaklar elde etmeye olanak sağlamıştır. Avrupa’da biyografya kelimesi ilk olarak John Dryden tarafından 1683 yılında kullanılmıştır.⁵ Batı Avrupa’da modern biyografinin ilk örneklerine bakıldığında önce kısa biyografilerin yazıldığı görülmektedir. Bunun en önemli iki örneği de İncil ve Plutarkos’un *Koşutlu Yaşamlar* adlı eseridir.⁶

Türkçede ilk biyografik eserler, 7 ve 8. yüzyılda başlayarak iki ayrı kanalda yazılmıştır. Birincisi İslam dini çerçevesinde gelişen ve son peygamber Hz. Muhammed’in yaşam öyküsünü anlatan siyer türü, diğeri de tarih kökenli Orhun Yazıtları ile Yenisey Yazıtları’dır.⁷

Özellikle İslami dönemde biyografi geleneğinin başlamasında Hz. Muhammed’in “*Âlimler Peygamberlerin Varisleridir*“ hadis-i şerifinin etkili olabileceği belirtilmektedir.⁸

Âlimlerin, ilim adamlarını ve din bilginlerinin zaman içerisinde yok olmalarını ve unutulmamalarını sağlamak amacıyla tabakat⁹ denilen biyografik eserler yazılmaya başlanmıştır. Tabakat olarak hazırlanmış elimize ulaşan en eski kaynaklardan biri İbn *Sellâm el- Cumahinin Tabakatüfuhûli’s-şur’ara* adlı eseridir.¹⁰ Yine tabakat tekniği ile Taşköprizade Ahmet Efendi’nin kaleme aldığı *Eş-Şekaiku’n-Nu’mâniyye fi Ulema’i’d- Devleti’l Osmaniyye* adlı eserdir. Bu eser Osmanlı’nın kuruluşundan (1299) eserin tamamlanışına (1558) kadar geçen sürede meşayih ve ulemalar ele alınmıştır.¹¹ (371 âlim, 150 şeyh). İslam’ın yayılması ile birlikte biyografi de gelişmiştir ve biyografi sanatını ilim haline getirerek ilm’ür-ricâl şeklinde medreselere sokmuşlardır. Hadis naklinde kişinin hayatına da yer verilmeye başlanmış ve bu eserlere de İlmül’ül-ricâl adı verilmiştir.¹²

³ Aynı yer.

⁴ Ali Akyıldız, “İnsanı Yazmak: 19.yy Osmanlı Biyografisi Yazıcılığı ve Problemleri Üzerine Bir Değerlendirme”, *Osmanlı Araştırmaları/ The Journal of Ottoman Studies*, S.50, 2017, s.221.

⁵ Ayşegül Özerdem, *Halil İncalcık Biyografisi*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2012, s.16.

⁶ Çelebioğlu, *age*, s.2.

⁷ Çelebioğlu, *age*, s.18.

⁸ Derya Adalar Subaşı, “Arap Edebiyatında Tabakat (Biyografi) Türünün Gelişimi”, *Ankara Üniversitesi Dil Tarih-Coğrafya Fakültesi Doğu Dilleri Dergisi /Journal of Oriental Languages*, C.6, S.1, Haziran 2021, s.30.

⁹ İslam geleneğinde sahabe, tabiin, alimler, edip, şair ve ayrıcalıklı niteliklere sahip olan kişilerden söz eden telif türünü ifade eder. Bkz. İsmail Durmuş, *Tabakat*, DİA. C.39, Ankara 2010.

¹⁰ Selim Göbüto, *Lisansüstü Tarih Tezlerinde Biyografi Çalışmaları*, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çankırı 2018, s.13

¹¹ Abdülkadir Özcan, “Eş-Şekaiku’n- Nu’mâniyye”, DİA C.38. Ankara 2010.

¹² Ayşegül Özerdem, *Halil İncalcık Biyografisi*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2012, s.7.

Türkler her toplumda olduğu gibi soy ağacı, secere, nesep olarak adlandırılan biyolojik köken bilgilerine büyük önem vermektedir ve bu da Türklerde biyografi yazımının ortaya çıkmasına olanak sağlamıştır. Türklerin bilinen ilk yazılı tarihi olarak yer alan Orhun Abideleri, Bilge Kağan, Kültegin ve Bilge Tonyukuk adına dikili taşların üzerine yazılmış anıtlardan meydana gelmektedir¹³. Türk edebiyatı açısından şairlerin biyografilerini yazma geleneği Çağatay dilinde başlayıp, Osmanlı döneminde Türkçe yazılan eserlerle sürmüştür. Çağatayca ilk tezkire¹⁴ olan Ali Şir Nev âî'nin *Mecâlisü'n-Nef â'is'nin* (1491) Ardından Edirneli Sehi Bey'in kaleme aldığı *Heşt Bihişt* (1538-39) , Kastamonulu Lâtifi , Tezkiresi olarak bilinen *Tezkiretü'l-Şu'ar â'yı* (1546) türün Osmanlı'daki ilk örnekleridir¹⁵. Osmanlı tezkirecileri eserlerinde “ Herat ekolü tezkireleri ” ni örnek almışlardır.¹⁶

Cumhuriyet döneminde, biyografik çalışmalarda çeşitlilikler görülmeye başlanmıştır. Kişi hayatlarının derlenerek okuyuculara sunulduğu modern anlamda bilinen ansiklopediler yazılmaya başlandı. Osman Nebioğlu tarafından kaleme alınan “Kim Kimdir” adlı çalışma bu türde yazılan ilk örnektir. Bu döneme ait bir diğer tür de edebi dille yazılmış olan biyografik romanlardır. Hasan Ali Yücel'in 1932 de kaleme almış olduğu “*Goethe Bir Dehanın Romanı*”, Mehmet Erişikgil'in 1951 de basılan “*Bir Fikir Adamı Romanı: Ziya Gökalp*”, türünün ilk örnekleridir.¹⁷

¹³ Göbüto, *age*, s.15.

¹⁴ Yusuf Öz, “ Tezkire”, *DİA*, Ankara 2012.

¹⁵ Aslıhan Erkmen, “ İslam Dünyasında Biyografi Yazımı ve Resimlenmesi” , *Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi*, Mayıs 2019, s. 173.

¹⁶ Erkmen, *age*, s.180.

¹⁷ Göbüto, *age*, s.18.

BİRİNCİ BÖLÜM

PROF. DR ŞERAFETTİN TURAN'IN HAYATI

I. Çocukluk Yılları ve Aile Yaşamı:

Şerafettin Turan'ın nüfus cüzdanındaki kayda göre 9 Eylül 1927 olarak görülen doğum tarihi aslında nüfus memuru tarafından yanlış yazılmış bir tarihtir. İlkokulu bitirip ortaokula kayıt olmak istediğinde yaşının küçük olması sebebiyle okul kaydı yapılamamıştı. Bu durumda mahkemeye başvurarak yaşının büyütülmesi gerektiği söylenmişti. Yürürlükteki mevzuat gereği iki şahit eşliğinde mahkemeye başvurulmuştur.¹⁸ Şerafettin Turan doğum tarihinin kaydında yapılan yanlışlığı kendi ifadeleriyle şu şekilde aktarmaktadır: Bitlis Asli Hukuk Mahkemesinin 13.09.937 gün ve esas 188 karar 110 sayılı ilamı üzerine 1927 doğumundan 13 Haziran 1925 doğumuna tashih edilmiştir.¹⁹

*“ Annem ölmeden önce bir Kuran'ın kenarında benim 2 Nisanda doğduğuma dair bir not bulmuş. Nasıl oldu bilmiyorum ama bir şekilde doğum tarihimi Kuran'ı Kerim'in kenarına kaydetmiş meğer. Annem bu kaydı bulunca bana dedi ki; “oğlum sen 2 Nisan 1341 doğumlusun” yani 1925 yılı gerçek doğum yılım...”*²⁰

Bu bilgilerden de anlaşılacağı üzere 2 Nisan 1925 (1341) yılı gerçek doğum tarihi olup, 13 Nisan 1925 yılı ise nüfusta kayıtlı olduğu tarihtir. Dönem içerisinde yaygın olarak görülen isimlerden Şerafettin ismi “dinin şerefi” manasına gelmekle birlikte babası Hasan Bey tarafından vermişti. Nüfusta Şerafettin olarak geçse de kendi “Şeref” ismini kullanmayı tercih etmiştir. Kolaylık olsun diye mi, yoksa isminin kısaltılması olarak mı görüyordu bilinmez ama çevresinde ve ailesinde Şeref olarak seslenilirdi.

Babası Hasan Bey ve annesi Gülizar Hanım'ın ikisi de Vanlı idiler.²¹ Turan, babasının üçüncü, annesinin ise ikinci çocuğu olarak Van'ın Erciş ilçesin de dünyaya geldi. Kendisinden sonra iki kardeşi daha oldu. Babaannesi ile birlikte sekiz kişilik bir ailede yaşamaktaydı.²²

¹⁸ Yavuz Ercan, Mustafa Öztürk ve Rıfat Özdemir, *Prof. Dr. Şerafettin Turan Armağanı*, Kültür Yayın Evi, Antakya, 1996, s.1.

¹⁹ DTCF Arşivi. (7.10.1938 yılına ait Medeni ve Şahsi Ahvaldeki Tebeddülât)

²⁰ Alev Gözcü, *Tarih Yaşanmış Hayattır Şerafettin Turan İle Söyleşi*, Şenocak Yayınları, İstanbul, 2008, s.16.

²¹ Oktay Afşin ve Kemal Bağlum, *Biyografiler Ansiklopedisi 1959*, Bereket Matbaası, İstanbul, 1959, s.276.

²² Ercan age, s.4.

1.1. Ailesi

Yusuf ve Hatice çiftinin oğulları olan Hasan, 1889'da Van'da doğmuş (ö. 5 Şubat 1962) ve Osmanlı İmparatorluğu'nun son zamanlarında açılan üç sınıflı Darülmuallemi (Erkek Öğretmen Okulu) bitirmişti. Büyük dedelerinden birinin vaktiyle Van Beylerbeyi'nin çocuklarına mürebbilik (eğitcilik) yaptığı için aile “*Mürebbeyoğulları*” lakabıyla bilinmekteydi.²³ I. Dünya Savaşı sırasında ailesiyle birlikte Van'dan Harran'a göç etmek zorunda kaldı. Açlık ve sefalet içerisinde kaldıkları bu zorlu dönemde “sokakta kedi köpek kalmamıştı;”²⁴ artık insanlar kedileri köpekleri yiyordu karınlarını doyurabilmek ve hayatta kalabilmek için. Burada göçmen bürolarında katiplik görevi ile 2 sene kadar çalıştıktan sonra Van'ın Rus işgalinden kurtulmasından (2 Nisan 1918)²⁵ bir süre sonra ailesiyle birlikte doğduğu kente döndü fakat harap bir Van bulmuşlardır. 1.Dünya Savaşı sırasında Van 60.000 nüfuslu ve kale etrafında yer alan büyük bir şehirdi. Ruslar çekildikten sonra Ermeniler evleri yakıp yıkmış ve Van'ı yerle bir etmişlerdi.²⁶ Bir süre Van'da polislik yapmış sonra tekrar öğretmenlik mesleğine dönmüştü. Daha sonra görevi gereği Bitlis'e gönderildi. Ailesi ile gittiği Bitlis'te 8 yıl kaldı ve öğretmenlik görevine devam etti ve 1938 yılının sonuna kadar Bitlis'te kaldı. Bundan sonra Muş'a atanan Hasan Bey, bir sene sonra da Hizan'ın bir köyüne öğretmen olarak görevlendirildi. Köy öğretmenliğinin yanı sıra, okul yaşı geçmiş bireyler için kurulan Millet Mektepleri²⁷ ve Halkevlerinde²⁸ de görev aldı.²⁹

Hasan Bey, ailesine karşı sevgisini pek gösteremeyen hatta çocuklarını toplum içerisinde kucağına dahi almayan gelenekçi bir aile babasıydı. Bununla birlikte çağı yakalamak isteyen bir insandı. Müzik tutkusu sebebiyle kimsede yokken evine gramofon alan ve aile fertlerine her ay plak getirten bir babaydı. Ayrıca sert bir mizacı olmasına karşın işini severek yapan bir öğreticiydi. Yeni harfleri çocuklara kolayca öğretir bu sebeple de hep birinci sınıfların derslerine girmekle görevlendirilirdi. 43 yıllık öğretmenlik hayatından göz rahatsızlığı sebebiyle emekli olmuştu. Atatürk'ü görmemiş olsa da, hayatı boyunca onun ilkelerine ve devrimlerine bağlı bir kişilik olarak yaşamıştı³⁰.

²³ Şerafettin Turan, *Anılarla Türkiye Gerçeği*, Bilgi Yayınevi, Ankara 2016, s.5.

²⁴ <https://www.youtube.com/watch?v=PGzzK96B5CY> Bir Cumhuriyet Çınarı Şerafettin Turan 2011. (Erişim Tarihi 14.10.2022)

²⁵ Age, s.6.

²⁶ <https://www.youtube.com/watch?v=PGzzK96B5CY> . Bir Cumhuriyet Çınarı Şerafettin Turan 2011. (Erişim Tarihi 14.10.2022)

²⁷ Millet Mektepleri, harf inkılabından sonra, 1928 yılında çıkarılan bir talimname ile Türkiye'nin her yanında kurulmuş halk eğitim okullarıdır. Bu okullarla birlikte, yeni Türk harflerinin kısa zamanda tüm halka tanıtmak ve Türk Milletini okur yazar hale getirmek amaçlanmıştır. Bkz: Millet Mektepleri Teşkilat Talimatnamesi, Ankara 1928.

²⁸ Halkevleri, 19 Şubat 1932 tarihinde, Türkiye'nin çağdaşlaşma hedeflerine dönük olarak, geniş halk eğitimini amaçlayan kültür kurumları olarak ülkenin her yanında kurulmuştur. Bu kurumlarda dil, tarih, edebiyat, folklor gibi şubeler bulunuyordu. Her ilde örgütlenme yoluna giden kurumlar, o yörenin söz konusu alanda kültürel etkinliklerini yayınlayan dergiler çıkarmaktaydı. Bkz; Anıl Çeçen, Halkevleri, Gündoğan Yayınları, İstanbul, 1990.

²⁹ Gözcü, age, s.20.

³⁰ Gözcü, age, s.22-25.

Annesi Gülizar Hanım, 1895 Van doğumludur (ö.23 Kasım 1961). “Apaoğlu” diye nitelenen ama daha çok “Efe” sanıyla anılan İbrahim Karahan’ın kızıdır³¹. Ayrıca Hasan Bey’in ikinci eşi (1921). Mahalle mektebinden yani iptidaiden mezundu. Daha sonra eğitim hayatına millet mekteplerinde devam etmiş ve Millet Mektebi diplomasını eşi Hasan Bey’in elinden almıştı. Çalışma hayatı olmamıştı. Şerafettin Turan’ın tabiriyle; *”halim selim”*³² bir kişilikti ve 1960 yılında vefat etti.³³ Abisi Halil İbrahim, ablası Nezihe ve kendinden küçük kardeşleri, Naciye (Yıldız) ve Sevim ailenin diğer fertleriydi. Necmi adında bir kardeşleri daha olmuş fakat ölmüştü.

Halil İbrahim, Şerafettin Turan’ın öz ağabeyi değildi. Babası Hasan Bey’in ilk eşinden olma kardeşi idi. Halil İbrahim Urfa doğumluydu. Urfa’daki Halilürrahman Gölü’nden esinlenerek Halil adı verilmişti. Öz ağabeyi olmasa da ondan devamlı kendisine ikinci bir baba olduğundan bahsederdi. Halil İbrahim, Erzurum Öğretmen Okulunu bitirerek ilkokul öğretmeni oldu ve ardından Van’ın Muradiye ilçesine atandı. II. Dünya Savaşı sırasında askere giderek teskere bıraktı ve Silahlı Kuvvetler bünyesinde kaldı. Bu görevde yüzbaşılığa kadar yükseldi. Bu meslekte emekli olduktan sonra ticarete atıldı ve altı ay sonra iflas ederek Devlet Su İşlerinde Sarıyer Barajı’nın yapımında çalıştı ve orada da vefat etti.³⁴

Ablası Nezihe, ailenin bütün sorunlarını sırtlanan, her işlerine koşturan bir nevi evin küçük annesi rolünde olan bir kişilikti. O yıllarda hazır giyim sanayi olmadığı için çamaşırlar ve gömlekler elde dikiliyordu. Nezihe Hanım da gittiği dikiş nakış kursları ile kendi çapında bir terzi oldu ve ailenin kıyafet ihtiyacını gidererek annesine yardımcı oldu. Ortaokulu bitirerek Muş’a vekil öğretmen olarak atanmış, altı yıl öğretmenlik yaptıktan sonra evlenerek İstanbul’a yerleşmişti.

Naciye (Yıldız), nüfustaki kayda göre “Naciye” normal yaşantıda ise “Yıldız” olarak bilinmektedir. İki ağabeyi olduğu için Halil ağabeyini “ulu abi”, Şerafettin ağabeyini ise “kiçi (küçük) abi” olarak çağırırdı³⁵. Konya Öğretmen Okulundan mezun olmuş ve Van’da öğretmenlik mesleğine başlamıştı. 1954 yılında İstanbul’daki ilk görev yeri olan Avcılar’dan sonra Bakırköy’e geldi ve burada emekli oldu. Eşi de ilköğretim müfettişi olarak görev yapmıştı.

Sevim, Adana Öğretmen Okulunu bitirdi. Mezun olduktan sonra uzun süre Kırıkkale’de görev yapmış daha sonra da İstanbul’a görevlendirilmişti. Kısa süre sonra da burada emekli olmuştu.

³¹ Turan, *age*, s.6.

³² Halim Selim: yumuşak huylu, her şeye uyan, herkesle geçinen, bütün zorlukları hafifletmeye çalışan kişi.

³³ Gözcü, *age*, 25-26.

³⁴ *Age*, s.28.

³⁵ Turan, *age*, s.13.

I.2. Evlilik Hayatı

Şerafettin Turan, Ankara Dil, Tarih Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümünün üçüncü sınıf öğrencisiyken, sınıf arkadaşı Samiha'nın aracılığıyla Fatma Kartal ile tanıştı. O yıllarda Etnografya Müzesinde çalıştığı için yalnız ders saatlerinde fakülteye gidebiliyor ve Fatma'yı ders saatlerinde görebiliyordu. Bazen de Samiha'nın çağrısı üzerine hafta sonları sinema ve gezilerine katılabiliyordu. Zamanla aralarındaki duygusal bağın güçlenmesi ile hafta sonlarını birlikte geçirmeye başlamışlardı. 1952-53 öğretim yılında Fatma son sınıfa geçmişti ve Şerafettin Turan ise doktora aşamasında idi.³⁶ Okul bittikten sonra evlenebileceklerini düşünmeye başladıkları bu dönemde artık ailelerinin de onayını almak istiyorlardı. İlk olarak Şerafettin Turan, babasına yazmış olduğu mektup ile niyetini açıklamış ve en kısa zamanda beklediği olumlu yanıtı almıştı. Sıra Fatma'ya gelmişti, üstü kapalı bir şekilde annesine durumu açmayı başarmıştı. Şerafettin Turan ailesinin Van'da, Fatma'nın ise ailesinin İzmir'de olması nedeniyle bu tanışıp görüşme işlerini Fatma'nın babasına bir mektup yazarak halletmeye çalışmıştı.

“Muhterem Beyefendi, Sizi böyle bir mektupla rahatsız etmek cür’etinde bulunduğum için affınızı istirham ederim. Halen Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi’nde Genel Türk Tarihi asistanı bulunuyorum. Aynı kürsü talebelerinden olan kızınız Fatma’yı bu münasebetle tanıma imkanı buldum. Kendisini, vazifemin kaçınılmaz normal hudutları içinde tanıdığımı bilhassa tebarüz ettirmek isterim. Hayatını kazanmış ve istikbalde takip edeceği yolu tayin etmiş bir şahıs olarak, bir yuvaya sahip olmak arzusunu izhar etmenin, yersiz bir istek olmadığını takdir buyuracağınızı ümit ederim. Bir baba ve bir annenin en büyük arzularından biri muhakkak ki bin bir emek ve meşakkatle yetiştirmiş oldukları çocuklarının mesut olduklarına kanaat getirmek ve ona göre karar vermektir. Bunun için de – şüphesiz çocuklarının menfaatleri icabı – bazı düşünce ve prensiplere bağlıdırlar. Ailenin kutsiyetini ve ebeveynin çocukları üzerindeki haklarını takdir eden bir kimse sıfatıyla, bu düşünceleri ancak hürmetsizlikle karşılarım. Bu vesile ile de size böyle bir teklifi, benim üzerimde de aynı haklara sahip bulunan babam vasıtasıyla yapmadığım için ayrıca mazur görmenizi rica ederim. Fakat bu hususta ailemden tam bir müsaade almış olduğumu ve ailemin burada değil, memleketim olan Van’da bulunduğunu ilave edeyim. Sizi daha fazla işgal etmemek için iş’arınız üzerine her türlü bilgiyi arz etmeye amade olduğumu belirterek hürmetlerimi sunarım efendim.”³⁷

Turan'ın yazmış olduğu bu mektuba kısa zamanda olumlu bir cevap geldi. Necati Bey, mektubunda kızının okulunu bitirmesini beklemelerini rica etmiş ve konuşma bu minvalde sürmüş; Temmuz ayına randevu verilmişti. Turan, Temmuz ayı geldiğinde, Fatma'nın ailesiyle tanışmak amacıyla İzmir'e gitti. Fatma'nın evine misafir olarak, Babası Necati Bey, annesi Zehra Hanım, ablası Lutfiye ve kardeşi Tomris ile tanıştı. Yapılan görüşme neticesinde Fatma'nın ailesi evlenmelerine onay verdi.

³⁶ Turan age, 204-208.

³⁷ Age, s.208. Yukarıda verilen mektup 29 Nisan 1953 'de, Şerafettin Turan tarafından Fatma'nın babası Necati Kartal'a yazılmıştır. Ayrıca bir mektupla kalmadığı gibi birkaç mektupla konuşma bir süre devam etmiştir. Mektupların devamı için eserin 208-209. sayfalarına bakınız.

15 Ağustos 1953 akşamı nişan merasimi için İzmir’de Necati Bey’in evinde toplandı. Şerafettin Turan evliliğinin bu ilk adımında da yalnızdı. Ailesi Van’dan gelememiş, abisi de askerden izin alamamıştı. Fakat ev, Necati Bey’in dost ve ahabları ile doluydu. Eğlenceli bir akşamda sıra yüzüklerin takılmasına gelmişti, aile dostları olan Hacim Muhittin Çarıklı³⁸ tarafından yüzükler takılmıştı. Nişan merasiminden iki gün sonra da Turan Ankara’ya dönmüştü. En kısa zamanda nikâh işlemlerine başlamış ve 29 Mayıs 1954 günü için nikâh tarihi alınmıştı.³⁹ Bu sürede Şerafettin Turan doktora sınavını başarıyla geçerek “Edebiyat Doktoru” sanını almıştı. Maaşı doktora zammıyla birlikte 252 lirayı bulmuş ve 140 lirasına iki oda bir hol ev tutmuş hazırlıklarını tamamlamıştı. 29 Mayıs 1954 günü saat 16.00 da nikâh merasimi ile dünya evine girmişlerdi. Evlilik sonrası Fatma, öğretmen ataması için bakanlığa başvurmuş ilk olarak *Midyat Ortaokuluna* atanmıştır. Tek başına burada yaşayamayacağı için bakanlığa tekrar başvurmuş bu sefer de *Bor Ortaokuluna* atanmış fakat yine atamayı reddetmişti. Üç yıl sonra Cebeci’deki *IV. Ortaokulu*’nda saatlik ücreti 6 liraya tarih öğretmeni olarak çalışmaya başlamıştı.⁴⁰

26 Ekim 1955, Turan ailesi için tatlı ve heyecan dolu bir gündü. Aileye yeni bir üye katılıyordu. “ Engin “ adını verdikleri oğulları 3,150 kg ve 48 cm boyunda dünyaya gelmişti. Bir süre annesi ve anneannesi ile yaşamış bu sürede de baba Şerafettin Turan askerlik vazifesini yerine getirmiş ve daha sonrasında da İtalya’ya dil öğrenme amacı ile gitmişti. Bir süre sonra Fatma ile Engin’i de yanına aldırması ve Engin, küçük yaşlarda İtalya’da yaşama fırsatı bulmuştu. On bir ay süren bu yurtdışı deneyimi Turan’ın fakülteden çağırılması ile son bulmuştu. 1961-62 öğretim yılı ile Engin, İnönü İlkokuluna kayıt oldu (Erzurum). Eğitimci bir ebeveyn sahip olması okuma yazmayı dört yaşında öğrenmesine olanak sağlamıştı. Engin ikinci sınıfa Ankara’da evlerinin yakınında bulunan Maltepe İlkokulunda ve Ortaokulu da Türk Eğitim Derneği (TED) Ortaokulunda okudu.⁴¹

Engin, 1978 baharında Ortadoğu Teknik Üniversitesi Elektrik bölümünden mezun oldu. İlk olarak ÖSYM’de programcı olarak daha sonra da bir ABD şirketinin seçtiği elemanlar arasına girerek ABD’ye gitti. Şirketin Guatemala’da kurulan santralin yapımında görevlendirildi. 1983 de askerlik görevini yaptı ve o dönem içerisinde yeni kurulmuş olan NETAŞ’a girdi. 1 Mart 1985’de meslektaşı Fulya Diken ile evlendi. 13 Aralık 1991’de kızları Ceren dünyaya geldi. Engin, KAREL’de Fulya ise Zorlu Holding de çalıştı.⁴²

23 Mart 1962, Turan ailesine güzeller güzel bir kız bebek katılmıştı. Adını kura sonucu Ayşe Belgin koymuşlardı. Belgin bebek 52 cm boyunda ve 3,450 kg ağırlığında dünyaya gelmişti. Enginin aksine çok sessiz bir bebektir. Babasının yurt dışı seyahatleri nedeniyle genellikle çocukluk yıllarını İzmir’de anneannesinin yanında geçirmiştir.⁴³

³⁸ Hacim Muhittin Çarıklı, Kurtuluş Savaşı Döneminde toplana Balıkesir ve Alaşehir Kongrelerine ve 1921’ de Konya, 1925’te Şark İstiklal Mahkemeleri’ne başkanlık etmiştir. 1950 yılı seçimlerine kadar da Cumhuriyet Halk Partisi Milletvekili olarak Büyük Millet Meclisi’nde bulunmuştur.

³⁹ Turan, *age*, s.210-212.

⁴⁰ *Age*, s.213-216.

⁴¹ *Age*, s.224 ve 306.

⁴² *Age*, s. 498.

⁴³ *Age*, s.305-306.

Ayşe Belgin 1984’de ODTÜ Mimarlık Fakültesi’ni bitirdi. Kazandığı burs ile İtalya’da Restorasyon eğitimi aldı ve Vakıflar Genel Müdürlüğü’nde restorasyon mimar olarak çalıştı. Bir süre sonra asistanlık sınavını kazanarak ODTÜ Mimarlık Fakültesi’ne girdi. YÖK’ün verdiği burs ile 1995’de Cornell Üniversitesi’nde modernist olarak eğitim gördü. Doktora sınavını verdikten sonra bir yıl öğretim elemanı olarak görev aldı. Ayşe Belgin, tüm akademik çalışmalarını tamamlayarak Profesörlüğe yükseldi. 2013 yılında Koç Üniversitesi’nin bursunu kazanarak İstanbul’da çalıştı. 2017-2018 akademik yılında Harvard Üniversitesi Sanat ve Mimarlık Tarihi Bölümü’nde AKPIA Associate olarak görev yaptı. En son Prof. Turan-Özkaya, 2021 EAHN Tematik Konferansı "Mimarlık ve Dayanıklılık" eş başkanı ve BIAA "Osmanlı Kültürel Hareketlilikleri: 19. Yüzyıl Seyahat, Toplama ve Sergileme Modları" Çalıştayının eş düzenleyicisi.⁴⁴

Ayşe Belgin, 1991 Şubatında kendi gibi ODTÜ Mimarlık mezunu olan Yavuz Özkaya ile evlendi. Yavuz Özkaya, proje ve restorasyonu ön plana alan serbest mimar olarak çalışmıştı.

I. 1.3. Öğrenim Hayatı

I.1.3.1. İlk ve Orta Öğrenimi

İlkokula 1932-1933 öğretim yılında, Bitlis İkinci İlkokulunda başladı. Üçüncü sınıfta iken Bitlis Birinci İlkokuluna nakli alındı. 1937 yılında ilkokulu bitirerek ortaokula kaydoldu. Burada okul müdürü, ayrıca Türkçe öğretmeni olan Hakkı Arıca; tarih, medeni bilgiler (yurt bilgisi) Fransızca ve beden eğitimi derslerini asker kökenli olan Rıfkı öğretmenden ve keman ile mandolin derslerini de Sadi Günel’den almıştı.⁴⁵ Üçüncü sınıfa geçtiğinde babası Hasan Bey Muş’a atanmış, böylelikle kaydı evinin yakınındaki bir okula alınmıştı. 1940 yılında Devlet Ortaokul diplomasını, Muş’ta okuduğu ortaokuldan almıştı.⁴⁶ Matematiği seven bir öğrenci olarak lise yıllarına kadar mühendis olmayı düşünmüş, bunu da şöyle ifade etmiştir:

“ Bitlis’te ben ortaokul ikinci sınıfa giderken bir tütün fabrikası yapılyordu. Orda çalışan mühendisin “yevmiye” yani günlük çalışma defterlerini tutacak birisi lazım olmuş ve babama söylemişlerdi. Sonra ben bu iş için mühendisin yanına gittim. Mühendis panama şapkalı ve golf pantolonluydu. Adamın görünüşü çok hoşuma gitti. Birazda para verdiler bana. Ben de o zaman mühendis olmaya heveslendim. Zaten okul yıllarımda da matematiğe ilgim vardı.”⁴⁷

O yıllarda Doğu Anadolu bölgesinde lise sayısı az olduğu için en yakın çevre illerde bulunan liselere kayıt yaptırmak gerekmekteydi. Muş’ta lise bulunmayan illerden birisiydi.

⁴⁴ <https://avesis.metu.edu.tr/belt> (Erişim Tarihi: 08.12.2022)

⁴⁵ Turan *age*, s.19-24.

⁴⁶ Ercan, *age*, s.1.

⁴⁷ Gözcü, *age*, s.45.

Babasının maddi durumlarının elverişli olmaması sebebiyle parasız yatılı olarak okuması gerekmektedir. Bir yandan baba mesleği olan öğretmen okullarına başvuru yaparken bir yandan da parasız yatılı lise sınavlarına girdi.

Zeki ve çalışkan bir öğrenci olan Şerafettin Turan, Erzurum’da iki okulu da kazandı. Fakat tercihi yatılı lise oldu. İkinci Dünya Savaşı’nın başladığı bu yıllarda (1940) ulaşım koşulları sınırlıydı. Muş’un hiçbir demiryolu bağlantısı bulunmuyor bu sebeple de tek ulaşım yolu olarak karayolu kullanılıyordu. Erzurum’a ulaşmanın iki yolu vardı. Birinci yol, Bitlis üzerinden Diyarbakır’a gitmek ve oradan Erzurum’a geçmek, ikinci yol ise; Varto- Hınıs üzerinden Erzurum’a ulaşan kuzey yolu. Turan, kendisi gibi liseye başlayacak olan arkadaşı Ahmet ile katırlar tutarak Erzurum’a gitmek üzere yola çıktılar. 1940 yılı Aralık ayı ve gidecekleri yol uzun ve çetindi. *“soğuktan donmamam için rahmetli annemle babam ayaklarımı gazete kağıdı içinde pamukla sardılar ve çarık giydirdiler.”*⁴⁸ Palandökenler üzerinden 8 günde Erzurum’a ulaştılar.

1.3.1. Lise Yılları

Erzurum Lisesini çok eski bir tarihi vardır. Açılışı hakkında çeşitli tarihler yer alsa da Erzurum İdadisi olarak 1885 (1302)’ de kurulmuştu. 1913-14 eğitim öğretim yılında adı Sultani olarak değiştirildi. (1910 vilayetlerdeki idadilerin sultaniye dönüştürülmesi kararı gereğince).⁴⁹ Kurtuluş Savaşı sırasında kapatılan Sultani, 1923-24 eğitim öğretim yılında Lise olarak eğitime devam etti. Erzurum Lisesi öğretmen ve öğrencileri 1. Dünya Savaşı’nda çeşitli cephelerde savaşmış, bir kısmı şehadet makamına erişirken bir kısmı da geri dönmüştür. Bu kahramanlıkları dolayısıyla Mustafa Kemal tarafından güçlü yönetici ve öğretmenler Erzurum Lisesine tayin edilmişti. Bu öğretmenler arasında, Ahmet Dursunoğlu, Ahmet Hamdi Tanpınar, Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu, Sıtkı Dursunoğlu, Ahmet Somunoğlu bulunmaktadır.⁵⁰ Okul ne kadar eski olsa da okul binası yeni ve modern olarak Erzurum Millet Vekili Cevat Dursunoğlu aracılığıyla yapılmıştı. Şerafettin Turan, 16 Aralık 1940’da Erzurum Erkek Lisesine kaydını yaptırmıştır. Okul binası yeniydi fakat ısınma sorunu vardı ayrıca yatılı okul olmasına rağmen banyosu yoktu. *“ Erzurum’un soğukunda biz gece henüz sabaha dönmeden, tanyeri ağarmadan hamama gitmek zorundaydık. Okula 2 km kadar uzaklıkta olan Saray Hamamına 15 günde bir gidip banyo yapıyor ve kahvaltıya yetiştirmek için geri dönüyorduk.”*⁵¹ Geceleri ısının 25-30 dereceye kadar düştüğü Erzurum’da ısınmakta ayrı bir sorun idi. Kalorifer olmadığı için soba ile ısınılmaktaydı.

⁴⁸ Gözcü, age, s.46-47.

⁴⁹ Hikmet Yıldız, *Erzurum Lisesi Üzerine Tarihsel Bir İnceleme*, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum 2017, s. 22.

⁵⁰ Age, s.23.

⁵¹ Gözcü, age, s.55.

“Kırkar kişilik yatakhaneler büyük bir soba aracılığıyla ısıtılmaya çalışılıyordu fakat yat zilinden önce yakılan sobalar genellikle tütüyor ve dumandan korunmak amacıyla pencereleri açmak zorunda kalıyorduk. Dolayısıyla ancak yatağın içinde ısınabiliyorduk.”⁵²

Lise okul müdürü ayrıca matematik öğretmeni Reşat Özbayoğlu, müdür yardımcısı Faik Binal, müdür beyin eşi ayrıca Fizik-Kimya Öğretmeni Semiha Özbayoğlu, Tarih öğretmeni Ahmet Müfit Mansel ve Abdurrahim Şerif Beygu, Edebiyat öğretmeni Sıtkı Dursunoğlu, Coğrafya öğretmeni Ahmet Somunoğlu, Biyoloji öğretmeni, Nabi Erverdi, Fransızca öğretmeni Mahmut Baydur idi.

Şerafettin Turan’ın, yatılı okul sınavlarının geç olması sebebiyle okul kaydı da geç yapılmıştı. Bu sebeple de okula başladığında dersler bir hayli ilerlemişti. Aralık ayının sonuna yaklaşmıştı, böylelikle birinci dönem sonu da gelmişti. Bakanlık tarafından, kayıtları geç yapılan öğrencilerin de birinci dönem sınavlarına girerek karne almak zorunda olduğunu açıklandı. Bu kadar geri kalmışken dersleri toparlaması bir hayli güçtü. Sınavlara hazırlanabilmeleri için 5 gün ek süre tanınmıştı fakat ne kadar faydalı olabilirdi ki. Liseye gelinceye kadar karnesinde kırık not olmayan Şerafettin Turan için lise hayatı zayıf notlarının bulunduğu bir karne ile başlamıştı. Coğrafya, biyoloji, beden eğitimi 4, geometri 3, edebiyat, tarih, cebir ve askerlik notu 8 idi.⁵³

İlk dönem düşük notlar alması, onun çalışma azmini elinden almadı; babasının ve öğretmenlerinin de desteği ile çalışıp ikinci dönem notlarını yükseltmişti. 1941-42 eğitim yılında yani lise ikinci sınıfa geldiğinde iftihar listesine girdi ve her yıl başarılı öğrenciler için basılan iftihar kitabında yer almaya hak kazandı. Fotoğrafı ve altına “*Erzurum L-608-Şerafettin Turan- Öğretmen H. Turan*”⁵⁴ yazısı ile iftihar kitabında yer aldı. Lise ikinci sınıfa kadar tarih derslerini sıkıcı ve birçok olaylar yığını olarak gören Şerafettin Turan, derse yeni girmeye başlayan Tarih Öğretmeni Abdurrahim Şerif Beygu aracılığıyla tarihi sevmiş ve ilgi odağı haline getirmiştir. Ders kitaplarının yeterli olmadığını düşündüğü için daha ayrıntılı ders anlatan, yaşanmışlığı gözler önünde canlandırmaya çalışan ve kimi zamanda tarih için önemli olan kişileri derse getiren bir öğretmendi. 1877-78 Rus Savaşı’nın önemli kahramanlarından Nene Hatun derse gelen önemli kahramanlardan biri idi.

“Lise ikinci sınıfa kadar hep mühendis olayı düşlemiştim. Fakat iki öğretmenimden birisini olumlu diğerinin ise olumsuz düşüncesi nedeniyle fen şubesi yerine edebiyat şubesine gittim. Burada özellikle tarih öğretmeni Abdurrahim Şerif Beygu, tarih öğrenimi yapmam için beni oldukça etkiledi,⁵⁵ sende iyi tarihçi olur derdi.”⁵⁶

⁵² Turan, *age*, s.46.

⁵³ Turan *age*, s.47.

⁵⁴ *Age*, s.62.

⁵⁵ Hamiyet Sezer, “Prof. Dr. Şerafettin Turan’ın Yaşamı ve Yapıtları”, *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Dergisi*, C.5, S.5, 1994, s. 557.

⁵⁶ Gözcü, *age*, s.55.

Liseden mezun olabilmek için önce bitirme sınavına daha sonra da olgunluk denilen yazılı sınava girmek gerekmektedir. Bitirme sınavı, üç sene içinde görmüş olduğu bütün dersleri kapsayan bir sınavdı, olgunluk sınavı ise seçmiş olduğu alana yönelik (Fen-Edebiyat) yapılan bir sınavdı. Her iki sınavı da tam not alarak tamamlayan Şerafettin Turan 13 Aralık 1943’de lise bitirme belgesi ve olgunluk diplomasını alarak “pekiyi” derecesiyle mezun oldu. Parasız yatılı okuduğu için de devlete karşı yapması gereken mecburi hizmet 1.5 katına çıkarılmış ve 4.5 yıl hizmet vermesi gerektiği diplomasına eklenmişti.

Şerafettin Turan, yükseköğrenimine babasının rahatsızlığı nedeniyle ara vermek zorunda kaldı. Abisi o dönemde askerde ve üç kız kardeşi ile annesi de yalnız başıyordu. Babasına bakmak ve ailesinin yanında olmak için Muş’a döndü ve çalışma hayatına atılarak Milli Eğitim Müdürlüğünde başkatip olarak göreve başladı. Bu süre içerisinde de üniversite okuma hayalinden de vazgeçmedi. Erzurum Lisesinden mezun olduğu on sekizli yaşlarda askerlik yoklama aşamasına gelmişti. Öğrenci olduğunu belgelerse vatani görevini erteleme şansı vardı. 19 Ekim 1943 günü, söz konusu belge ile Muş Askerlik Şubesine başvurmuş ve heyet karşısında muayeneye girmişti. Nüfus cüzdanının *Son Yoklama Sütunu* başlıklı çift sayfasına boyunun 1.67, kilosunun 55 ve göğüs şişirme yetisinin de 78-82 olduğu işlendi ve ikinci haneye de *As. Kanunu 35.m. ertesi seneye terk kararı* yazılarak askerliği ertesi seneye ertelenmişti.⁵⁷

1.3.2. Yükseköğrenim Yılları

Şerafettin Turan, eğitim hayatına ara vermiş olsa da asla pes etmedi. O zaman, illerde yapılan Gazi Eğitim Enstitüsü sınavlarına girdi. Sınavı kazanınca parasız yatılı olması ve iki yıllık kısa bir sürede olması nedeniyle Gazi Eğitim’de öğrenimine devam etmeye karar verdi. 1944 Ağustosunda Ankara’ya gelerek Gazi Eğitim’de yapılan ikinci aşama sınavına girdi.⁵⁸ tarih ve coğrafyadan üçer soru yer almaktaydı.

Tarih soruları: *Hititler, Haçlı Seferleri: Sebep ve Sonuçları, XVIII. Asırda Osmanlı İmparatorluğu*. Coğrafya soruları: *Bir Türkiye haritası çiziniz, üzerinde başlıca ırmakları gösteriniz, Karadeniz hakkında toplu malumat veriniz, yeryüzünde pamuk yetiştiren memleketler...* Komisyonca incelenen sınav sonrası Turan, tarih sorularına verdiği yanıtlarla 10, coğrafya sorularına verdiği yanıtlar ile de 8 puan alarak sınavı 9 not ortalaması ile kazanmıştır.⁵⁹

⁵⁷ Turan age. s.73.

⁵⁸ Selda Kaya Kılıç, “Bir Cumhuriyet Aydını Prof. Dr. Şerafettin Turan”, *Ankara Üniversitesi, Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, C.6, S.3, Nisan 2014, s.2.

⁵⁹ Turan, age. s.78.

1.3.3. Gazi Eğitim Enstitüsü Yılları

Gazi Eğitim Enstitüsü olarak anılan bu kurum, Cumhuriyet Dönemi öğretim kurumları arasında ikinci sırada yer almaktadır. Mimar Kemalettin'in imzasını taşıyan enstitü binası büyük ve bir o kadar da görkemli bir yapıdır. İlk olarak 1924'de Musiki Muallim Mektebi olarak açılmış ardından Cumhuriyetin ilanından sonra da musiki öğretmenini yetiştirmek amacıyla bu okul açılmıştı.⁶⁰ Gazi Üniversitesinin temelini oluşturan enstitü 1926 yılında, Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün önderliğinde çağdaş öğretmenler yetiştirmek için Orta Muallim Mektebi adıyla kurulmuştur.

1929 yılında, Ankara Erkek İlk Öğretmen Okulu ile birlikte şimdiki Gazi Üniversitesi Rektörlüğü binasına taşınarak adı "Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü" olarak değiştirilmiştir. 1929-1948 arasında Resim-İş, Beden Eğitimi, Müzik, Eğitim (Pedagoji), Fransızca, İngilizce, Almanca bölümleri kuruldu. Bu arada 1947 yılında, "Gazi Öğretmen Okulu ve Eğitim Enstitüsü" olan adı değiştirilerek "Gazi Eğitim Enstitüsü" ne dönüştürülmüştür. 1980 yılında MEB kararıyla Eğitim Enstitülerinin adı Yüksek Öğretmen Okuluna dönüştürülerek 4 yıllık eğitim veren "Gazi Yüksek Öğretmen Okulu" olmuştur. 1982 yılında Gazi Üniversitesinin kurulmasından sonra Gazi Üniversitesi bünyesinde "Gazi Eğitim Fakültesi" olarak eğitim vermeye devam etmiştir.⁶¹ Gazi'nin adını vermiş olduğu bu kuruma Atatürk Enstitüsü de denilmiştir. Örneğin: 6 Mart 1935' de *Ulus Gazetesinde* enstitüden Atatürk Enstitüsü olarak bahsedilmiştir.⁶²

Şerafettin Turan okul kaydını yaptırmak için gerekli evrakları toplamış fakat velisinin olmaması nedeniyle kayıta sıkıntı yaşamıştı. Ankara'da kendisi için bu sorumluluğu üstlenecek kimsesi de yoktu. Okul Müdürü Esat Altan Bey'e giderek kendisinin velisi olması yönünde ricada bulundu. Müdür Bey'in geçici veliliği kabul etmesi ile 567 kayıt numarası ile Gazi Eğitimli oldu. İlk yıl; tarih yöntemi dersini Halil Demircioğlu, kitap tetkiki (tarih metinlerini okuma- analiz etme/ paleografya) dersini Şinasi Altundağ, Türk tarihi dersleri Hüseyin Namık Orkun, Yeni ve Yakın Çağlar Avrupa Tarihi derslerini Selahattin Tansel, coğrafya dersini Hamit Sadi Selen, ülkeler coğrafyası dersini Askeri Argun, jeoloji dersini Malik Ongan, Fransızca dersini Safiye Hatay ve İngilizce dersini de Vahdi Hatay vermiştir.⁶³

Enstitünün yatılı olması büyük avantajdı. II. Dünya Savaşı'nın devam ettiği bu zorlu günlerde kalacak yer ve yiyecek sorunları yoktu. Çoğu kısıtlamalara karşı yemekler güzel ve doyabilecekleri miktarda çıkarılıyordu ve ekmek karnesi dertleri de yoktu. Kaldıkları yatakhane ise yeterli sayıda duş bulunduğu için yıkanmaları ve temizlenmeleri için sorun yoktu. Lise yıllarında kaldığı yatakhane gibi erkenden hamama gitmek zorunda kalmıyorlardı. Enstitünün bir diğer avantajı ise kültürel faaliyetlerin yoğun olmasıydı. Öğrencilerin ve öğretmenlerin katılımıyla hafta sonları kimi zaman konserler, kimi zaman şiir dinletileri kimi zaman tiyatro ve sinema kimi zaman da spor etkinlikleri düzenleniyordu.

⁶⁰ Gözcü, age, s.67.

⁶¹ <https://gef.gazi.edu.tr/view/page/191519/tarihce> (Erişim Tarihi: 12.12.2022)

⁶² *Ulus*, 6 Mart 1935, Çarşamba, s.1.

⁶³ Turan, age, s.93-99.

“1944-45 öğretim yılının üçüncü hafta sonuydu. O cumartesi akşamı yemekten sonra verilecek olan konser için salonun yolunu tuttuk. Benim gibi Anadolu’nun uzak ve küçük kentlerinden gelenler için müzik denilince akla genelde, günümüz sanat müziği diye anılan alaturka şarkılar gelirdi. Çok sesli müzikle de ilk defa ortaöğretimdeki müzik derslerinde karşılaştık. O akşam konser saati geldiğinde ilk olarak sahneye müzik bölümü şefi Edward Zuckmayer, Piyanist Ferhunde Erkin çıkararak bir resital vereceğini belirtti. Resitalin ilk kısmı yarım saatten fazla sürmüştü. İkinci yarıda sıkılarak dışarı çıktım fakat okul müdürümüz Esat Altan’a yakalanarak salona geri döndüm ve Erkin’in resitalini izlemek zorunda kaldım.”⁶⁴

1945-46 öğretim yılı, Turan’ın Gazi Eğitimde son yılı idi. Normal derslerin dışında öğretmenlik uygulama dersleri de görüyordu. Uygulama dersi için de bir plan hazırlayıp dersin öğretmenine sunmaları gerekiyordu. Genelde bu derse Şinasi Altundağ giriyordu. Okullardaki ders anlatımları sonrasında sınıf içerisinde uygulamaları hakkında tartışmalar yaptırıyor ve ders kitaplarını incelettiriyordu.

“Tuttuğum notlara göre ilk örnek dersimi 2 Nisan 1945’de 3. Ortaokulu 3/A sınıfında vermiştim. Konu, “Birinci Meşrutiyetin İlanından İkinci Meşrutiyete Kadar Osmanlı İmparatorluğu (Abdülhamit II. Zamanı: 1876-1909)” idi. Konuyu Giriş ve Konunun İşlenişi olarak iki ana bölümde ele almıştım. II. Abdülhamit’in 33 yıllık saltanat süresini de İç Olaylar ve Dış Olaylar diye ayırmış ve sonuna da kısa bir özet eklemiştim.”⁶⁵

Mezuniyet çalışması olarak adlandırılan bir araştırma yapmaları gerekmekteydi. Şerafettin Turan’ın konusu ise “Tanzimat Fermanı’nın İlanı ve Tanzimat Dönemi” idi. Bu konuyu ele alırken Osmanlı Türkçesini çok iyi bilmesi sebebiyle dönem kaynaklarından yararlanmıştı. Yapmış olduğu bu çalışma ile Şinasi Altundağ’dan “çok iyi” notunu alarak tamamlamıştı. Turan, mezun olabilmek için son olarak bitirme sınavına girmesi gerekiyordu. 6 Haziran 1946 günü yapılan sınavda tarih dersinden 2 soru sorulmuştu. İlk soru “XVIII. Yüzyılın ikinci yarısında Osmanlı İmparatorluğu – Avrupa Devletleri Münasebetleri” ikinci soru “Attila-Roma?” idi. Vermiş olduğu yanıtlar sonucu 10 ortalama ile sınavı başarıyla tamamlamıştır.⁶⁶ 1946 yılı itibarıyla Gazi Eğitim Enstitüsünden mezun olmuştur aynı yıl asistan olarak göreve başlamıştı.⁶⁷ Ancak DTCTF’ne devam edip orayı da bitirmeyi düşünüyordu.

⁶⁴ Age, 108.

⁶⁵ Age, 118.

⁶⁶ Age, 122.

⁶⁷ Muzaffer Uyguner, “Van” Yurt Ansiklopedisi, Türkiye İl İl Dünyası Bugünü Yarını, C.10 Anadolu Yayıncılık, İstanbul, 1984, s.618.

1.3.4. Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesindeki Yılları

Türkiye Cumhuriyeti'nde tarihçiliğinin gelişimi ile üniversitelerin kuruluşu doğru orantılıdır. Yeni bir devlet bilinci yaratmak, entelektüel kişiler ve vatana millete sağdık bireyler yetiştirmek amacıyla eğitim kurumları kurulmuştur. Bu kurumlardan birisi de şüphesiz Dil Tarih Coğrafya Fakültesidir. DTCF'nin ilk dekanı ve ilk rektörü olan Şevket Aziz Kansu, Cumhuriyet döneminde okul kurma faaliyetleri devam ederken 1929 yılında *Hayat* mecmuasında yazdığı bir yazıda “*Cumhuriyet Devrimini geliştirmek amacıyla Anadolu’da, Anadolu adını taşıyan bir üniversite kurulmalıdır*” diye ifade etmiştir.⁶⁸ İlk olarak 1931 yılında Türk Tarih Tetkik Cemiyeti (Türk Tarih Kurumu) ve 1932’de Türk Dil Kurumu açılmıştır.

Bu iki kuruma da eleman yetiştirmek amacıyla Mustafa Kemal Atatürk tarafından 1935’te Kültür Bakanı Abidin Özmen’e Ankara’da bir fakülte kurma emri verilmiştir.⁶⁹ Fakültenin açılması için geniş bir öğretim üyesi kadrosu kurmaya çalışılmıştır. Nazi zulmünden kaçan birçok Alman bilim insanı Mustafa Kemal’in himayesinde göreve başlamıştır. 26 akademisyen ile açılan Fakülte, Prof. Dr. Abdülkadir İnan, Prof. Dr. Fuat Köprülü, Ord. Prof. Dr. Zeki Velidi Togan, Ord. Prof. Dr. Mükremin Halil Yinanç, Prof. Enver Ziya Karal gibi alanında yetkin olan Türk akademisyenlerin yanında yabancı; Anne von Gabain, Wolfram Eberhardt, Enno Landsberger, Herbert Louis, Hans Güterbock, Laszlo Rosanyi, hocaların ellerinde birçok akademisyen ve siyasetçi yetiştirmiştir.⁷⁰ Fakülte de ilk ders Mustafa Kemal Atatürk’ün önderliğinde manevi kızı Afet İnan tarafından “Tarihte Yöntem” dersi verilmiştir.

Şerafettin Turan’ın en büyük şansı Şinasi Altundağ’ın gözüne girmiş olmasıydı. Altundağ, her konuda yanında olmuş ayrıca DTCF’ne gitmek istemesini de desteklemişti. 1940’lı yıllarda DTCF ile Gazi Eğitim arasında şöyle bir uygulama gerçekleşmekteydi; Enstitüden mezun olan bir kişi fakültenin benzer şubesinin üçüncü sınıfına alınıyordu. Böylece Fakülte iki yılda bitiriliyordu. Fakat Turan’ın mezun olduğu 1946 Haziran’ında Üniversiteler Yasası⁷¹ yürürlüğe girdiği için bu uygulamadan vazgeçildi. Bununla birlikte Gazi Eğitimde asistan olduğu için Enstitü Müdürü’nün ve Bakanlığın izni ile Fakültenin üçüncü sınıfına kaydolma hakkı vardı.

⁶⁸ <https://www.youtube.com/watch?v=PGzzK96B5CY>, Bir Cumhuriyet Çınarı - Şerafettin Turan (2011), (Erişim Tarihi 26.12.2022)

⁶⁹ Musa Çadırcı; Azmi Süslü, *Ankara Üniversitesi Gelişim Tarihi*, Ankara Üniversitesi Yayınları, No. 82/2, Ankara, 1982, s.145

⁷⁰ Özerdem, *age*, s.15.

⁷¹ Üniversiteler Yasası; Madde 1: Üniversiteler fakültelerden, enstitü, okul ve bilimsel kurumlardan oluşmuş özerkliği ve tüzelkişiliği olan yüksek bilim, araştırma ve öğretim birlikleridir Her üniversitenin genel özerkliği ve tüzelkişiliği içinde, o üniversiteyi oluşturan fakülteler de, bu kanuna göre bilim ve yönetim özerkliğine ve tüzelkişiliğe sahiptirler

Madde 2: Üniversiteler ve bu üniversitelere bağlı olmayarak açılacak fakülteler birer kanunla kurulurlar. Üniversiteler içinde yeniden fakülteler ve okullar açılması, fakültelerin veya okulların birleştirilmesi veyahut kaldırılması Senatoların teklifi ve Millî Eğitim Bakanının onayıyla yapılır. Maddelerin devamı için Bkz: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/6336.pdf> (Erişim Tarihi: 27.12.2022).

Fakat Enstitüde değişen müdürün bu duruma izin vermemesi sebebiyle, Turan, 1948’de lise diplomasıyla fakültenin birinci sınıfına 3054 okul numarası ile kaydoldu.⁷² Aynı zamanda Enstitüdeki asistanlık görevinden ayrılarak Etnografya Müzesi’nde asistanlığa başladı. Kasım ayı itibariyle eğitim başlamış ve haftalık 24 saat süren derslere girilmesi gerekiyordu. O yıl tarih bölümüne yedi kişi kayıt olmuştu. İkinci sınıfların sayısının az olması sebebiyle dersler 128-129 numaralı sınıflarda ortak yapılıyordu.

İlk yıl aldığı dersler:

Eskiçağ Tarihi: Halil Demircioğlu- Eski Anadolu ve Mezopotamya; Prof. Dr. Afet İnan- Proseminer ve Eski Mısır Tarihi.

Ortaçağ Tarihi: Prof. Akdes Nimet Kurat- Antik Dünya’nın Yıkılışı; Doç. Dr. Osman Turan- Fransa’da incelemelerde bulunduğu için Anadolu Selçukluları dersi yapılamadı.

Yeniçağ Tarihi: Prof. Dr. Bekir Sıtkı Baykal- Avrupa Tarihi, 30 Yıl Savaşları; Doç. Dr. Halil İnalçık- Rönesans ve Reform Döneminde Avrupa.

Yakınçağ Tarihi: Ord. Prof. Enver Ziya Karal- III. Selim ve Nizam-ı Cedid Dönemi.

Genel Türk Tarihi: Prof. Dr. Şinasi Altundağ- Mısır’daki Türk Devletleri; Doç. Dr. Mehmet Köymen- Büyük Selçuklular.

Fransızca: Doç. Dr. Güzin Dino.⁷³

Birinci sınıfta Osmanlı Paleografyası (eski Osmanlı yazısı) dersleri vardı. Tarih öğretmenlerinin eski yazıyı iyi okumaları gerektiğine inanan Şinasi Altundağ, Enstitü yıllarında metin okumayı öğretmiş ve fakültede de ilerletmeleri gerektiğini belirtmişti. Dersin uzmanı ve eğitmeni ise Vakıflar Genel Müdürlüğü uzmanlarından Mahmut Yazır idi. Yine fakültede A ve B olmak üzere iki grup yardımcı ders verilmekteydi. Turan A grubundan Farsçayı seçmişti fakat Şinasi Hoca Arapçayı da öğrenmesi gerektiğini belirterek ekstra o dersi de takip etmesini istemişti. Farsça dersini, Meliha Ambarcıoğlu, Arapça dersini ise Halil İnalçık’ın eşi Şevkiye İnalçık veriyordu.

1949-50 öğretim yılı sonunda ara sınavı ile yabancı dil sınavı yapılıyordu. Güzin Dino’nun Fransızca sınavından “iyi” derecede not alarak ara sınava girdi. Ara sınavda iki yıl boyunca dersine girmiş hocaların katılımıyla sözlü olarak yapılıyordu. 27 Haziran 1950’de girdiği sınavdan da “5/pekiyi” notunu alarak ikinci evreye yani üçüncü sınıfa girmeye hak kazanmıştı.⁷⁴ Üçüncü sınıfa geçildiğinde bölüm üç kola ayrılırdı. Eskiçağ, Ortaçağ ve Yeniçağ. Ayrıca bir de yaşayan bir dil sertifikası almak zorunluluğu ve tarihçiler için de kaynak dil mecburiyeti vardı. Turan’ın dili Fransızcaydı seçmeli olarak da Farsçayı seçerek ilerledi.⁷⁵

⁷² Sezer, age, s.558.

⁷³ Turan, age, s.164.

⁷⁴ Age, s. 181.

⁷⁵ Gözcü, age, s.102.

1940’larda çıkarılan bir yönetmeliğe göre, yalnız yabancı dil bölümünde okuyan başarılı öğrencilere yönetim kurulu kararı ile bitirme sınavına girme hakkı tanıyan bir madde yer alıyordu. 3 yıl boyunca yapılan tüm derslerden tam not alan öğrenciler mezuniyet sınavı denilen bu özel sınava girebiliyordu. “Şinasi Altundağ ve Halil Demircioğlu benim bu olanaktan yaralanmamı istediler. Bana önerilen şuydu; Asıl derslere girerek tam not alacaktım böylece bitirme tezi alabilecektim. Hocalarım bana bunu önerdiklerimde çok sevindim. Başvururuz dekanlığa, yönetim kurulu onay verirse üçüncü sınıfın sonunda sınava girersin diyorlardı.”⁷⁶ Lisan bitirme tezini, yanında asistan olarak kalmak istediği hocası Şinasi Altundağ’dan almak istemişti. Bu seçimi ile ister istemez “Genel Türk Tarihi” alanına yönelmişti. Konu olarak, 1828-1829 Osmanlı Rus Savaşı sonunda imzalanan Edirne Antlaşması’nı seçti.⁷⁷ Turan tez çalışması için İstanbul’da bulunan Başbakanlık Arşiv Genel Müdürlüğüne giderek çalışmalarını sürdürdü. Arşivde bulunan belgeler Osmanlı Türkçesi idi.

O yıllarda belgeler mikrofilm ya da fotokopi olarak çoğaltılamadığı için tek tek elleriyle notlar alarak çalışması gerekmekteydi; tabi bu da fazlasıyla zaman alıyordu. Şinasi Altundağ’ın düzeltmeleri ile 1950-1951 öğretim yılı ortalarında lisans tezini tamamlamış 1951 yılında bir makale olarak da yayımlanan bu çalışma Turan’ın ifadesiyle onun yaşamında bir dönüm noktası olmuş.⁷⁸ Bununla birlikte o yıl sonuna bitirme sınavına girebilesi için Şinasi Altundağ 8 Mart 1951 de dekanlığa dilekçe yazmıştır:

*“Bölümümüz talebelerinden 3054 numaralı Şerafettin Turan, VI. Sömestr sonunda bulunmaktadır. Gerek ders, gerek seminer vazifelerinde büyük bir anlayış ve kabiliyet göstermiş, olağanüstü bir gayretle çalışmış ve bu arada Arşiv vesikalarına dayanarak “1829 Edirne Muahedesi” konulu “64” sahife tutarında bir makale de yazmıştır. Adı geçen öğrencinin VI. Sömestr sonunda, yani bu haziran devresinde lisans bitirme imtihanına girmesine müsaade buyurmanızı saygılarımla arz ederim.”*⁷⁹

Yazılmış olan bu dilekçe fakülte dekanı Bekir Sıtkı Baykal tarafından onaylanmıştır. 26 Haziran 1951 günü Enver Ziya Karal, Şinasi Altundağ, Bekir Sıtkı Baykal ve Halil İnalcık’tan oluşan komisyon karşısında girdiği bitirme sınavında tam not olarak resmen mezun olmuştur.

1.4. Mesleki Hayatı ve İdari Görevleri

Şerafettin Turan’ın çalışma hayatı liseden mezun olduğu on yedi yaşında başlamıştı. 1943-1944 yılları arasında babasının hastalığı sebebiyle yükseköğrenimine bir yıl ara vermişti. Bu durum da çalışma hayatına atılmasına neden olmuştu. Dönemin şartları gereği üniversite mezunu bulmak bir yana, lise mezunu dahi yok denecek kadar azdı. Bu sebeple lise mezunu her birey devletin her kademesinde göreve alınabiliyordu.

⁷⁶ Age, s.103.

⁷⁷ Alev Gözcü, “Şerafettin Turan’ın Tarihçiliği”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, C.14, S.28, Bahar 2014, s.395.

⁷⁸ Age, s.401.

⁷⁹ DTCF arşivi. (8 Mart 1951 yılında Şinasi Altundağ tarafından DTCF’ne yazılan dilekçe)

Maarif Müdürlüğünde bir süredir başkatiplik makamı boş idi. Maarif Müdürü Aslan Erer, Hasan Bey'e "*madem senin oğlun yükseköğrenime gitmiyor, gelsin başkatip olarak çalışsın*". diyerek teklifte bulunur. Fakat Turan, bu teklifi istemese de babasının ve Maarif Müdürünün ısrarına dayanamayarak kabul etmek zorunda kaldı.⁸⁰ 16 Eylül 1943'de 20 lira aslı maaşla Muş Maarif Başkatipliği görevine atandı.⁸¹ 4 Ağustos 1944⁸² tarihine kadar süren görevi kendisi için büyük bir tecrübe oldu.

1946 yılında Şerafettin Turan, Gazi Eğitim Enstitüsünden Mezun oldu. Hasan Ali Yücel'in Milli Eğitim Bakanı olduğu bu dönemde yeni bir uygulama yürürlüğe girmiş ve Gazi Eğitim Enstitüsü kendi öğretmenlerini yetiştirmek üzere asistan almaya karar vermişti. 1946 mezunlarından içlerinde Şerafettin Turan'ın da bulunduğu 11 (diğer bir kaynağa göre 8) kişi ayrı ayrı bölümlere asistan olarak alındı. "*Bize şunu söylerlerdi; siz burada asistan kalacaksınız, ilgili fakültelere giderek doktora yapacaksınız sonra burada Gazi Eğitimde öğretmen olarak kalacaksınız...*"⁸² Turan, Cemil Boran, Selahattin Tansel, Hüseyin Namık Orhun ve Faik Reşit Unat'ın asistanlığını yapıyor, onlarla birlikte derslere giriyordu. Gazi Eğitimdeki bu asistanlık görevi iki yıl kadar sürmüş, 1948 yılında lisans öğrenimini tamamlamak amacıyla görevinden ayrılarak DTCF tarih bölümüne kaydolmuştu. Aynı zamanda Selahattin Tansel'in, "*oğlum, Etnografya Müzesinde bir asistana ihtiyaç var, Atatürk'ün geçici kabrine baksın diye uzman arıyorlar. Sen Dil Tarih'e devam etmek istiyorsun, orada çalışman buna engel olmaz, hem de çalışmış olursun. Ben müze müdürüyle konuştum, senden söz ettim, git tanış, sana izin verecekler*"⁸³ demesi üzerine Turan için yeni bir iş fırsatı doğmuştu. O dönemde yürürlükte olan yasaya göre Bakanlık kadrolarından herhangi birine atanan bir kişi bakanın onayı ile Bakanlığa bağlı herhangi bir birimde görevlendirilebiliyordu. Bu sebeple, Turan, Cebeci'deki Dördüncü Ortaokulunda bulunan boş bir öğretmen kadrosuna ataması yapılarak Bakan onayı ile Etnografya Müzesinde görevlendirildi. Kararname 5 Mayıs 1948'de çıktı.⁸⁴

Etnografya Müzesi 1926'da açılmıştı. Milli bir müze olarak düşünülmüştür. Anadolu'nun kültürel ve etnografik malzemelerinin sergilendiği bir müzedir. 1938 yılı Kasım ayında Atatürk'ün Dolmabahçe Sarayında vefatı sonrasında, 21 Kasım 1938'de Atatürk'ün naaşı Ankara Etnografya Müzesine taşınmış ve müze onun geçici kabri haline gelmiştir.⁸⁵ Naaşın konulacağı yerin tasarısını DTCF'nin mimarı olan Avusturyalı mimar Bruno Taut tarafından yapılmış. Beyaz mermerden yapılan sandukanın baş ve ayak kısımlarına ikişer olmak üzere dört meşale yerleştirilmiş. Atatürk'ün kabrinin sergi salonlarının arasında olması sebebiyle müze bir süreliğine ziyaretçilere kapatılmış. Atatürk'ün geçici kabrini ziyaret etmek Ankara Valiliği'nin iznine bağlıydı. Müdür Remzi Arık'ın, Turan'a vermiş olduğu görevler arasında ise Atatürk'ün geçici kabri ile ilgili tüm hizmetlerin yanı sıra müzeye ziyarete gelenlere eşlik ederek eserleri tanıtmak vardı.

⁸⁰ Turan, *age*, s.70.

⁸¹ Ercan, *age*, s.2.

⁸² Bir Cumhuriyet Çınarı Şerafettin Turan 2011, <https://www.youtube.com/watch?v=PGzzK96B5CY&t=499s> (Erişim Tarihi: 03.01.2023)

⁸³ Gözcü, *Tarih Yaşanmış Hayattır*, s.77.

⁸⁴ Turan, *age*, s.145-146.

⁸⁵ Mustafa Toker, *Dolmabahçe'den Etnografya Müzesi'ne, Etnografya Müzesi'nden Anıtkabir'e Atatürk'ün Cenaze Törenleri*, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayınları No:53, Ankara 2017, s.116.

Ayrıca kitaplık sorumluluğunu üstlenmek, kurulacak satın alma ve değerlendirme komisyonlarına katılmak da yapması gereken diğer görevlerdi. 1948 Mayısından 1952 Şubatına kadar 45 ay bu kutsal görevi yürütmüş, birçok devlet adamı, bürokrat ve halktan milyonlarca insana geçici kabirde eşlik etmiştir. “*kimilerinin heyecan duyduklarına, hatta gözlerinin yaşardığına, kimilerinin gözlerini tavana dikip etrafı seyrettiklerine, bazılarının da oraya zorunlu olarak gelmiş gibi sıkıldıklarını saklayamadıklarına tanık oldum.*”⁸⁶ Hayatımın en zevkli ve onurlu görevlerinden biriydi.’’⁸⁷

1951 yılında DTCF’nden mezun olan Turan, Genel Türk Tarihi asistanlık kadrosu için başvuruda bulunur. Kendisinden başka başvuruda bulunan da yoktur. 20 Şubat 1952 Çarşamba günü saat 09.00 da yapılacak asistanlık sınavı komisyonunda Prof. Dr. Şinasi Altundağ, Doç. Dr. Mehmet Köymen ve Prof. E. Ziya Karal yer almaktaydı.

Sınav iki aşamalı olarak yapılmıştır. İlk aşama; yabancı dil sınavıydı ve Turan Fransızcadan sınava girmiştir. Sınavda “*Quere de Mehemed-Ali contre La Porte Ottomane*”(Mehmet Ali’nin Babıali’ye Karşı Savaşı) adlı eserin 219-221. Sayfalarının çevirisi yer almaktaydı.⁸⁸ İkinci aşama ise sözlü bir sınavdı ve birkaç tarih sorusu sorulmuş ve başarıyla iki sınavı da geçerek Genel Türk Tarihi asistanı olarak atanmıştır. Bu yıllarda yüksek lisans denilen bir eğitim yoktur ve doğrudan doktora eğitimine başlanılmaktadır.

On beşinci yüzyılda yetişmiş Osmanlı âlimlerinden Şemseddin Ahmed, (Şehzade Bayezid’e lalalık yapan büyükbabası Kemal Paşa’ya nisbetle) Kemalpaşaoğlu veya İbn Kemal olarak da bilinen büyük tarihçi tarafından on defterlik bir eser kaleme alınmıştı. Bu eser *Tevarih-i Al-i Osman* olup her defter bir padişah dönemini kapsamaktadır. Adı geçen eserin 7. defteri Fatih dönemini çoğunlukla da İstanbul’un Fethini ele almıştır.⁸⁹ İstanbul’un Fethi’nin 500.yıl dönümü hasebiyle hocası tarafından bu defterin transkripsiyonu doktora tezi olarak Turan’a verilmişti. Fakat tezin bitmesi umulan tarihe yetişmemiş ancak 29 Mayıs 1953’de düzenlenen fethin 500. Yıldönümü toplantılarında “İstanbul Fethi’nin Türk Cihan Tarihindeki Yeri” konulu programda konuşmacı olarak yer almıştı.

Doktora tezi sebebiyle Fatih Mehmet dönemi kaynaklarına vâkıf olan Turan, Fethin önemini, birçok kez kuşatılıp ele geçirilemeyişi, İstanbul’un zaptının teknik ve stratejik üstünlüğü, Osmanlı Devleti’nin Konstantiniye’ye yerleşmesiyle imparatorluk yolundaki tarihsel gelişmeleri tamamlamaları gibi birçok önemli noktayı vurguladığı bir konuşma yapmıştır.⁹⁰

Turan, 25 Şubat 1954’de yapılan sözlü sınavı başarı ile geçerek son aşama olan doktora savunmasına girmeye hak kazandı. “İyi” ortalama ile savunmasını vermesinin ardından “Edebiyat Doktoru” sanını aldı.

⁸⁶ Turan, *age*, s.151-153.

⁸⁷ <https://dusunumdergisi.com/serafettin-turan/> Ömer Kaya (Erişim Tarihi: 05.01 2023).

⁸⁸ Turan, *age*, s.189.

⁸⁹ Şerafettin Turan, “Kemalpaşazade”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.25, Ankara 2022, s.238.

⁹⁰ Şerafettin Turan, “İstanbul’un Fethinin Türk ve Cihan Tarihindeki Yeri”, *Türk Yurdu*, S.3, 1954, s.236.

Yazılmış olan tez 1957 yılında Türk Tarih Kurumu tarafından “*İbn Kemal, Tevarih-i Al-i Osman, VII. Defter, Tenkidli Transkripsiyon*”⁹¹ adıyla yayımlandı.

Habilitasyon olarak adlandırılan doçentlik tezi için yeni bir konu arayışına giren Turan, Şehzade Bayezid Vak’ası olarak bilinen Kanuni Sultan Süleyman dönemi taht kavgalarını yeni çalışma konusu olarak belirledi. Başbakanlık Arşivi ile Topkapı Arşivindeki belgeler, Osmanlı Kronikleri, yazma münşeat mecmuaları, yerli ve yabancı (İran, İtalyan, Venedik bailo’larının kendi senatolarına sundukları rapor ve seyahatnameler) kaynaklar kullanılarak söz konusu dönemi aydınlatmaya çalıştı. Bu araştırmaları sonucunda Osmanlı Devleti’nin veraset sisteminde yaşanan sorunların nasıl sıkıntılar yarattığına mercek tutan bir çalışma kaleme aldı.

“Osmanlı İmparatorluğu’nun en güçlü ve görkemli dönemi sayılan Kanuni Sultan Süleyman’ın saltanat yıllarında, Şehzade Mustafa ve arkasından Bayezid’in adlarıyla anılan karşıt hareketler, kuşkusuz çelişkilerle dolu tarihin dikkatle incelenmesi gereken olaylardır. Kanlı iç savaşa yol açan ve Muhteşem Süleyman’ın her iki oğlu ile onlardan olan erkek torunlarını öldürtmesini de içeren bu ayaklanmalar, genelde birer “veliahtlık” savaşımı olarak nitelendirilmiştir.”⁹²

Turan, doçentlik dil sınavına 16 Mayıs 1956’da Fransızcadan girdi. Sınavda 2 soru yer almaktaydı; Prof. Bedreddin Tuncel tarafından seçilen soru; İstanbul’un 1453’te Türkler tarafından fethine ilişkin bir parçaydı ve Türkçeye çevrilmesi istendi. Enver Ziya Karal tarafından seçilen soru ise, Karal’ın “*Osmanlı Tarihi*”nin V. Cildinde yer alan Osmanlı-Fransa İlişkilerinin kökeni ve önemi” başlıklı bölümü Fransızcaya çevrilmesiydi. 3 saat süren sınavın ardından “iyi” derecede not alarak diğer aşamaya geçti. Tezin oy birliği ya da oy çokluğu ile kabul edilmesi halinde kollogium adı verilen sözlü imtihan günü belirlenmekteydi.⁹³ 5 Kasım 1956 Pazartesi günü yapılan kollogium Şinasi Altundağ başkanlığında topladı. Enver Ziya Karal, Zeki Velidi Togan, Tayyip Gökbilgin, Cemal Tükin’de kollegiumda yer aldı. Turan’ın eski yazma belgeleri okuyup okuyamadığını görmek için *Tacü’t Tevarih, Tevarih-i Al-i Osman* ve tarih vesikaları dergisinden Osmanlıca belgeler okutuldu. Bunu müteakip ihtisasını ilgilendiren; Fatih Sultan Mehmet, Yavuz Sultan Selim ve Kanuni Sultan Süleyman devirleri üzerine de çeşitli sorulara tabi tutuldu.⁹⁴

Doçentlik sınavının son aşaması olan “Deneme Dersi”, öğretim üyeliği sınıfına yüksilecek birisini üniversite düzeyinde ders anlatıp anlatamayacağını saptamak amacıyla yapılmaktaydı. Turan’ın 8 Kasım 1956’da “Fatih Sultan Mehmet’in İtalyan Seferi” konusu üzerine, fakülte öğretim üyelerinden bazıları ile öğrenciler huzurunda yapmış olduğu deneme dersi dinlenmiştir.

⁹¹ Şerafettin Turan, *İbn Kemal, Tevarih-i Al-i Osman, VII. Defter, Tenkidli Transkripsiyon, TTK Basımevi, 1957.*

⁹² Şerafettin Turan, *Kanuni Sultan Süleyman Dönemi Taht Kavgaları*, Kapı Yayınları, İstanbul 2011, s.1.

⁹³ Turan, *Tarih Yaşanmış Bir Hayattır*, s.229-230.

⁹⁴ *DTCF Arşivi*. (5 Kasım 1956 tarihli belge)

Jüri tarafından yeterli bulunan ders sonucunda “*Deneme dersinden önceki doçentlik imtihanı kısmının müsbet neticelerini dikkate alan jüri, Dr. Şerafettin Turan’a Üniversite Doçentliği unvan ve payesinin tevcih edilmesine karar vermiştir.*”⁹⁵ Doçentlik unvanını almıştı fakat boş kadro olmaması sebebiyle 1959 yılı sonlarına kadar asistan olarak kalmıştır. Bu süre zarfında 19 Ekim 1943 yılı tecil ettirmiş olduğu askerlik görevini yerine getirmek üzere Cebeci’deki Yabancı Askerlik Şubesine başvurmuştur.

Yükseköğrenim mezunlarının yedek subay olarak alındığı bu dönemde 15 Haziran 1958 yılında 4928 yaka numarası ile Ordu Donatım Okuluna başladı. Bölük, tenkit ve İkmal sınıfı olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Tenkitle ilgili eğitimi olmaması sebebiyle Turan, ikmal sınıfına verildi. Yedek Subay Okullarının müfredatı gereği program “dersler” ve “acemi eğitimi” olarak ikiye ayrılmaktaydı. Altı aylık subaylık eğitimi kasım ayında yapılan sınav ile sonra erdi. O yıllarda sınavlarda başarılı görülenler, yedek subay, başarısız olanlar ise çavuş olarak kıtaya çıkarılıyordu. Okul komutanı Tuğg, İzzet Artunç’un imzasını taşıyan bir diploma ile Turan Yedek Subay olarak okulu bitirdi.⁹⁶

Bir yıl sürecek olan kıta hizmeti için çekilen kurada Genelkurmay Başkanlığı’na bağlı olan Harp Tarihi Dairesi Başkanlığı (ATESE: Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı) emrine verildi. Mamak’ta bulunan 28. Tümen Ordu Donatım Taburunda üç ay süreyle kıta hizmeti görmesinin ardından 1959 Şubat’ı itibarıyla Harp Tarihi Dairesine geçti. Tarih doçenti olması sebebiyle buradaki görevi Tarih Yazar Uzmanı Tefik Bıyıklıoğlu’na asistanlık yapmaktı. Bıyıklıoğlu, Mondros Mütarekesi ve Uygulaması üzerine bölüm yazıyor ve bunun için arşiv belgesi taramaları yapıyordu, Turan’da kendisiyle incelemelerde bulunuyordu. Tefik Bıyıklıoğlu’nun teklifi üzerine Turan, “*Mondros Ateşkes Döneminde İtalyan İşgalleri ve İtalyanlarla İlişkiler*” bölümü yazmayı kabul etti. Bu bölüm *Türk İstiklal Harbi* dizisinin ilk cildi olan *Mondros Mütarekesi ve Tatbikatı* adıyla basılan kitapta yer alır.⁹⁷

1958-1959 öğretim yılında DTCF Genel Türk Tarihi kürsüsünde öğretim görevlisi sıkıntısı vardır. Bu sebeple Turan’ın bazı derslere girmesi konusunda Milli Savunma Bakanlığında bir dilekçe ile derslere girebilmesi için izin talep edilir. Milli Savunma Bakanı Ethem Menderes’in onayı ile bakanlıktan gelen 21 Mart 1959 tarihli cevap; “*Yd. Ord. Atğm. Şerafettin Turan’ın asli vazifesine halel gelmemek şartıyla haftanın yalnızca Salı günleri Ankara Üniversitesi DTCF’nde ek görevle çalışması uygun görülmüştür.*”⁹⁸ Turan’ın askerliğinin geri kalan kısmı ATESE’ de belge okuyarak ve Salı günleri DTCF’nde ders vererek devam etmiştir. On sekiz aylık askerlik süresi 30 Kasım 1959’da sona ermiştir.

Şerafettin Turan’ın askerlik hizmeti bitmeden 24 Kasım 1959’da DTCF Genel Türk Tarihi kürsüsüne eylemli doçent olarak seçildi. Fakat Bekir Sıtkı Baykal’ın Atatürk Üniversitesi rektörü olması üzerine Turan’ı yanına çağırarak “*sen Erzurum Lisesi mezunsun, kenti ve Erzurumluysun tanıyorsun, arkadaşlarında vardır, üstelik Vanlısın, çevre iller hakkında bildiklerin yaşadıkların var. Erzurum’daki Fen-Edebiyat Fakültesi’nde tarih derslerini*

⁹⁵ DTCF Arşivi.(8Kasım 1965 tarihli belge)

⁹⁶ Turan, age, 238-247.

⁹⁷ Age, 247-252.

⁹⁸ DTCF Arşivi. (Milli Savunma Bakanlığında gelen 21 Mart 1959 tarihli cevap)

verecek kadrolu bir eleman da yok. Bu nedenle oraya benimle gelip yönetimde ve öğretimde bana yardım eder misin?” diyerek teklifte bulundu. Şinasi Altundağ’ın da ricası üzerine görevi kabul etti. Fakat Turan, profesörlüğe yükselebilmek için doçentlik dil sınavında kullandığı dilin dışında farklı bir dilden sınava girmesi gerekmektedir. Turan da İtalyancayı seçmişti. Kendi çabasıyla öğrenmiş olduğu İtalyancayı geliştirmek amacıyla, almış olduğu bir bursla İtalya’ya gitti.⁹⁹ Bunun üzerine göreve başlaması da gecikti. İtalya dönüşünde 1960-1961 öğretim yılında üçüncü sınıflara ders vermek üzere Erzurum Atatürk Üniversitesinde görevine başladı.¹⁰⁰

Atatürk Üniversitesinde görev yaptığı yıllarda *Solimano II. Magnifico* (Muhteşem Süleyman) adlı İtalyanca kitabı *Muhteşem Süleyman* adıyla Türkçeye çevirmiştir. İslam Ansiklopedisi yayın kurulu başkanı Ahmet Ateş’in bazı ansiklopedi maddelerini yazması yönündeki teklifi kabul ederek “Peçevi İbrahim’den” başlayarak “Topal Osman Paşa’ya” gelinceye kadar *İslam Ansiklopedisi*’ne on dört madde yazdı. Atatürk Üniversitesi’nin gelişip büyümesi için bir kütüphane kurulmasında öncülük etti.

Yirmi ay süren ek görevlendirmesi 1962 Temmuz ayında son bulmuş ve Turan DTCF’ndeki görevine geri döndü.¹⁰¹

1962 Kasımında Mustafa Akdağ’ın dekan seçilmesi üzerine Fakülte Yönetim Kuruluna Doçent Temsilcisi olarak girdi.¹⁰² Bir süre sonra DTCF’ne bağlı Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü yönetiminde görev aldı. Yine aynı yıl içerisinde Ziraat Fakültesinde ders vermeye başlamış ve burada kendisin okutman kadrosu verilmiştir. (1975’e kadar devam etti.) 1963 Nisan ayı itibarıyla Türk Tarih Kurumuna muhabir sonra asli üye olarak seçildi (27 Nisan 1968). Türk Tarih Kurumunca yapılan konferanslar arasında 1965 yılında gerçekleşen Atatürk Konferansları adlı toplantıda, Turan “Rodos ve 12 Ada’nın Türk Hakimiyetinden Çıkışı” adlı bildiriye sunmuş ardından bu bildiri TTK Belleten adlı dergisinde ve Atatürk Konferansları dizisinin ikinci cildinde yayımlanmıştır. Asli üye olduğu yıllarda yapılan Atatürk Konferanslarında, Milliyetçilik kavramını ele alarak bir konuşma yaptı. Bu bildiri metni 1969 *Atatürk Konferansları* adlı kitapta Atatürk Milliyetçiliği başlığı ile yayımlandı. TTK üyeliği 1983 yılına kadar devam etti.¹⁰³

Turan, doçentlikteki beş yıllık bekleme süresini doldurmuş ve İtalyancadan girmiş olduğu sınavı başarı ile geçmiş ayrıca gerekli tüm şartları da sağlayarak 24 Ocak 1964’de Genel Türk Tarihi Kürsüsünde “*Hassa Mimarları Ocağı*” adlı taktim teziyle üniversite profesörlüğüne yükseltilmiştir. Eylemli olarak profesörlük kadrosuna geçmesi ise 22 Mayıs 1970 tarihine kadar uzamıştır.¹⁰⁴

⁹⁹ Zeki Arıkan, “Bir Cumhuriyet Aydıını”, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, Bahar 2009, S.43, s.470

¹⁰⁰ Gözcü, Tarih Yaşanmış Hayattır, age. s.162-163.

¹⁰¹ Turan, age. s.295-312.

¹⁰² Sezer, age. s.559.

¹⁰³ Turan, age, s.317-324.

¹⁰⁴ DTCF Arşivi. (24 Ocak 1964 Tarihli Belge)

1964 baharında Tebriz Üniversitesi'nin daveti üzerine Halil Demircioğlu, Mehmet Köymen ve Faruk Sümer ile İran topraklarına gitti. Tarih açısından İran'ın önemli kentleri Tebriz, Tahran ve Isfahan'ı gezerek üniversitelerinde bulunmuş ve öğretim üyeleri ile tanışma fırsatı elde etmişlerdi. On yedi günlük İran ziyaretleri 12 Haziran günü son buldu. 1965'de yurtdışında araştırmalarda bulunmak için Paris'e Bibliothèque National (Fransa Milli Kütüphanesi) ardından Viyana'da gerçekleşecek olan Tarihi İlimler Kongresinde bulundu ve üç ay süren Avrupa seyahati 22 Eylül 1965'de sona erdi.

Turan, 23 Temmuz 1965'de İtalyan Dili ve Edebiyatı kürsüsünün yönetimiyle geçici olarak görevlendirildi. Bu görevi esnasında İtalyan Kültür Tarihi adıyla bir ders vermeye başladı. İtalyan Kültür Merkezi'nin de yardımıyla İtalyan Filolojisi/ Filologia Italiana adlı bir dergi yayınlamaya başlanmış ayrıca "Machiavelli'nin Tarih Anlayışı" ve "Benedetto Croce ve Tarih" adlı iki makalesi de bu dergide yayımlanmıştır. Bu kürsüdeki ek görevi on yıl sürdü.¹⁰⁵ 1969 Kasımında 51 oyla fakülte dekanlığına seçildi. 1972 yılına kadar üç yıl fakülte dekanlığı yaptı. Öğrenci boykotlarını olduğu bu dönemde zorlu bir görev süreci içerisinde olan Turan; *"Dekanlık çok vaktimi alıyordu o zamanlar dekan yardımcılığı da yoktu. Olaylar çıkıyordu. Her şeyle ilgilenmek gerekiyordu. Tabancalar, tüfekler ne ararsan vardı."*¹⁰⁶ diyerek görevin zorluğundan bahsetmekteydi.

Türk-İtalyan ilişkilerine dair yapmış olduğu yayınlar dolayısıyla İtalyan Hükümeti tarafından 1970 yılında Cavalliere (Şövalye)Nişanı verildi. 4 Kasım 1972'de yapılan dekanlık seçimi sonrasında, Turan 42 oyla Üniversite Senatosuna temsilci olarak seçildi. Haziran ayında TTK içerisinde yer alan Atatürk ve Yeni Türkiye Araştırma Merkezi üyeliğine seçildi. (Birkaç yıl sonra ismi, Atatürk ve Devrimleri Araştırma Merkezi ATOM olarak değiştirildi) Yine 1972 yılında iki dönem olmak üzere TRT Yönetim Kurulu üyeliği yaptı (19 Nisan 1978). 1973 yılında Yakınçağ Tarihi Kürsüsünde Prof. Dr. Mustafa Akdağ'ın ölümü üzerine açığa kalan derslerin Turan'a verilmesi ve Prof. Dr. Enver Ziya Karal'ın da önerileriyle Genel Türk Tarihi Kürsüsünden Yakınçağ Tarihi Kürsüsüne nakledildi. 1992 yılında emekli olana kadar (19 yıl) bu kürsüde çalışmaya devam etti.¹⁰⁷

Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün önderliğinde 12 Temmuz 1932 yılında Türk Dili Tetkik Cemiyeti adıyla kurulan fakat 1936 yılında Türk Dil Kurumu olarak ismi değiştirilen kurum, dilin sadeleştirilmesi ve yazı dili ile konuşma dili arasındaki ayrılıkları gidermek amacıyla kuruldu. Arapça ve Farsçanın etkisiyle oluşan "Osmanlıca" arap alfabesinin kullanıldığı yapay bir dil, Türkçenin de yazı dilini oluşturdu. Türkçeye artık *"ayağı çarıklı Türk'ün konuştuğu kaba bir dil"* gözüyle bakılmaktaydı. Türkçenin ulusal bir dil konumuna gelmesi için halkın konuştuğu dil ile aydınların yazdığı dilin olabildiğince birbirine yakın olması zorunlu tutulmuştu. Atatürk'ün açtığı yolda Türkçenin özleşmesine ve gelişmesine katkı sağlayacak çalışmalar yapıldı.¹⁰⁸ Şerafettin Turan da yakından takip ettiği TDK' ya 1973 yılında üye oldu. 7 Temmuz 1974 yılında 1154 numara ile Yönetim Kurulu Üyeliğine seçildi.

¹⁰⁵ Turan, *age*, s.359-360.

¹⁰⁶ Kılıç, *age*, s.3

¹⁰⁷ DTCF Arşivi. (21.05.1992 Turan'ın emeklilik dilekçesi)

¹⁰⁸ Şerafettin Turan, "Yarım Yüzyılımı Doldururken, Türk Dil Kurumunun İşlevi" , *Türk Dili*, C.45, S.367, Temmuz 1982, s. 3-6.

1976-1977 yıllarında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yazılan ders kitaplarının sosyal bilimler dalında olanlarının kontrolü TDK tarafınca yapılması kararlaştırılmıştı. Turan ise TDK da bulunan görevi gereği Yılmaz Öztuna'nın yazmış olduğu lise tarih kitaplarının kontrolünü üstlendi.¹⁰⁹ TDK Başkanı Seha L. Meray'ın 1977 Eylülünde yaşamını yitirmesi üzerine Şerafettin Turan TDK Başkan seçildi ve 1983 yılına kadar göreve devam etti.¹¹⁰

Turan, 1972'den beri TRT Yönetim Kurulunda ayrıca 1977 Eylülü itibarıyla TDK başkanlığı görevini sürdürürken Bülent Ecevit tarafından Kültür Müsteşarlığı görevi teklif edildi. 18 Ocak 1978'de Ankara Üniversitesine Bakan A.T. Kışlalı tarafından yazılan bir dilekçeyle "1750 sayılı Üniversiteler Kanununun 46. Maddesi gereğince Prof. Dr. Şerafettin Turan'ın Bakanlığımızda müsteşar olarak görevlendirilmesine muvaffak edilmesini saygı ile rica ederim" 19 Ocak'ta müsteşarlık görevine atanmasında bir sıkıntının bulunmadığı, devam ettiği Yakınçağ Kürsüsünde bulunan derslere devam edeceğini bildirerek 24 Ocak 1978'de Müsteşarlığa atandı.¹¹¹ Müsteşarlık görevi sırasında eski ve önemli yapıların (cami, çeşme, köprü) onarılması ve bakımı, opera ve baleyi geliştirme çalışmaları, çocuk ve halk kütüphanelerinin yaygınlaştırılması, Atatürk ve Kurtuluş Savaşı belgeseli gibi birçok önemli icraatın yapımında yer aldı. Buradaki görevi Ecevit Hükümeti'nin istifasına kadar (12 Kasım 1979) 20 ay boyunca devam etti.

Şerafettin Turan, 1992 Haziranında, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yakınçağ Anabilim Dalından yaş haddi sebebiyle emekli olmuştur. Emeklilik sonrasında Türk Dili Derneği (Onursal Başkanı), Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği, Türk İtalyan Kültür Derneğinin yanı sıra Atatürk ilkelerine ve devrimlerine bağlı cumhuriyetçi bir kişilik olan Turan 1997 yılında da Atatürk Düşünce Derneğine üye olmuş ve 1998 yılında Yönetim Kurulu üyeliğine seçilmiştir. 1997 yılında Türk Bilimler Akademisi (TÜBA) tarafından Tarihte Bilim Ödülü, 1999 yılında Sedat Simavi Sosyal Bilimler Ödülü ve 2005 yılında da Ankara Üniversitesi Hizmet Ödülüne layık görülmüştür.¹¹²

1.5. Şerafettin Turan'ın Vefatı, Şahsiyeti ve Ardından Yazılanlar

Prof. Dr. Şerafettin Turan, mide kanseri¹¹³ sebebiyle 15 Ekim 2015 günü 90 Yaşında Ankara'da vefat etti. Cenazesi 16 Ekim 2015 Cuma günü saat 10.00'da Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinde düzenlenen törenin ardından Kocatepe Camiinde öğle vakti kılınan namazına müteakip Ankara Büyükşehir Belediyesi Gölbaşı Mezarlığında toprağa verildi.¹¹⁴

¹⁰⁹ Turan, *Tarih Yaşanmış Hayattır*, 449-453.

¹¹⁰ Sevgi Özel, "Yaşadığım Sürece Başkanım Şerafettin Turan", *Türk Dili*, C.29, S.337. Mart 2016, s.14.

¹¹¹ *DTCF Arşivi*, (18 Ocak 1978'de Ankara Üniversitesi tarafından yazılan dilekçe)

¹¹² Gözcü, *age*, s.353-357.

¹¹³ Belgin Turan Özkaya, 29.05.2023 tarihli röportaj.

¹¹⁴ Prof. Dr. Şerafettin Turan'ı Kaybetti, *Hürriyet*, 16.10.2016.

Cumhuriyetin yetiştirdiği önder, çağdaş, laik ve Atatürk ilkelerine gönülden bağlı, sayılı bilim adamları arasında yer alan Şerafettin Turan, başyapıt niteliği taşıyan eserleri ile günümüz tarihine ışık tutmaktadır. Türk kültürüne, Türk diline önem veren ve Türk devrimini iyi bir şekilde anlayan ve anlatan gerçek bir devrimcidir. *“Gücümün yettiği, dilimin döndüğü, kalemimin yazabildiği oranda, Cumhuriyetin kazanımlarını, edindiğim bilgileri aktarmaya çalışacağım”* diye belirten Turan’ı ödünsüz bir cumhuriyet aydını olarak tanımlamak yerinde olacaktır.

Sakin bir mizaca sahip olan Turan, en güç durumlarda bile olgunluğunu gülümseyerek dışa yansıtan bir kişiliğe sahipti. Zor koşullar altında yaşamış ilkokuldan profesörlüğe kadar eğitim sürecinde birçok sıkıntılarla yüzleşen Turan, anlatacağı çok şey varken, gerektiği kadarıyla konuşur ve kendinden bahsetmeyi sevmezdi. Serinkanlı, nesnel ve akıllı bir gözlemciydi. Düşündüğünü söyleyen, içten pazarlıklı olmayan bir yapıya sahipti. Dürüst, onurlu, ahlaklı ve karakter sahibi bir insandı. Yaşamının her döneminde, kaynaksız, referanssız konuşmayı sevmez, konuları kesin hükümlerle geçiştirmez, daha fazla bilgiye, başka kaynaklara nasıl ulaşılacağını göstermeye çalışırdı. Her konuda olduğu gibi giyimiyle kuşamıyla da herkese örnek olmuştu. Traşsız, kravatsız, ütüsüz pantolonlu, boyasız ayakkabılarla gezmezdi. *“Gülen yüzü, umut veren ama inceden inceye insanı gözlemleyen ve hiç boş bakmayan, kuşku içermeyen gözlerini görüyorum. Dikkatli, içtenlikli ve gözünü budaktan esirgemeyecek kadar kararlı bir eleştirmen tavrıyla Şeref Hoca Türkiye’nin arada bir bulduğu bir aydın tipidir.”*¹¹⁵

Necdet Adabağ’ın; Bir gün, hocam artık fötr şapka takmıyorsunuz demesi üzerine kızına giderek “bir fötr şapka alalım, Necdet fötr şapka takmamı işitiyor” diyerek şapka aldirtmişti. Tabutunun üzerinde de fötr şapkası vardı. DTCF’nin son fötr şapkalı öğretim üyesi olmuştu.¹¹⁶

Sık sık öğrencilerin arasında olması üniversite olaylarında öğrencilerin yanında dimdik durması, yönetsel ve çevresel konuları iyileştirmek için yaptığı çalışmalar öğrencilerinin sevgisini kazanmasına yetmişti. Öğretmenlik yapmayı çok severdi. Derslerinde tarih öğrenimi dışında çalışma, dürüstlük, ciddiyet, sevgi ve saygıyı aşılayan bir öğreticiydi. Arkadaşları ve öğrencileri onu “Şeref Hoca” diye anarlardı. Öğrencileriyle yakın ve samimi ilişkiler kurar onlara bir öğretmen olmanın yanı sıra bir ağabey olarak yol gösterirdi.

Özel hayatında ise yumuşak huylu, ilgili bir eşi. Ailesine düşkün, çocuklarının üzerine titreyen, kararlarına saygı duyan bir aile reisi, babasıydı. Çocuklarına karşı hoşgörülü olur onları birbirinden üstün tutmaz, onlara hep şefkatle yaklaşırdı. Yurtdışına çıktığı zaman eşini ve çocuklarını yanına aldırır onlardan ayrı kalmak istemezdi. Tek başına kısa seyahatlere çıktığında ise dönüşünde mutlaka onlara hediyeler, oyuncaklar getirir. Onları mutlu etmek için elinden gelenin fazlasını yapmaya çalışırdı.

¹¹⁵ Necdet Adabağ, “Cumhuriyet Aydını Şerafettin Turan”, *Cumhuriyet*, 16 Ekim 2020.

¹¹⁶ Aynı yer.

Prof. Dr. Şerafettin Turan'ın Ardından Yazılanlar:

İlhan Tekeli:

*Hem özgün kaynakları okuyabilen hem İtalya ile ilişkileri dolayısıyla İtalyan Kaynaklarından yararlanarak Türkiye'ye bilgiler getirebilen bir tarihçimizdir. Bütün bunların ötesinde de Cumhuriyetin devrimine inanan bir tarihçi olarak tanıyorum kendisini.*¹¹⁷

Salih Özbaran:

Cumhuriyetin kazanımlarını yadsımadan Osmanlı'da neler olup bittiğini ortaya sermeye çalışmıştır. Tarihçiliğin gericilik olmadığını göstermiştir bizlere değerli tarihçi Şerafettin Turan.¹¹⁸

Doğan Hızlan:

*Daha ilk konuşmamızda onun çağdaş bir Atatürkçü, bir cumhuriyet aydını, aydınlık bir bilim adamı olduğunu anladınız.*¹¹⁹

Fevzi Özberk:

*Atatürk İlkelerini özümsemiş gerçek bir aydın.*¹²⁰

Atila Sav:

*Şerafettin Hoca, gerçek bir bilim adamı, olgun, hoşgörülü bir yönetici, bir başkandı. En güç durumlarda bile olgunluğunu, gülümseyerek dışa vurur, savaşını sürdürürdü. Türk devrimini en iyi anlayan ve kitaplaştıran Şeref Hocayı saygı ile anıyorum.*¹²¹

¹¹⁷ Alev Gözcü, *Tarih Yaşanmış Bir Hayattır*, arka kapak.

¹¹⁸ Aynı yer.

¹¹⁹ Doğan Hızlan, “Çağdaş Bir Bilim Adamı: Şerafettin Turan”, *Türk Dili*, C.49, S.337, Mart 2016, s.6.

¹²⁰ Fevziye Özberk, *Aydınlanma, Aydınlatma Mücadelesiyle Dolu Bir Yaşam: Prof. Dr. Şerafettin Turan* ” *Bilim ve Ütopya Mart /117*, 2004. s.45-55.

¹²¹ Atila Sav, “Şerafettin Turan (Başkanına Saygı)”, *Türk Dili*, C.49, S.337, Mart 2016, s.11

Necdet Adabağ:

*Bizim kuşak gözünü açtı Şeref Ustayı gördü. Eline doğmadık ama elinde büyüdük. Şeref Usta da bir şeylere yararız diye elimizden tuttu. İşe yaradık mı yaramadık mı bilmiyorum, ama biz önümüzde kararlı adımlarla ilerleyen ve bize rehber olan kişinin önder ve ender bir insan olduğunu gördük. Öğrenim yıllarımızda ve sonrasında her zaman yanımızda ve yakınımızda olan Ustam, akademik kariyerimde de yolumu açan ve destek olan bir büyüğümdür.*¹²²

*Ödünsüz bir cumhuriyetçi, kararlı bir hümanizmacı ve aydınlanmacı ve inanılmaz ölçüde Atatürk ve Atatürkçülük hayranı olmaktan gurur duyan bir kişilik. İçten pazarlıklı olmayan, düşündüğünü söyleyen kapalı kapılar ardına taşımayan, demokrat yaradılıştı bir insandı Şeref Ustam. Dürüst, onurlu, ahlaklı ve karakter sahibi bir insandı. Giyimi, kuşamıyla da örnek bir insandı.*¹²³

Aydın Köksal:

*Prof. Dr. Şerafettin Turan 90 Yaşındaydı; ama sorunlar karşısında aklını gerektiği gibi kullanıp nesnel değerlendirmelerle çağdaş insana yakışan doğru davranışı en ölçülü biçimde göstermekten hiçbir zaman geri durmadı. Bu bakımdan, içimizde en tutarlı, en serinkanlı ama sözünü hiçbir koşulda sakınmayan eşi az bulunur, çok saygın bir kişilikti. Bilgili, görgülü, dengeli, yiğit bir çağdaş kişilik... Türk aydınlanmasının yetiştirdiği gerçek bir cumhuriyet yurttaşı, insanlığı ağır basan yansız bir tarih bilgini...*¹²⁴

Özer Soysal:

*“Prof. Turan, aydın ve düşünür olmanın sorumluluğunu, Kültürün Tarih, Tarihin Kültür yapılışındaki ağırlığını, özellikle yakın dönem tarihimizi mercek altına alarak yerine getirmeyi amaçlamış bir yol göstericiydi. Kanıtı, üstlendiği görevlerde sergilediği tutum ve ürettikleridir.”*¹²⁵

Yahya Aksoy:

Tüm öğretmenler saygın ve seçkindir. Bazıları öğrencilerinde derin etkiler yaratarak unutulmaz izler bırakırlar. Şerafettin Turan Hocamın bende bıraktığı gibi... Okul ve meslek yaşamımda, onun aydınlık ve onurlu çizgisi hep önderim oldu. Her geçen gün artan derin bir

¹²² Necdet Adabağ, “Ustam Şerafettin Turan”, *Türk Dili*, C.49, S.337, Mart 2016, s.16

¹²³ Necdet Adabağ, “Cumhuriyet Aydını Şerafettin Turan”, *Cumhuriyet*, 16 Ekim 2020.

¹²⁴ Aydın Köksal, “Şerafettin Turan”, *Türk Dili*, C.49, S.337, Mart 2016, s.20.

¹²⁵ Özer Soysal, “Prof. Dr. Şerafettin Turan’ın Ardından”, *Türk Dili*, C.49, S.337, Mart 2016, s.22.

*saygı ve sevgi ile onu hatırladım. Ailece gönülden aynı duyguları taşıdık ve hep taşıyacağız.*¹²⁶

Mustafa Balbay:

*90 Yaşında bize veda eden Prof. Dr. Şerafettin Turan olmadan Cumhuriyet Tarihi yazılamaz. Bir Osmanlı Tarihçisi olarak Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş öncesini ve kuruluşunu çok iyi araştıran, bilen Prof. Turan, tam bir Cumhuriyet devrimcisi, tarihçisi, mücadele adamı ve kanaat önderiydi. Üreten aydınların devlet bürokrasisinde başarılı olması zordur. Prof Turan, Prof. Dr. Ahmet Taner Kışlalı'nın Kültür Bakanlığı dönemindeki müsteşarlığıyla bu alandaki başarısını da kanıtladı.*¹²⁷

Daver Darende:

*Prof. Dr. Şerafettin Turan aydınlık çağa giden yolda hiç sönmeyen bir ışıktı bizler için. Atatürk'ü en iyi anlayan ve anlatan tarihçilerimizdendi. Aydınlanma devriminin ışığını tüm ulusumuza yaymak için büyük çaba harcadı. Bilginin, akılcılığın ve dürüstlüğün simgesiydi.*¹²⁸

Günay Güner:

*Tarih ulusları etkileyen çok önemli, yaşamsal bir alandır. Dolayısıyla tarihçiler de büyük sorumluluk taşırlar; çok bilgili, yetkin, nesnel olmalıdır. Prof. Dr. Şerafettin Turan anılan nitelikleri üst düzeyde taşıyan; aynı zamanda erdemli kişiliğiyle de örnek bir tarihçiydi, bilim adamıydı. Öğretmenliği tutkuyla severdi. On yıllarca süren derslerinden başka, onunla söyleşmek, derinlikli, bilge, alçakgönüllü kişiliğini tanımak da apayrı, eşsiz bir öğrencilikti.*¹²⁹

Ömer Kaya:

*Tecrübeli bir tarihçi olmasının yanı sıra, bir kültür adamı, Türkiye Cumhuriyeti'nin modern ve aydın bir vatandaşı, Atatürk devrimlerine içten inanan bir yurttaş olduğu kadar; Türk ve dünya tarihçiliği için de mümtaz bir kişiliğe sahip, örnek bir bilim insanıydı.*¹³⁰

¹²⁶ Yahya Aksoy, “Hocam Prof. Dr. Şerafettin Turan”, *Türk Dili*, C.49, S.337, Mart 2016, s.24.

¹²⁷ Mustafa Balbal, “Prof. Turan: Cumhuriyet Devriminin Emekçisi!”, *Cumhuriyet*, 18 Ekim 2015.

¹²⁸ Daver Darende, “Atatürk Devrimlerinin Ödünsüz Savunucusu Prof. Dr. Şerafettin Turan”, *Türk Dili*, C.49, S.337, Mart 2016, s.28

¹²⁹ Günay Güner, “Türk Tarihçiliğinin Bilge Öğretmeni Prof. Dr. Şerafettin Turan”, *Türk Dili*, C.49, S.337, Mart 2016, s.31.

¹³⁰ <https://dusunumdergisi.com/serafettin-turan/> Ömer Kaya (Erişim Tarihi: 09.02.2023)

Oktay Akbal:

*Gerçek anlamda Atatürk Devrimi'nin izinde yürüyen, Atatürk Devrimi'nin anlamını duyurmak isteyen bir kişi...*¹³¹

Sevgi Özel:

*Yaşamı boyunca Atatürkçü düşünceden, devrimci duruşundan ödün vermeyen; tarihimize, dilimize, kültürümüze emek veren Şerafettin Turan'ı saygıyla anıyorum.*¹³²

¹³¹ Cumhuriyet, 7 Ocak 1983.

¹³² Şerafettin Turan, Sevgi Özel, *Türkçenin ve Dil Devriminin Öyküsü*, Dil Derneği Yayını, Ankara 2021, s.18.

İKİNCİ BÖLÜM

Prof. Dr. ŞERAFETTİN TURAN'IN ESERLERİ

Şerafettin Turan, Osmanlı tarihi, kültür tarihi ve Cumhuriyet tarihi eserlerinin yanı sıra dil hakkında da birçok eser kaleme aldı. Öğrencilik yıllarından itibaren birçok araştırmalarda bulundu. Akademik hayatında birçok eser kaleme alan Turan, emekli olduktan sonra da çalışmalarına devam ederek önemli çalışmalarda bulundu. Bu bölümde Şerafettin Turan'ın kaleme almış olduğu eserlerden kısaca bahsedilmektedir.

2.1. Kitaplar

1. *Türk Kültür Tarihi, Türk Kültüründen Türkiye Kültürüne ve Evrenselliğe*, Bilgi Yayınevi, İstanbul 1994.

Kitabın kapağında da belirtildiği gibi “Türk Kültüründen Evrenselliğe” açılan bir kapı, bir yol olarak görülebilir. Türk Kültürünü genişleterek evrensel bir boyut kazandırmayı amaçlamıştır. Kültürün değişik tanımlarıyla başlayan kitap; yazı, giyim kuşam, din, dil, bilim, sanat gibi konu başlıkları altında Türk toplumunun kültürel faaliyetlerini ele almıştır. Bu yapıyla kültürün yeniliklere açık olduğunu, zamana mekana göre değişiklikler gösterebileceğini ve değişmezliğin sarsılmaz yapısına işaret etmektedir.

Kitap on bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde: “Kültür nedir” başlığı altında; “kültür sözcüğünün değişik anlamları, kültür tanımları, kültür ve uygarlık, kültürün başlıca özellikleri, başlıca kültür sınıflandırmaları” gibi alt başlıklar yer almaktadır. İkinci bölümde; “Değişik öğeleri açısından Türk kültürünün tarihsel değişim ve gelişimi” başlığının altında, “Türk kültürü ve Türkiye Kültürü kavramları ile kültürün başlıca öğeleri” yer almaktadır. Üçüncü bölümde; “Dil” başlığı altında, “Bir kültür öğesi olarak dil, Türkçenin diller arasındaki yeri, Türkçenin tarihsel gelişimi ve etkileşim, Atatürk devrimi: Türkçe’nin özleştirilip geliştirilmesi çabaları” alt başlıkları yer almaktadır. Dördüncü bölümde; “Yazı” başlığı altında, “yazının tarihsel gelişimi, Türklerin tarih boyunca kullandıkları alfabeler (Göktürk alfabesi, Uygur Alfabesi, Arap kökenli alfabe, Latin kökenli yeni Türk alfabesi, Kiril Alfabesi ve ötekiler)” başlıkları yer almaktadır. Beşinci bölümde; “Din” başlığı altında; “Din nedir? Yeryüzünde dinlerin sınıflandırılması, Türklerin İslam öncesi kabul ettikleri dinler, İslamiyet” alt başlıkları yer almaktadır. Altıncı bölümde; “Bilim” başlığı altında, “bilimle ilgili kuramsal gerçekler ve Türk tarihinde bilimsel etkinlikler” alt başlıkları yer almaktadır. Yedinci bölümde; “Giyim kuşam” başlığının altında; “giyim kuşamı belirleyen etkenler, İslam öncesi Türk giyim kuşamı, İslamiyet sonrası erkek giyimi ve kadın giyim kuşamı”, alt başlıklarına yer verilmektedir. Sekizinci bölümde; “sanat” başlığı altında, “sanat için gerekli koşullar-

Türk sanatı kavramı, resim, heykel, müzik, mimarlık ve süsleme sanatları” alt başlıkları yer almaktadır. Dokuzuncu bölümde; “Sahne sanatları ve seyirlik oyunlar” başlığı altında, “Türk seyirlik oyunları, sanat tiyatrosu ve batı türünde Türk tiyatrosu” alt başlıkları yer almaktadır. Son olarak onuncu bölümde; Şehir hayatını etkileyen başlıca toplumsal kültürel kurumlar başlığı altında, Türk şehirlerinin başlıca özellikleri, imaret sistemi ve vakıflar kurumu, ahilik ve esnaf örgütleri altı başlıklarına yer verilmektedir.

Kitabın ilk baskısı Bilgi Yayınevi tarafından 1990 yılında yayımlandı. Günümüze kadar toplam 8 baskısı bulunan eserin son baskısı 2017 yılında yayımlandı.

2. *Türk Devrim Tarihi, I. İmparatorluğun Çöküşünden Ulusal Direnişe*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2017.

Kitap, ilk olarak giriş kısmında 19. yüzyılın kritik noktalarının açıklamaları ile başlayarak 20. yüzyıla giriş yapılmaktadır. Birinci Dünya Savaşı’ndan yenilgiyle çıkan Osmanlı İmparatorluğu’nun son kalan Anadolu topraklarını da bölüşmek isteyen yayılmacı güçlere karşı doğan tepkiler üzerinde durulmakta ve bölgesel örgütlenmelerin çeşitli kongrelerle nasıl bütünleşip ulusal bir direnişe dönüştüğü anlatılmaya çalışılmaktadır.

Kitap giriş bölümü dahil olmak üzere 12 bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde; “Osmanlı İmparatorluğunda yeni düzen arayışları” başlığının altında, “Nizam-ı Cedid kavramı, Tanzimat’ın özellikleri, Kapitülasyon, dış borçlanma ve düyünü umumiye, yabancıların yatırımları ve Alman işbirliği” başlıkları yer almaktadır. Birinci bölümde: “Devletlerarası bloklaşmalar, Birinci Dünya Savaşı ve Osmanlı kayıpları” başlığı altında; “Avrupa devletlerinin iki bloka ayrılması: üç bağlaşma ve üçlü anlaşma, Osmanlı Kayıpları, Osmanlı İmparatorluğunda iç gelişmeler, Birinci Dünya Savaşı ve Osmanlı İmparatorluğunun savaşa girmesi, savaşta Osmanlı cepheleleri, bloklara yeni katılmalar ve kaymalar, savaşın son yılı; Osmanlı cephelelerinde çelişkiler” alt başlıkları yer almaktadır. İkinci bölümde: “Osmanlı ülkelerinin paylaşılması, silah bırakma antlaşması ve işgaller” başlığı altında; “Osmanlı İmparatorluğu’nun paylaşılmasını öngören anlaşmalar, Wilson Barış İlkeleri, Mondros Silah bırakma antlaşması, mütareke dönemi: uygulama ve işgaller” alt başlıkları yer almaktadır. Üçüncü bölümde: “iç gelişmeler: hükümet değişiklikleri, yeni partiler” başlığı altında; “İttihat ve terakki partisinin kapatılması, yeni partiler, Saray-Babıali çekişmesi ve hükümet değişikliği, Tevfik Paşa kabinesi, soruşturmalar, tutuklamalar ve meclisin dağıtılması ve Damat Ferit işbaşında” başlıkları yer almaktadır. Dördüncü bölümde: “Paris Barış Konferansı ve Osmanlı topraklarının paylaşılması” başlığı altında; “büyük Ermenistan sorunu, Kürdistan sorunu, Megali idea ve İzmir sorunu, iç güvenliği koruma çabaları: öğüt kurulları, İtalyan istekleri ve işgaller, İzmir’in işgali” altı başlıkları yer almaktadır. Beşinci bölümde: “direniş ve kurtuluş yolları arayışları, örgütlenmeler” başlığı altında; “bölgesel amaçlı dernekler, ulusal birliğe yönelme çabaları, milli kongre ve milli blok, barış için destek aramaya yönelik kuruluşlar ve saltanat şurası” alt başlıkları yer almaktadır. Altıncı bölümde: “Mustafa Kemal’in Anadolu’ya gönderilmesi” başlığı altında; Karadeniz bölgesinde durum ve İngiliz istekleri, Mustafa Kemal’in seçilme nedenleri, IX. Ordu kıtaları müfettişliğinin yetkileri,

Vahidettin'in Mustafa Kemalden bekledikleri, Mustafa Kemal ile hükümet arasında yazışmalar" alt başlıklarına yer verilmektedir. Yedinci bölümde: "Mustafa Kemal-İstanbul çekişmesi, görevden alma ve Sineyi Millete dönüş" başlığı altında; "Görüş ayrılıklarını artıran nedenler, Mustafa Kemal'in geri çağırılması, ulusal savunmada ilk plan: Amasya kararları, Amasya'dan Erzurum'a, sineyi millete dönüş" alt başlıkları yer almaktadır. Sekizinci bölümde: "İşgallerin ve parçalanma girişimlerinin doğurduğu tepkiler" başlığının altında; "protestolar ve mitingler, manda ya da korunma istekleri, kongreler ve üç liva (Kars, Ardahan, Oltu) kongreleri" alt başlıkları yer almaktadır. Dokuzuncu bölümde: "Doğu Anadolu Kongreleri" başlığı altında; "Trabzon kongreleri, Erzurum Kongreleri, Sivas Kongresi, Kongre-İstanbul hükümeti ve İngilizler, Damat Ferit hükümetinin düşürülmesi, temsilciler kurulu ve Müdafaa-i Hukuk örgütlerinde ilk görüş ayrılıkları" alt başlıkları yer almaktadır. Onuncu bölümde: "Batı Anadolu Kongreleri" başlığı altında; "İzmir Müdafaa-i Hukuk-ı Osmaniye Cemiyeti Kongresi, Birinci Balıkesir Kongresi, Birinci Nazilli Kongresi, Alaşehir Kongresi, İkinci Balıkesir Kongresi, İkinci Nazilli Kongresi, Uşak Kongresi, Üçüncü Balıkesir Kongresi, Dördüncü Balıkesir Kongresi, Afyonkarahisar Kongresi ve batı Anadolu'nun Türkiye Büyük Millet Meclisi yönetimine bağlanması" alt başlıkları yer almaktadır. On birinci bölümde: "Trakya Kongreleri" başlığı altında: "Edirne Kongresi, İkinci Edirne Kongresi, Lüleburgaz Kongresi ve büyük Edirne Kongresi" alt başlıkları yer almaktadır.

Kitabın ilk baskısı Bilgi Yayınevi tarafından 1991 yılında yayımlandı. Günümüze kadar toplam 6 baskısı bulunan eserin son baskısı 2021 yılında yayımlandı.

3. *Türk Devrim Tarihi, II. Ulusal Direnişten Türkiye Cumhuriyetine*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2017.

Bağımsızlık Savaşı ya da Kurtuluş Savaşı olarak da nitelendirilen ulusal bir direnişin ardından kurulacak olan yeni Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kuruluşuna kadar geçen dönem ele alınmaktadır.

Kitabın birinci bölümünde: "Sivas Kongresinden Amasya Görüşmelerine" başlığı altında; "Ulusal direniş karşıtı girişimler, Ali Rıza Paşa kabinesi ve temsilciler kurulu ile ilişkiler, İstanbul basınının temsilciler kurulu ile ilişki kurması, genel Anadolu Kongresi sorunu, mebuslar meclisi sorunu, Amasya görüşmeleri" alt başlıkları yer almaktadır. İkinci bölümde: "Amasya Görüşmeleri sonrasındaki gelişmeler", başlığı altında "Meclisin nerede toplanacağı sorunu, temsilciler kurulu-komutanlar toplantısı, İngiliz muhipler derneğinin karşıt girişimleri, Yahya Kaptan olayı, İstanbul'dan gönderilen teftiş kurulları, mebus seçimleri, Güneydoğu Anadolu'da Fransız işgalleri ve ilk görüşmeler ve temsilciler kurulu merkezinin Ankara'ya taşınması" alt başlıkları yer almaktadır. Üçüncü bölümde: "Son Osmanlı mebuslar meclisi" başlığı altında; "temsilciler kurulunun Ankara'ya yerleşmesi, mebuslarla yapılan görüşmeler, mebuslar meclisinin açılışı, meclis başkanlığı sorunu, Ali Rıza Paşa hükümeti-anlaşma devletleri-meclis ve Mustafa Kemal, Felah-ı vatan grubu ve kuvayimilliyeye konusunda görüş ayrılıkları, ulusal ant, Fransızlara karşı ilk başarı-Maraş savunması, anlaşma devletlerinin baskısı ve Ali Rıza Paşa kabinesinin çekilmesi" alt başlıkları yer almaktadır. Dördüncü bölümde: "İstanbul'un resmen işgal

edilmesi ve sonrası” başlığı altında; “İşgal için öne sürülen gerekçeler ve gerçekler, kentin işgal altına alınması, işgalin Anadolu’da ve Trakya’da doğurduğu tepkiler, işgal karşısında saray ve hükümet, Damat Ferit yeniden işbaşına ve Kuvayimilliyenin “ası” ilan edilmesi, mebuslar meclisinde görüşmeleri erteleme ve dağıtma” alt başlıkları yer almaktadır. Beşinci bölümde: “Ankara’da yeni bir meclis ve yeni bir devlet” başlığı altında; olağanüstü bir meclisin toplanması kararı, seçimler ve meclisin toplanması hazırlıkları, Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin açılışı, yeni hükümet-yeni devlet” alt başlıkları yer almaktadır. Altıncı bölümde; “Kurtuluş Savaşı’nın toplumsal parasal ve silah kaynakları” başlığı altında; “savaşın insan gücü, parasal ve maddi kaynakların artırılması çabaları ve silah kaynakları” alt başlıkları yer almaktadır. Yedinci bölümde: “Kurtuluş Savaşının iç cepheleri” başlığı altında; ayaklanmaların nedenleri, Damat Ferit hükümetinin kuvayimilliyeye açtığı savaş, TBMM’nin ve hükümetinin iç güvenliği sağlamak için aldığı önlemler, kuvayimilliyeye karşı ayaklanmalar, Osmanlı yönetiminin kabul ettiği sözde barış antlaşması: Sevres” alt başlıkları yer almaktadır. Sekizinci bölümde: “Sovyet Rusya ve Kafkas Cumhuriyetleri, karakol cemiyeti ve Bolşeviklerle imzalanan anlaşma, Kafkaslarda gelişmeler ve doğu cephesinde hazırlıklar, Sovyetlerle ilişkiler; Moskova’ya bir heyet gönderilmesi, Ermenistan ile savaş, Sovyetlerle görüşmeler: Moskova ve Kars Antlaşmaları, Türkiye-Afganistan Dayanışma Anlaşması” alt başlıkları yer almaktadır. Dokuzuncu bölümde: “Güney Cephesi: Maraş, Urfa ve Antep’in kurtarılması; Fransa ile barış” başlığı altında; “Urfa ve Antep’in kurtarılması, Fransa’nın Türkiye siyasetinde değişiklik eğilimleri ve Ankara Antlaşması” alt başlıkları yer almaktadır. Onuncu bölümde: “Yunan işgalleri: İzmir’den Sakarya’ya” başlığı altında; “Yunanlıların Anadolu içlerine sarkmaları, kuvayimilliyeye birliklerinin kurulması, Yunan zulmüne ilişkin müttefikler arası komisyon raporu, Yunan saldırısı, Bursa- Uşak-Nazilli ve Doğu Trakya’nın elden çıkması, Batı Cephesi’nin düzenlenmesi ve bunun da etkisiyle baş gösteren ayaklanmalar, Birinci İnönü Savaşı, Tefik Paşa kabinesinin ve müttefik devletlerin Ankara Hükümetine yönelmeleri, Yunan saldırısı ve İkinci İnönü Savaşı ve Yunan ilerleyişinin sınırı: Sakarya” alt başlıkları yer almaktadır. On birinci bölümde: “Türkiye Büyük Millet Meclisinde gelişmeler ve yeni barış girişimleri” başlığı altında; “anayasanın kabulü, İstiklal Marşı’nın kabul edilmesi, 23 Nisan Ulusal Bayram sayılması, Türkiye Büyük Millet Meclisinde gruplaşmalar ve başkomutanlık süresinin uzatılması sorunu ve Barış girişimler” alt başlıkları yer almaktadır. On ikinci bölümde: “İlk hedef Akdeniz ve ateşkes” başlığının altında; “büyük saldırı, zafer ve kutlamalar, Çanakkale olayı ve ateşkes önerileri ve Mudanya Ateşkes Antlaşması” alt başlıkları yer almaktadır. On üçüncü bölümde: “Barış Konferansına çağrı, saltanatın kaldırılması ve Lozan Antlaşması” başlığı altında; “belirli bir amaca yönelik çağrı ve saltanatın kaldırılması, Vahdettin’in yurtdışına kaçması ve Abdülmecit’in halife seçilmesi ve Lozan Barış Konferansı” alt başlıkları yer almaktadır. Son bölüm olan on dördüncü bölümde: “Yeni Türkiye’ye yeni başkent ve yeni rejim” başlığı altında; “Türkiye Devleti’nin yönetim yeri Ankara’dır ve Yeni rejimin adı: Cumhuriyet” alt başlıkları yer almaktadır.

Kitabın ilk baskısı Bilgi Yayınevi tarafından 1992 yılında yayımlandı. Günümüze kadar toplam 6 baskısı bulunan eserin son baskısı 2018 yılında yayımlandı.

4. *Türk Devrim Tarihi, III. (Birinci Bölüm) Yeni Türkiye'nin Oluşumu 1923-1938*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2018.

Kitap, cumhuriyetin tanımı ile başlayarak yeni Türkiye'nin doğuşu, oluşumu olarak nitelenmesi gereken Cumhuriyet'in ilk on beş yılını ele almaktadır. Bu dönem Mustafa Kemal Atatürk'ün, Türk Devrimi olarak adlandırdığı ekonomiden siyasete her alanda çağdaşlaşmaya yönelik atılımları içermektedir. Kitap, devrimler, tepkiler, olaylar ve olgular, konularını özelliklerine göre ayrı başlıklar altında yer verilmektedir.

Kitabın birinci bölümünde: “Yeni düzen: Türkiye Cumhuriyeti” başlığı altında; “Cumhuriyet ne demek, Cumhuriyetin ilanının doğurduğu tepkiler, tartışmalardan yargılanmaya” alt başlıkları yer almaktadır. İkinci bölümde: “Cumhuriyetin gerektirdiği düzenlemelere geçiş” başlığı altında; “Halifeliğin kaldırılması, öğretimin birleştirilmesi ve yeni devlet yapısı: 1924 Anayasası” alt başlıkları yer almaktadır. Üçüncü bölümde: “Siyasal devrime karşı tepkiler” başlığı altında; “İçte huzursuzluk belirtileri, muhalefetin örgütlenmesi, Nasturi ayaklanması, Şeyh Sait ayaklanması, basın ve siyasal öğreti davaları, Terakkiperver Cumhuriyet Partisi'nin kapatılması, İzmir suikasti ve ittihatçılar davası, iç sorunları artıran dış anlaşmazlık: Musul” alt başlıkları yer almaktadır. Dördüncü bölümde: “toplum hayatında köklü değişiklikler” başlığı altında; “devrimde ana öge ve amaç, tekke-zaviye ve türbelerin kapatılması, giyim-kuşamda çağdaşlaşma, uluslararası saat ve takvimin kabulü, uluslararası rakamların alınması ve yeni bir ABECE” alt başlıkları yer almaktadır. Beşinci bölümde: “hukuk alanında devrim: birliği ve çağdaşlığı sağlama” başlığı altında; “Osmanlı hukuk düzeni, yeni hukuk düzenine geçiş, kadın hakları sorunu, Atatürk'ün örnek alınacak evlenme töreni, kadın kuruluşları, hukuk alanında kadın-erkek eşitliğinin sağlanması” alt başlıkları yer almaktadır. Altıncı bölümde: “ekonomiyi güçlendirme çabaları” başlığı altında; “imparatorluktan devralınanlar, İzmir iktisat kongresi, Lozan Barış Antlaşması: kapitülasyonların kaldırılması-Osmanlı borçları sorunu, yeni kuruluşlar ve yasal düzenlemeler” alt başlıkları yer almaktadır. Yedinci bölümde: “iç siyasette gelişmeler” başlığı altında; “Cumhuriyetin 4. Yılında genel durum, CHP Büyük Kongresi ve Mustafa Kemal'in hesap vermesi, Atatürk'ün ikinci Cumhurbaşkanlığı ve dördüncü İnönü Hükümeti, çok partili sisteme geçiş denemesi: Serbest Cumhuriyet Partisi, irtica başkaldırıyor: Menemen Olayı ve ekonomide Devletçilik” alt başlıkları yer almaktadır.

Kitabın ilk baskısı Bilgi Yayınevi tarafından 1995 yılında yayımlandı. Günümüze kadar toplam 4 baskısı bulunan eserin son baskısı 2018 yılında yayımlandı.

5. *Türk Devrim Tarihi III. (İkinci Bölüm) Yeni Türkiye'nin Oluşumu 1923-1938*, Bilgi Yayınevi, Ankara 2018.

Kemalizm'in ilkeleri bütünleşiyor, başlığı ile başlayan kitap; 1931 milletvekili seçimi, Atatürk ilkeleri ve nasıl tanımlanması gerektiği, eğitim ve kültürel alanda yapılan atılımlar, çıkarılan yasalar, kültür devrimi, çok yönlü bölgesel antlaşmalar gibi başlıklarla devam ederek genel hatlarıyla 1930'lu yılları ele almaktadır.

Kitap bir önceki kitabın devamı niteliğindedir. Bu sebeple sekizinci bölüm ile başlamaktadır. Sekizinci bölümde: “Kemalizm’in ilkeleri bütünleşiyor” başlığı altında; “1931 milletvekili seçimleri, CHP’nin üçüncü büyük kurultayı, Kemalizm/ Atatürkçülük, ilkeler nasıl tanımlanmalı” alt başlıkları yer almaktadır. Dokuzuncu bölümde: “eğitim ve kültür alanında atılımlar” başlığı altında; “eğitim ve öğretimde amaç ve ilkelerin belirlenmesi, darülfünundan üniversiteye, halkevleri, köy enstitülerine hazırlık, dilde devrim: Türkçeyi özleştirme ve geliştirme, ulusal gücü saptama yolunda girişimler ve kutlamalar, kültür devrimi” alt başlıklara yer verilmektedir. Onuncu bölümde: “Yurtta barış dünyada barış” başlığı altında; “Atatürk ve barış, dış ilişkilerin güçlendirilmesi, sorunların barışçı görüşmelerle çözülmesi, çok yönlü bölgesel antlaşmalar” alt başlıkları yer almaktadır. Son bölüm olan on birinci bölümde: “yeni oluşum mimarının son yılları” başlığı altında; “içte olumsuz gelişmeler ve görüş ayrılıkları ve ulusa adanmış bir yaşamın noktalanması” başlıklarına yer verilmektedir.

Kitabın ilk baskısı Bilgi Yayınevi tarafından 1996 yılında yayımlandı. Günümüze kadar toplam 3 baskısı bulunan eserin son baskısı 2018 yılında yayımlandı.

6. *Türk Devrim Tarihi IV. (Birinci Bölüm), Çağdaşlık Yolunda Yeni Türkiye (10 Kasım 1938-14 Mayıs 1950)*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1999.

Gazi Mustafa Kemal Atatürk’ün vefatının ardından yerine Mili Şef İsmet İnönü’nün dönemi başlamaktadır. Dolayısıyla kitap İkinci Dünya Savaşı ve çok partili siyasal yaşama geçiş dönemini ele almaktadır.

Kitabın birinci bölümünde: “Atatürk’ten sonra Milli Şef” başlığı altında: “İsmet İnönü’nün Cumhurbaşkanlığı, Milli şef kabineleri ve yeniden yapılanma” başlıkları ele alınmaktadır. İkinci bölümde: “eğitim ve kültür alanında atılımlar ve gedikler” başlığı altında; eğitim-öğretim kurumlarında yeni düzenlemeler, Türk hümanizmasına doğru: kültürel gelişmeler, halkevleri ve halkodaları, eğitim-öğretim birliğinde açılan gedik” başlıkları yer almaktadır. Üçüncü bölümde: “İkinci Dünya Savaşı’nın doğurduğu sorunlar” başlığı altında; “siyasal dalgalanmalar, ekonomik sıkıntılar ve önlemler, savaş sonrası düzenlemeler, ideolojik tartışmalar ve davalar” başlıkları yer almaktadır. Dördüncü bölümde: “çok partili siyasal yaşama geçiş” başlığı altında; “CHP içinde gelişmeler, yeni siyasal partiler ve yeni düzene uyma çabaları: tek dereceli il seçim” alt başlıkları yer almaktadır. Beşinci bölümde: “1946’dan 1950’ye iniş çıkışlar” başlığı altında; “partiler arası ilişkiler sorunu, partiler arası uzlaşma, demokratikleşme yolunda dönüşüm” alt başlıklarına yer verilmektedir.

Kitabın ilk baskısı Bilgi Yayınevi tarafından 1999 yılında yayımlandı. Günümüze kadar toplam 3 baskısı bulunan eserin son baskısı 2018 yılında yayımlandı.

7. *Türk Devrim Tarihi IV. (İkinci Bölüm) Çağdaşlık Yolunda Yeni Türkiye (14 Mayıs 1950-27 Mayıs 1960)*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1999.

Cumhuriyet Halk Partisinin yönetiminde olan Türkiye Cumhuriyeti, Demokrat Partinin seçmen vatandaşların çoğunluğunun desteğini alarak iktidara gelmesi, yeni bir siyasal devrim oluşturmuştur. Kitabın bu bölümünde Demokrat Partinin 10 yıllık iktidarlık dönemi ele almaktadır.

Kitap, bir öncekinin devamı niteliğindedir. Altıncı bölüm ile başlayan kitap: “Demokrat Parti iktidarı” başlığı altında; “liderler ve hükümetler, DP’nin ikircikli siyasî, gerici/dinci eylemler ve muhalefeti önleme çabaları” alt başlıklarından oluşmaktadır. Yedinci bölümde: “DP’nin seçim zaferi: zirve ve inişin başlangıcı” başlığı altında; “2 Mayıs 1954 seçimleri, kısıtlayıcı ve cezalandırıcı önlemler, DP’de iç sorunlar: bölünme ve grup ayaklanması, 1957 genel seçimleri, Laiklik-din ve vicdan özgürlüğü-dinsel eğitim sorunları, ekonomide gelişmeler ve açmazlar” alt başlıklarına yer verilmektedir. Sekizinci bölümde: “dış siyasette gelişmeler” başlığı altında; “DP’nin izlediği dış siyaset, Kıbrıs sorunu ve 6/7 Eylül olayları” alt başlıklarına yer verilmektedir. Dokuzuncu bölümde: “DP’nin demokrasi anlayışının çöküşü” başlığı altında; “partiyi kurtarma çabaları: Vatan cephesi, muhalefetten kurtulma uğraşı” alt başlıklarına yer verilmektedir. Onuncu bölümde: “Demokrat Parti iktidarına son verilmesi” başlığı altında “baskı ve yıldırımlara kitlesel tepkiler ve 27 Mayıs 1960, DP’nin iktidardan düşürülmesi” başlıklarına yer verilmektedir. Kitabın ilk baskısı Bilgi Yayınevi tarafından 1999 yılında yayımlandı.

8. *Türk Devrim Tarihi V. Çağdaşlık Yolunda Yeni Türkiye (27 Mayıs 1960-12 Eylül 1980)*, Bilgi Yayınevi, Ankara 2018.

27 Mayıs 1960’tan 12 Eylül 1980 yılına kadar geçen 20 senelik süre, askerî girişimler ve müdahaleler dönemidir. Kitap; Demokrat Parti yönetiminin sonu ve ilk uygulamalarını ele alarak başlamaktadır.

Kurucu meclis, yeni bir yasa ve seçim yasası, Milli Ant ve 1961 seçimleri, Adalet Partisinin yükselişi, 1969 seçimleri ve partilerde bölünmeler, türban sorununun ele alındığı yeni bir bunalıma sürüklenme dönemi, sağcı solcu çatışmaları, Ecevit’in üçüncü başbakanlık dönemi ve son olarak 12 Eylül Darbesi’nin yer aldığı başlıklar kitabın içeriğini oluşturmaktadır.

Kitabın birinci bölümünde: “27 Mayıs 1960 dönüşümü” başlığı altında; “Demokrat Parti yönetiminin sonu ve ilk uygulamalar, kurucu meclis kararı, yeni yasalar ve yeni kuruluşlar, kurucu meclis-yeni bir anayasa ve seçim yasası, Yassıada davaları” alt başlıkları yer almaktadır. İkinci bölümde: “ara rejimden çıkış: Milli Ant ve 1961 seçimleri” başlığı altında; “partiler arası kardeşlik çabası: Milli Ant, 15 Ekim 1961 seçimleri ve tepkiler, yeni bir dönem: ortak hükümetler, yeni gelişmeler ve darbe girişimleri” alt başlıkları yer almaktadır. Üçüncü bölümde: “Adalet Partisi’nin yükselişi” başlığı altında “S.H. Ürgüplü ortak hükümeti, TİP ve ortanın sonunda CHP, 1965 milletvekili ve senato seçimleri, Demirel’in ilk başbakanlığı, ideolojik akımlar,

örgütlenmeler ve CHP ile AP'den kopmalar" alt başlıkları yer almaktadır. Dördüncü bölümde: "1969 seçimleri ve partilerde bölünmeler" başlığı altında, "seçimler öncesi gerginlikler, seçimler ve sonrası" alt başlıklarına yer verilmektedir. Beşinci bölümde: "yeni bir bunalıma sürüklenme" başlığı altında; boykot ve işgallerden silahlı çatışmalara ve darbe yerine Muhtıra" başlıklarına yer verilmektedir. Altıncı bölümde: "yeni bir ara rejim" başlığı altında: "Nihat Erim'in Umut hükümetleri, birbirini izleyen kabineler, 1973 seçimleri ve yeni hükümet sorunu" alt başlıklarına yer verilmektedir. Yedinci bölümde: "kısa süren bir ara dönem" başlığı altında; "Laik CHP-Dinsiz MSP ortaklığı, sola karşı milliyetçi cephe, ikinci milli cephe hükümeti ve Ecevit'in üçüncü başbakanlığı" alt başlıkları yer almaktadır. Sekizinci bölümde: "12 Eylül'e karşı" başlığı altında; "Demirel'in azınlık hükümeti ve yeni bir darbenin ayak sesleri ve tribünlerden aşağı iniş" başlıkları ele alınmaktadır.

Kitabın ilk baskısı Bilgi Yayınevi tarafından 2002 yılında yayımlandı. Günümüze kadar toplam 2 baskısı bulunan eserin son baskısı 2019 yılında yayımlandı.

9. *Kanuni Sultan Süleyman Dönemi Taht Kavgaları*, Kapı Yayınevi, İstanbul 2011.

Şerafettin Turan'ın 1956 Kasım'ında Habilitasyon tezi olarak kaleme aldığı eserdir. Bu çalışması sonucunda "üniversite doçenti" sanını aldı.

Osmanlı İmparatorluğu'nun en ihtişamlı ve en kuvvetli dönemi olan Kanuni Sultan Süleyman Dönemi'nde dahi taht kavgaları görülmektedir. Eser konu itibarıyla ilk olarak Şehzadelerin taht kavgalarına yol açan sebepleri ele alarak başlamaktadır. Şehzade Mustafa, Bayezid ve Selim arasında yaşananlar; Şehzade Bayezid'in Selim'e ve babasına karşı cephe alışı, Osmanlı İmparatorluğu'nu savaşa götüren sebepler, Konya Savaşı, Şehzade Bayezid'in İran'a sığınması ve geri getirmek için verilen ödünler ardından öldürülmesi, taht kavgasının doğurduğu iç karışıklıklar ve taht kavgası nedeniyle yapılan yönetsel değişiklikler belgeler ışığında anlatılmaktadır. Yine eserde, Hürrem Sultan, Mahidevran Hatun ve Rüstem Paşa'nın yaptırımları da göze çarpmaktadır.

Sekiz bölümden oluşan kitabın birinci bölümü, giriş bölümüdür. Konun önemi ve kaynakların değerlendirilmesi ele alınmaktadır. İkinci bölümde: "Şehzadeleri taht kavgalarına yol açan nedenler" başlığı altında; "Kanuni'nin Saltanatına karşı Anadolu'da baş gösteren hoşnutsuzluk, Şehzade Mustafa olayı, hoşnutsuzluğun Rumeli'ye yayılması, Düzme Mustafa ayaklanması" alt başlıkları yer almaktadır. Üçüncü bölümde: "Şehzade Bayezid'in Selim'e ve babasına karşı cephe alışı" başlığı altında; "Selim ile Bayezid arasında anlaşmazlık ve sancakların değiştirilmesi, Bayezid'in Amasya'ya gitmek istemeyişi, Kanuni'nin avutucu vaatleri, Selim'in Konya'ya gidişi" alt başlıkları yer almaktadır. Dördüncü bölümde: "iç savaşa doğru" başlığı altında; "Bayezid'in askeri hazırlığı "yevimlü ordusu", Selim'in telaşı ve Kanuni'nin ondan yana olması" alt başlıkları yer almaktadır. Beşinci bölümde: "Konya Savaşı" başlığı altında; "Bayezid'in asi ilan edilmesi ve katline fetva alınması, Bayezid'in yenilgisi" alt başlığı bulunmaktadır. Altıncı bölümde: "Bayezid'in İran'a sığınması ve öldürülmesi" başlığı altında; "Bayezid'in Amasya'dan ayrılışı, Aras Savaşı ve Bayezid'in İran'a sığınması, Tahmasb'la

mektuplaşmalar ve pazarlıklar, Bayezid'in ve oğullarının öldürülmesi" alt başlıkları yer almaktadır. Yedinci bölümde: "Taht kavgasının doğurduğu iç karışıklıklar" başlığı altında; "Bayezid yanlılarının kovuşturulması: yevimlü teftişi ile Anadolu'da ve Rumeli'de karışıklıklar" alt başlıkları yer almaktadır. Son bölüm olan sekizinci bölümde: "Taht kavgaları nedenleriyle yapılan yönetsel değişiklikler" başlığı altında; "yeniçerilerin korucu olarak Anadolu'ya yayılmaları ve Şehzadelerin sancağa çıkarılmalarında değişiklik" alt başlıkları yer almaktadır.

İlk baskısı 1961 yılında yayımlanan eserin son baskısı 2011 yılındadır. Günümüze kadar 3 baskısı bulunmaktadır.

10. *Anılarla Türkiye Gerçeği*, Bilgi Yayınevi, İstanbul, 2016.

Bu eserde Şerafettin Turan, çocukluk yılları, aile yapısı, eğitim aldığı okullar, ilminden faydalandığı hocaları, akademik kariyeri, eşi ve çocuklarını anlatmaktadır. Bu esnada Türkiye'nin içinde bulunduğu sosyal ve siyasî durumlar, hükümet, yasalar, kanunlar vs. konulara değinmektedir. Eserin sonunda fotoğraf albümüne de yer vermektedir. Eser 2016 yılında yayımlanmıştır.

11. *Atatürk'ün Düşünce Yapısını Etkileyen Olaylar, Düşünürler, Kitaplar*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2019.

Kitabın ilk bölümü: "tarihsel dönemeç" başlığı altında " Fransız Devrimi-Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküş, etkileyici kimi olaylar: Kavm-i Necib-fes başlıkları yer almaktadır. İkinci bölümü: "öğrenim yıllarının etkisi", başlığı altında öğretmenleri ve Meşrutiyet kuşaklarını etkileyen sesler Namık Kemal ile Tefik Fikret'ten bahsedilmektedir. Üçüncü bölümde: "Fransız etkeni" başlığı altında "Fransız Devrimi, akılcılık ve olguculuğun izleri, J.J Rousseau ve Cumhuriyet ile özgürlük alt başlıkları yer almaktadır. Dördüncü bölümde: "Meşrutiyet Dönemi düşünürlerinden bahsedilmektedir. Beşinci bölümde: "Tarihsel dayanak" başlığı altında: "Türk tarihinin eskiliği: Mustafa Celalettin-Leon Cahun, Türk tarihi ve uygarlığını bir bütün olarak ele alma: Deguignes, İslam tarihini değişik bir açıdan yorumlama: Leone Caetani, dünya tarihi ve dünya federasyonu sorunu: H.G Wells, uygarlık ve ırk sorunu: J. Gobineau'dan E.Pttard'a, batıdan kaynaklı doğu sorunu " alt başlıkları ele alınmaktadır. altı ve yedinci bölümlerde Türkçenin özleşmesi ve gelişmesi ayrıca düşüncede çağdaşlık konuları ele alınmaktadır.

Kitabın ilk baskısı Türk Tarih Kurumu tarafından 1982 yılında yayımlandı. Günümüze kadar toplam 8 baskısı bulunan eserin son baskısı 2019 yılında yayımlandı.

12. *Mustafa Kemal Atatürk, Kendine Özgü Bir Yaşam ve Kişilik*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2017.

Mustafa Kemal Atatürk'ün doğumundan vefatına kadar geçen 57 senelik yaşamı, belgelerle doğrultusun anlatılmaktadır. Birçok kaynakta elde edemeyeceğimiz Mustafa Kemal'in özel hayatı ve kişiliği hakkında bilgiler, onun kendi not defterinden, mektuplarından ve anılarından doğrudan aktarılmaktadır.

Kitabın birinci bölümünde: “yetiştirdiği ortam” başlığı altında; “aile çevresi, tarihsel dönemeç ve Selanik çevresi, öğrenim yılları ve geleceğe hazırlanması” alt başlıkları yer almaktadır. İkinci bölümde: “ordu saflarında ilk görevler” başlığı altında; “Vatan ve özgürlük yolunda ilk örgütlenme, Makedonya'ya dönüş ve ittihat ve terakki cemiyeti ile ilişkiler, öngördüğü çözüm ve Meşrutiyetin ilanı, bir “Vatan parçasını” savunma: Trablusgarp” alt başlıkları yer almaktadır. Üçüncü bölümde: “İmparatorluğun kaybı sürecinde cepheden cepheye” başlığı altında; “Balkanları saran ateş: güzel Selanik'in düşmana teslim edilmesi, Sofya günleri, imparatorluğun çöküşünü önleme çabaları, Vahidettin'le Alman genel karargahında, beklene son: çöküşü belgeleyen ateşkes” alt başlıkları yer almaktadır. Dördüncü bölümde: “ulusal direnişe doğru” başlığı altında; “arayışlar, Anadolu'ya geçiş” alt başlıkları yer almaktadır. Beşinci bölümde: “Sine-i Millete dönüş” başlığı altında; “çekişmeyi doğuran etkenler, kutsal ittifak: Amasya kararları, Sine-i Millette bir ferd-i mücahit” alt başlıkları yer almaktadır. Altıncı bölümde: “ulusal direnişte bütünleşme” başlığı altında; “Kuva-yı Milliye'yi amil(etken) ve irade-i milliye'yi amil kılmak, ateşkes sınırları içinde yurdun ayrılmaz bütünlüğü, mebuslar meclisinden Türkiye Büyük Millet Meclisine” alt başlıkları yer almaktadır. Yedinci bölümde: “Kendine özgü bir rejim: Türkiye Büyük Millet Meclisi hükümeti” başlığı altında; “Türkiye Büyük Millet Meclisi, egemenlik kayıtsız koşulsuz Ulusundur, başkomutanlık ve ulusal yükümlülükler, kesin zafere doğru dalgalanmalar, ordular, ilk hedefiniz Akdeniz'dir! İleri!, yeni Türkiye gerçeği” alt başlıkları yer almaktadır. Sekizinci bölümde: “Cumhuriyet'e doğru siyasal gelişmeler” başlığı altında; “gelişmeler ve sorunlar, Cumhuriyet'e doğru, Laik düzen yolunda atılımlar ve Cumhuriyet Anayasası” alt başlıkları yer almaktadır. Dokuzuncu bölümde: “karşılaşılan iç ve dış sorunlar” başlığı altında; Cumhuriyet'in ilk karşıt partisi: Terakkiperver Cumhuriyet, Mustafa Kemal'e suikast girişimleri, kaybedilen bir hak: Musul sorunu” alt başlıkları yer almaktadır. Onuncu bölümde: “Devrim” başlığı altında; “Atatürk 'ün devrim anlayışı ve stratejisi, devrimde ana öğe: Ulus ve Ulusçuluk, amaç: çağdaşlaşma, çağdaşlaşmaya yönelik atılımlar, 1927 dönemeci” alt başlıkları yer almaktadır. On birinci bölümde: “çok partili düzene geçiş denemesi ve sonrası” başlığı altında; “Serbest Cumhuriyet Partisi, başkaldıran irtica: Menemen Olayı, CHP'de yeni yönelmeler: ilkelerin bütünleşmesi, tek parti yönetiminin özellikleri, Kemalizm/Atatürkçülük” alt başlıkları yer almaktadır. On ikinci bölümde: “Kültür ve eğitim/öğretim alanında atılımlar” başlığı altında; “Atatürk'ün kültür anlayışı, ulusal kimliği saptama ve tarihsel bütünleşme, Türkçeyi ulusal biri bilim ve kültür dili düzeyine çıkarma, çok amaçlı eğitim ve kültür kuruluşları: Halkevleri, darülfünundan üniversiteye” alt başlıkları yer almaktadır. On üçüncü bölümde: “Yurtta barış dünyada barış” başlığı altında; “askerliğin sanatçı yanını sevmek: savaş ancak

yaşamsal olmalı, savaşımların kucaklaşması, ülkeyi barış çemberi içine almak, sorunları barışçı yollardan çözmek” alt başlıkları yer almaktadır. On dördüncü bölümde: “özel yaşam ve kendine özgü bir kişilik” başlığı altında; özellikler ve özel yaşam, Çankaya sofrası, aşklar-aşıklar- evlilik” alt başlıkları yer almaktadır.

Kitabın ilk baskısı Bilgi Yayınevi tarafından 2004 yılında yayımlandı. Günümüze kadar toplam 3 baskısı bulunan eserin son baskısı 2017 yılında yayımlandı.

13. *İsmet İnönü, Yaşamı, Dönemi ve Kişiliği*, Bilgi Yayınevi, Ankara 2003.

İsmet İnönü’nün 89 yıllık yaşamını her yönüyle aydınlatmayı amaçlayan on iki bölümden oluşan bir eserdir. Osmanlı İmparatorluğu’nun çöküşü ve yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin her safhasında Atatürk’ün yanında yer alan İkinci Adam olarak nitelendirilmektedir. Ulusun kara yazgısını değiştiren komutan, Milli Şef, Lozan Kahramanı ve İkinci Adam olarak anılmaktadır.

Kitabın birinci bölümünde: “Yetiştigi ortam ve ilk görevleri” başlığı altında; “aile çevresi ve öğrenim yılları ve imparatorluğun çöküşüne tanıklık”, alt başlıkları yer almaktadır. İkinci bölümde: “İnönü ve Mudanya kahramanlıkları” başlığı altında; “düzenli ordu kurma savaşımları, ulusun kötü yazgısını yenip Ege’ye ulaşma, askeri zaferlerden diplomatik başarılarla” alt başlıklara yerilmektedir. Üçüncü bölümde: “Cumhuriyet Türkiye’inde başbakanlık” başlığı altında; “Yeni başkent ve rejimin adlandırılması ve Cumhuriyetin ilk başbakanlığı” alt başlıkları bulunmaktadır. Dördüncü bölümde: “Atatürk’ün Ardası olma” başlığı altında; “yeni hükümet ve Atatürk’ün cenaze töreni ve değişmez genel başkanlık ve “Milli Şef” lik” alt başlıkları yer almaktadır. Beşinci bölümde: “Yeni Türkiye’nin oluşumu ve İnönü” başlığı altında Devrimin sürdürülmesi ve korunması, Laiklik ve din öğretimi sorunu ile eğitim ve kültür alanında atılımlar” alt başlıkları yer almaktadır. Altıncı bölümde: “Dış siyasette yeni dengeler” başlığı altında; “savaş yıkımının dışında kalabilme, dış destekli akımlar ve insan hakları soru, Sovyet tehditleri ve ABD’ye yaklaşma” alt başlıkları yer almaktadır. Yedinci bölümde: “çok partili siyasal düzene geçiş” başlığı altında; “tek partili düzenin sonu- yeni partiler, yeni düzeni yaşatma çabaları ve İsmet İnönü döneminin ve CHP iktidarının sonu” alt başlıkları yer almaktadır. Sekizinci bölümde: “ana muhalefet liderliğinin yükümlülükleri” başlığı altında; “CHP’ye etkinlik kazandırma çabaları, iktidarın baskılarını önlemeye çalışma, 1954 seçimleri ve sonrası, CHP’de umut, DP’de tükeniş yol alışı” alt başlıkları yer almaktadır. Dokuzuncu bölümde: “adım adım gelen ihtilal” başlığı altında; “27 Mayıs ara rejiminden çıkma çabaları, koalisyon hükümetleri başkanlıkları” alt başlıkları yer almaktadır. Onuncu bölümde: “CHP ortanın sonunda” başlığı altında; 1965 milletvekili seçimleri, Cumhurbaşkanlığı sorunu ve kurultaylar maratonu” alt başlıkları yer almaktadır. On birinci bölümde: “12 Mart: Kendine özgü bir ara rejim” başlığı altında; “1968 kuşağı ve kavşığında bunalım, partilerde iç çekişme ve bölünmeler, 12 Mart muhtırası ve ara rejim” alt başlıkları bulunmaktadır. Son bölüm olan on ikinci bölümde: “yaşamın son evresi” başlığı altında; “CHP genel başkanlığından tabii senatörlüğe, 89 yıllık yaşamın noktalanması ve İsmet Paşa’nın kişiliği” alt başlıkları yer almaktadır.

Kitabın ilk baskısı Bilgi Yayınevi tarafından 2000 yılında yayımlandı. Günümüze kadar toplam 2 baskısı bulunan eserin son baskısı 2003 yılında yayımlandı.

14. *Türkiye- İtalya İlişkileri, I- Selçuklulardan Bizans'ın Sona Erişine*, Metis Yayınları, İstanbul 1990.

Kapitülasyonlar diye anılan ticaret ve hukuk ayrıcalıklarının yalnız Hristiyan-Müslüman devletler arasın da geçerli olmayıp, İtalyan şehir devletlerinin Doğu Akdeniz bölgesine yayılmalarından sonra Bizans İmparatorluğu ve Ermeni Krallığı ile yaptıkları anlaşmalarla ortaya çıktığı dönemin kaynaklarıyla açıklanmaktadır. Kitapta İtalyanların bölgeye nasıl yayıldıkları ve Selçukluların Anadolu'ya yerleşmelerinden sonra da Venediklerinin onlarla benzer anlaşmalar yaptıkları özgün anlaşma metinleriyle belirtilmektedir. Doğu-Batı ticaretinde Selçuklu Türkiye'sinin yeri, alım satımı yapılan başlıca ürünler, ticaret yolları, kervansaraylar ve başlıca pazar ürünleri, İtalyan tüccarlarının yerleştikleri şehirler hakkında bilgiler verildikten sonra 1220'de Alaattin Keykubat'la yapılan anlaşmadan başlayarak İstanbul'un Türklerin eline geçişine yani 1453'e kadar Venediklerin ve Cenevizlerin İlhanlılar, Anadolu beylikleri ve Osmanlılarla yapmış oldukları anlaşmanın nasıl elde edildiği, bunların içerdekileri hükümler ve bu çerçevede dış alımı ve satımı yapılan mallar, ayrıntılarıyla sergilenmektedir. Söz konusu anlaşmalar, Osmanlı döneminde giderek genişlediği sanılan ayrıcalıkların aslında Selçuklular ve Beylikler zamanında daha ağır olduğunu göstermektedir. Eserin ilk basımı 1990 yılında, 3. ve son basımı 2020 yılında yayımlandı.

15. *Atatürk ve Ulusal Dil*, Türk Dil Kurumu yay, Ankara, 1981, 16, 52 s. (İkinci Basımı Cumhuriyet Gazetesi Eki, İstanbul, 1998).

Türkçe'nin özleştirilmesi ve geliştirilmesinin nedenleri açıklanırken, kısaca dil devrimi ya da dilde devrim denen çabalarda Atatürk'ün gözettiği bir amacın da Türkçeyi bilimsel ve kültürel içerikli ulusal bir dil düzeyine çıkarmak olduğu belirtilmeye çalışılmıştır.

Kitabın birinci bölümüne: “ulusal dile doğru: Türkçeye yönelme”, başlığı altında; “İmparatorluğun son dönemlerindeki durum ile gereksinme ve dil tartışması başlıklarına yer verilmektedir. İkinci bölümde: “Atatürk'ün amacı: ulusal dil ve Türkçe'nin bilim dili olması” başlığı altında; “Mustafa Kemal'de dile karşı ilgi, Atatürk'ün ulus ve ulusçuluk anlayışı, bilim ve kültür alanında bağımsızlık, ulusal eğitimde ulusal dil, Türkçeyi yabancı dillerin boyunduruğundan kurtarma ve ulusal dili yaratmak” başlıklarına yer verilmektedir. Üçüncü bölümde: “yöntem ve uygulama” başlığı altında; “hazırlık evresi, araç: yasa değil, özgürlük içinde örgütlü çalışma akademi değil dernek, yöntem: evrim değil devrim, uygulama ve terim sorunu”, başlıkları ele alınmaktadır. Dördüncü bölüm

sonuç bölümüdür ve Atatürkçülük, yaşayan Atatürk ve Atatürk devrimlerinin bütünlüğü içinde dil devrimi” başlıklarına yer verilmektedir.

Eserin ilk basımı 1981 yılında, 2. ve son basımı 1998 yılında yayımlandı.

16. *Türkçenin ve Dil Devriminin Öyküsü*, Dil Derneği, Ankara 2021.

Sevgi Özel ile kaleme aldığı bu eser sekiz bölüm ve alt başlıklarından oluşmaktadır. Dile, Türkçeye önem veren ve Türkçenin yalın bir dil olması yolunda yoğun çabalar sarf etmiş olan Turan bu yapıtıyla bahsettiğimiz konulara detaylıca değinmektedir. Türkçenin tarihsel gelişim ile başlayan kitap, Türkçenin yabancı diller boyunduruğundan kurtulması, Atatürk’ün dil çalışmalarına katkıları, 1950’den sonra Dil Devrimi’ne bakış, 1980’den sonra Dil Devrimi’ne bakış, TDK’nin 50 yılı ve Dil Derneği dönemi başlıkları yer almaktadır. Eserin ilk basımı 2016 yılında, 2. ve son basımı 2021 yılında yayımlandı.

17. *Bir Kara Çalma Öyküsü*, Bilgi Yayınevi, Ankara 2013.

Şerafettin Turan’ın akademik kariyeri esnasında karşılaştığı zorluklar, ona karşı yapılan haksızlıklar, atılan yersiz iftiralar ve bu konular doğrultusunda kendisine açılan davalar hakkında yazdığı bir kitaptır.

Kitap ilk olarak “Cumhuriyet’e layık olmaya çalışırken Anayasayı “Tebdil ve Tağyir” girişimine katılmakla suçlanmak,” başlığı ile başlayarak “doçentlik sınavı, profesörlük, Atatürk ve devrim karşıtı konferanslar 1968 öğrenci boykotları, fakülte yönetimini üstlenmem: dekanlık yılları, boykotlar; öğrenci kuruluşları, karma kurullar, yeni öğretim ve sınav yönetmeliği hükümetin ve güvenlik güçlerinin boykotlar karşısındaki tutumu, 12 Mart 1971 Muhtırası, iddianame ve iddiacı tanıklar, duruşmalar, iddianame ve ilk savunma” bu başlıkların ardından Şerafettin Turan “isteklerimiz: Yetkisizlik ve görevsizlik kararı, savcı Baki Tuğ’un esas hakkındaki mütaalası, son duruşma ve beraat, aklanma ve son olarak manevi tazminat davası” başlıklarına yer vererek yaşamının en zor durumlarını kaleme almaktadır. Eser 2013 yılında yayımlandı.

2.2. MAKALELER:

1. “Edirne Antlaşması”, *DTCF Dergisi*, C.9, S.1-2, s.111-115.

Basılı yerli ve yabancı kaynaklar dışında Başbakanlık Arşivindeki belgelere dayanılarak hazırlanan bu makalede, Osmanlı İmparatorluğu’nun parçalanmaya yüz tuttuğu, Osmanlı-Rus Savaşı sonrasında 1829’da Edirne’de imzalanan barış antlaşması müzakereleri bütün ayrıntıları ile açıklanmış ayrıca antlaşmanın önemine de yer verilmiştir. Lisans bitirme tezi olarak kaleme alınmış ardından makale olarak yayımlanmıştır.

2. “Rodos ve 12 Ada’nın Türk Hakimiyetinden Çıkışı”, *Belleten*, 113 (1965) s.77-119.

Türk Tarih Kurumu’nda verilen bir konferansın metni olan bu makale, Türk kaynaklarının dışında özellikle İtalyan kaynaklarına dayanılarak Rodos ve 12 Ada’nın 1911-1912 Türk İtalyan Savaşında nasıl işgal edildiği aydınlatılmakta ve Lozan müzakerelerinden başlayarak II. Dünya Savaşı sonunda bu adaların ne şekilde Yunanistan’a verildiği açıklanmaktadır.

3. “1863 Yılı Etrafında Osmanlı İmparatorluğu’nun Malî, İktisadî ve Ticarî Durumu”, *Yüz Yıllık Teşkilatta Zirai Kredi*, Ziraat Bankası Yayınları (1963), s.34-44.

Ziraat Bankası’nın 100. kuruluş yıldönümü dolayısıyla yayınlanan kitapta yer alan bu makalede, adından da anlaşılacağı üzere XIX. yy ortalarında Türkiye’nin ekonomik durumu üzerinde durulmaktadır.

4. “Osmanlı Teşkilatında Hassa Mimarları”, *Tarih Araştırmaları Dergisi*, C.1, S.1. 1963, s.551-592.

Tümüyle arşiv belgelerine dayanan bu araştırmada, saray ve başkent İstanbul ile sınırlı kalmayıp imparatorluk düzeyinde görev üstlenmiş olan mimarlar örgütünün kuruluşu, gelişmesi, görev ve yetkileri, hangi elemanlardan oluştuğu, sayıları, aldıkları ücretler, yüklendikleri ordu ve taşra hizmetleri ayrıntıları ile saptanmıştır. Bir mimarbaşı döneminde yapılan bütün binalar ona mal etmenin yanlış olacağını da gösteren bu araştırma, mimarlık öğrenimi yapılan bölümlerde de kaynak olarak kullanılmaktadır. Ayrıca İtalyancaya da çevrilmiş ve 1963 yılında da Venedik’te düzenlenen İkinci Türk Sanatı Kongresinde bildiri olarak da sunuldu.

5. “Atatürk, Barış ve Dil”, Atatürk’ün Türk Dil Kurumu, Bilgi yay., Ankara, 1986, s. 274-281.

Mustafa Kemal Atatürk’ün barışa ve dile verdiği önem vurgulanmaktadır.

6. “Lala Mustafa Paşa Hakkında Notlar ve Vesikalar” TTK, *Belleten*, C.22, S.88, 1958, ss.551-592.

Bu makale, bir yandan Kıbrıs’ı Türk topraklarına katan komutan olarak ünlenen ayrıca bir lala olarak Kanuni’nin şehzadeleri Selim ile Bayezid arasındaki mücadelede kötü bir rol oynayan bir devlet adamının yaşamını ve kişiliğini aydınlatan bilgiler vermektedir.

7. “Venedik’te Türk Ticaret Merkezi Fondaco dei Turchi”, *Belleten*, C.32, S126, 1968, s.247-283.

İki ülke arasında gelişen ticaret sonucunda XVI. yüzyıl’ın ikinci yarısında Venedik’te Türk tüccarlara özel bir konaklama ve ticaret merkezi ayrılmıştı. Bu binanın yönetimi için özel bir yönetmelik hazırlanmış ve Türk tüccarları 1839’a kadar burada kalmışlardır. Makalede Türk tüccarlarının yaşayışı sergilenmiş ve söz konusu ticarete ilişkin bazı belgeler yayımlanmaktadır.

8. “Fatih Mehmed- Uzun Hasan Mücadelesi ve Venedik”, *Tarih Araştırmaları Dergisi*, C.3, S.5-6, s.63-118.

Daha çok İtalyan kaynaklarına dayanılarak hazırlanan bu incelemede Venedik Cumhuriyeti’nin Fatih’e karşı Akkoyunlu hükümdarı Uzun Hasan’la nasıl işbirliği yaptığı ve bunun sonuçları ayrıntıları ile sergilenmektedir.

9. “Atatürk Milliyetçiliği”, *Atatürk Konferansları III*, Türk Tarih Kurumu, 1969, 69-87.

Bu incelemede Atatürk’ün anladığı ve savunduğu 1937’de Anayasa hükümleri arasında sokulmuş olan milliyetçilik (ulusçuluk) ilkesinin etnik ya da dinsel bir dayanağı bulunmadığı, bunun tümüyle kültürel içerikli olduğu doğrudan doğruya Atatürk’ün tanımlamaları ve uygulamaları ile belirtilmiştir. Böylece sonradan Atatürk Milliyetçiliği adıyla Anayasa’ya da giren niteleme her yönüyle ilk kez işlenmiştir.

10. “Atatürk ve Barış”, Atatürk ve 1986 Dünya Barış Yılı, *Birleşmiş Milletler Türk Derneği Yayını*, 1987, s.95-109.

Yaşamsal bir zorluk olmadıkça savaşı bir cinayet sayan Atatürk’ün yalnız ülke içinde değil, tüm dünyada sürekli barış isteyen bir öncü olduğunu gösteren bir incelemedir.

11. “Minber Gazetesinin Hatib’i M. Kemal Atatürk Olamaz!” *Çağdaş Türk Dili*, S.12, 1989, s.557-559.

Atatürk’ün Fethi Okyar’la birlikte 1918 sonbaharında çıkardıkları Minber gazetesinde Hatip imzasıyla yayımlanan makalelerin iddia edildiği gibi Mustafa Kemal Atatürk’e ait olmadığını savunan bir incelemedir.

12. “Laiklikle İlgili Başlıca Sorunlar”, *Eğitimde Laiklik*, Türk Eğitim Derneği Yayını, Ankara, 1990, s.51-61.

Dönem içerisinde siyasal ve kamuoyunda en çok tartışılan laiklik sorununu etkileyen başlıca nedenler ele alınmaktadır.

13. “Atatürk’ün Latife Uşaklıgil ile Evlenmesine İlişkin İki Belge”, *Kültür*, S.96, 1992, s.47-50.

Bu makalede Türk Medeni Yasası’nın kabulünden önce evlenen Mustafa Kemal’le Latife Uşaklıgil’in ikişer tanıklarıyla birlikte nikâh törenine katıldıkları ve nikahlarının öne sürüldüğü gibi İzmir müftüsü tarafınca değil de İzmir merkez kadısı, yani dönemin yargıcı tarafından kıyıldığı belgeler doğrultusunda açıklanmıştır. Böylece bunun dini nikâhtan medeni nikâha yönelmenin başlangıcı olduğu belirtilmiştir.

14. “Atatürk et l’histoire”, Trad. Babür Kuzucuoğlu, Regards sur Atatürk. A l’aube du troisieme millenaire”, Nancv, 1998, pp.87-95.

Bu incelemede, Atatürk’ün tarihe karşı duyduğu ilgi, bunun nedenleri, tarih araştırmalarına önem vermesinin ve Türk Tarih Kurumunun kurulmasında gözettiği amaç Mustafa Kemal’in kendi anlatımıyla sergilenmektedir.

15. “1560 Tarihinde Anadolu’da Yiyecek Maddeleri Fiyatlarını Gösteren Bir İran Elçilik Heyeti Masraf Defteri”, *Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi Dergisi*, C.23, S. 3-4 (1964), s. 273- 294.

Osmanlı topraklarına gelen yabancı elçilerin, Osmanlı sınırları içerisine ayak bastıkları andan itibaren tüm masrafları Osmanlı hazinesinden karşılanmaktaydı. Bu incelemede de bir vazife ile Osmanlı topraklarına gelen İran elçi heyetine yapılan yol masraflarını ihtiva etmektedir.

16. “Sakız’ın Türk Hâkimiyeti Altına Alınması”, *Tarih Araştırmaları Dergisi*, IV/ 6-7 (1966), s. 173- 199.

Kanuni Sultan Süleyman Dönemi’nde, vergilerini düzenli ödemeyen ve Malta Şövalyelerine yardımda bulunan Sakız Adası’nın ele geçirilmesi ve Osmanlı hakimiyeti altına girmesinden bahsedilmektedir.

17. “Rodos’un Zaptından Malta Muhasarasına”, *Kanuni Armağanı*, TTK yay, Ankara, 1970, s. 47- 117.

Rodos Adası’nın ele geçirilmesi ve Malta Adası’nın kuşatılmasına kadar geçen süreye yer verilmektedir.

18. “Atatürk’te Yurt ve Ulus Kavramları, Ulusçuluk, Bağımsızlık, Özgürlük, Evrensellik”, *Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi Tarih Araştırmaları Dergisi*, c. XIV, Sa. 25, (1981- 1982), s. 1- 22.

Yurt, bir insanın doğduğu ya da yaşadığı yer anlamına gelir ancak toplumun yaşamı söz konusu olduğunda yurt, bir ulusun egemen olarak üzerinde yaşadığı yeryüzü parçası olarak nitelendirilerek Türklerin Türk yurdu kurmaları, ulus- ulusçuluk ve Türkçülük kavramları esas alınarak Atatürk’ün bu doğrultudaki yorumları, görüşleri, icraatları ele alınmaktadır.

19. “Dr. Reşit Galip’in Atatürk’e Yakınmaları”, *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 2006. C. XXV, S. 39, Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi Yay, Ankara, 2006, s. 1- 25.

Reşit Galip’in 15 Aralık 1927’de kaleme aldığı mektubunda kendisinin Atatürk tarafından kabul edilmemesine neden olduğunu sandığı, meclis koridorlarındaki bazı konuşmalar üzerinde durmaktadır. Bunların da Başbakan İsmet İnönü’ye yanlış yorumlanarak aktarılmış olabileceğini belirtmekte ve bununla ilgili bazı açıklamalarda bulunmaktadır.

20. “Mondros Mütarekesi Ertesinde Mustafa Kemal’in Orduya, Siyasete ve İngilizlerin Tutumuna İlişkin Düşünceleri”, *Belleten*, c. XLIV, Sa. 182 (1982), s. 337- 346.

Mondros Mütarekesi ardından Osmanlı Hükümeti ile anlaşmazlığa düşen Mustafa Kemal’in İstanbul’a gelmesinin ardından mütareke hakkında görüşlerini, özellikle ordu-siyaset ilişkileri ile kuvvetli ordu-ulusal güç kavramları üzerinde durduğu bir demeç vermiştir. Bu demeçte İngilizlerin Osmanlı İmparatorluğuna karşı izledikleri siyasî ilişkinin kanaatini daha doğrusu dileğini açıklamaktadır. Bu görüşmede Minber gazetesinde yayımlanmaktadır. Makalede bu demeç açıklanmaktadır.

21. “Türkiye Cumhuriyeti: Yeni Devlet Temeli ve Nitelikleri”, *Atatürk Yolu*, S. 3 (1989), s. 447- 462.

Mustafa Kemal Atatürk’ün gerçekleştirdiği en büyük iş olan Türkiye Cumhuriyeti Devleti’ni kurması, Türk devriminin bütün verimli başarılarını topluca içeren en canlı örnektir. Makalede devletin kuruluşu, resmi bir boyut kazanışı, nitelikleri ve devletin yapısını belirleyen kurallar ele alınmaktadır.

22. “Türk Dil Kurumunun İşlevi”, *Türk Dili*, C. XLV, S. 367 (Temmuz 1982), s. 3- 12.

Türkçe’nin önemsenmediği “ayağı çarıklı Türk’ün konuştuğu dil” gözüyle bakıldığı dönemden, Türk Dil Kurumunun kuruluşuna kadar geçen süreç ayrıca Türkçenin yabancı kelimelerden arındırılması ve Türkçenin güçlendirilmesi için yapılan faaliyetlerden bahsedilmektedir.

23. “On Altıncı Türk Dil Kurultayı”, Açış Konuşması”, Ankara, 1979, s. 9-12.

Şerafettin Turan tarafından yapılan konuşmada Türk Dil Kurumunun kuruluşu, önemi ve faaliyetleri hakkında bilgi verilmektedir.

24. “On Yedinci Türk Dil Kurultayı, Açış Konuşması”, Ankara, 1981, s. 8- 13.

Şerafettin Turan tarafından yapılan konuşmada Türk Dil Kurumunun kuruluşu, önemi ve faaliyetleri hakkında bilgi verilmektedir.

25. “On Sekizinci Türk Dil Kurultayı, Açış Konuşması”, Ankara, 1983, s. 12-18 (Ayrıca *Türk Dili*, c. XLV, Sa. 369, Eylül 1982, s. 131- 137).

Türk Dil Kurumunun kuruluşunun 50. Yılıni doldurmasını da kapsayan 18. Türk Dil Kurultayı’nın açılış konuşması Şerafettin Turan tarafından yapıldı. Konuşmada Türk Dil Kurumunun kuruluşu, önemi ve faaliyetleri hakkında bilgiler verilirken Türk Dili dergisinden de bahsedilmektedir. Ayrıca İsmet İnönü’nün Dil Bayramı sebebiyle yaptığı “Yurttaşlara Sesleniş” (1941) yazının sonunda yer almaktadır.

26. “Anayasa Tasarısının Dili”, *Türk Dili*, C.XLV, S.370, Ekim 1982, s.235-236.

Devletin temel kuruluşunun ve kişilerin hak ve özgürlüklerini düzenleyen ana metin demek olan anayasa, yalnız onu hazırlayanlarca değil okuyan her kes tarafından kolaylıkla anlaşılabilir bir dilde olması konusunu ele alarak 1961 Anayasasında kullanılan yabancı sözcükleri eleştirmektedir.

27. “Türkçenin Özleştirilmesi Konusunda Bir Değerlendirme”, *Türk Dili*, S. 378 (Haziran, 1983), s. 321- 328.

Atatürk’ün amaç olarak saptadığı ve öncülüğünü de üstlendiği, Türkçeyi yabancı dillerin boyunduruğundan kurtarma ve böylece ana öğelerin öz Türkçe olan ulusal bir dil yaratma çabası ve bu doğrultuda Osmanlıcadan Türkçeye cep kılavuzu ile Türkçeden Osmanlıcaya cep kılavuzunun yayımlanması ve kılavuzda yer alan kelimelerden de bahsedilmektedir.

28. “51. Dil Bayramı Açış Konuşması”, *Türk Dili*, C. XLVII, S. 382 (Ekim, 1983), s. 337-341.

Şerafettin Turan tarafından yapılan konuşmada Türk Dil Kurumunun kuruluşu, önemi ve faaliyetleri hakkında bilgi verilmekte ayrıca Dil Bayramının 26 Eylül olarak kabul gördüğü vurgulanmaktadır.

29. “Türkçenin, Türkiye’nin ve Türklüğün Geleceğini Karartan Bir Gidiş: Dil Yozlaşması”, *Ulusal, Üç Aylık Akademik/Politik Dergi*, S.2, (Eylül- Kasım 1996), s. 111-116.

Türkçeye verilen önemin yetersiz olması ve dilin yozlaşması vurgulanmaktadır.

30. “Türkiye’de Tarihçilik”, *Tarih ve Kültür Dergisi (Historia 1923)*, S.1, 2016, s.168-172.

13.yüzyıl sonlarında başlayan Osmanlı tarih yazımı 18. yüzyılda vakanüvistlik denen resmi tarih yazıcılığına dönüşmüştür. Türkçülük akımının baş göstermesi ile kurulan dernekler tarih yazıcılığında kopmalara sebep olmuştur. Bunula birlikte Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti adıyla kurulan daha sonrasında Türk Tarih Kurumu adı ile anılan kurum kurulmuş ve bu kurumun faaliyetlerinden söz edilmektedir. Tarih yazarı hakkında da bilgi veren makale akademik araştırmaların yetersizliğini belirterek “bir bilim dalı olan tarihin herkes tarafından at koşturulan bir alan” olarak nitelendirerek serzenişte bulunmaktadır.

31. “Atatürk’ün Türk Gençliğine Son Seslenişi”, *Atatürkçü Düşünce*, S. 33 (1997), s. 5- 7.

Atatürk’ün 27 Mart 1937 gecesini Ankara Halkevinde bir toplantı düzenleyerek Bursalı öğrencilere yaptığı konuşma ele alınmaktadır.

32. “Türk Aydını ve Kültür”, *Türk Aydını ve Kimlik Sorunu*, Bağlam Yay, İstanbul, 1995, s. 463- 471.

Türkiye’de aydınları ve kimlik sorunlarını, toplumla, devletle, birbiriyle olan ilişkileri çerçevesinde, geniş ve farklı bir düşünce yelpazesi içinde ele alıyor.

33. “Tarikat Ayinleri, Kisveleri, Türbe, Zaviye, Tekke ve Dergâhlar Sorunu”, *Atatürkçü Düşünce*, S.35, 1997, s.5.

Tarikat Ayinleri, Kisveleri, Türbe, Zaviye, Tekke ve Dergâhlar sorunu ele alınarak kapatılması yönünde çıkarılan yasa ele alınmaktadır.

34. “Laiklik”, *Atatürkçü Düşünce*, S.37, 1997, s.11-12.

Laiklik ilkesi açıklanmaktadır.

35. "Tekke, Zaviye ve Türbelerin Kapatılması", *Atatürkçü Düşünce*, S.38. 1997, 5-6.

Tekke ve zaviyelerin asıl amaçlarından saparak birer siyasi dernek gibi çalışmaları ayrıca tekke ve zaviyelerin birer kötülük ve fesat ocağı oldukları ve bu tekkelerde şeyhlerin kendilerine Allah süsü vererek halkı kendilerine taptırmak gibi eylemler neticesinde 28 Haziran 1925'de tekke ve zaviyeler kapatıldı.

36. "Ulusal Bağımsızlık Yolunda: Sivas Kongresinin 62. Yıldönümü", *Arayış*, S.30 (12 Eylül 1981), s. 20-21.

Kurtuluş Savaşı sonrasında imzalanan Mondros Mütarekesi ve onun ardından Sivas Kongresi'nin toplanış amacı ve önemi ele alınmaktadır.

37. "Ölümünün Yıldönümünde İsmet İnönü", *Arayış*, S.45 (19 Aralık 1981), s. 13-14.

İsmet İnönü'nün vefatının 7. yılı sebebiyle onu anmak amacıyla yazılmıştır. Ayrıca yapmış olduğu önemli icraatları da ele almaktadır.

38. "Atatürk ve Tarih", *Arayış*, S.1, (21 Şubat 1981), s.1-2.

Mustafa Kemal Atatürk her şeyden önce bir Türk aydını ve genç bir subay olarak tarih konularına yakın ilgi duymuştur. Bu alandaki bilgisini artırarak tarih bilincine kavuşan Atatürk, "bu günkü uyanışı düne, geçmişe borçluyuz diyerek" tarihin önemini vurgulamaktadır. Hayatının sonuna kadar da tarihe olan sevgisi ve tutkusu devam etmiştir.

39. "Ulusun Kara Yazgısının Yenildiği Bir Savaş: "İkinci İnönü", *Arayış*, S. 7 (4 Nisan 1981), s. 31-33.

Yunanlıların Batı Anadolu'daki işgal alanlarını giderek genişletmesi ve buna karşı Kuvayimillîye birlikleri yerine eğitilmiş düzenli bir birlik kurulma çabaları da anlaşmazlıklara ve ayaklanmalara yol açmıştır. Bu iç karışıklıkların başında Çerkez Ethem yer almaktadır. Batı Cephesi komutanlığına atanan Albay İsmet'in komutasına girmek istememesi İç savaş niteliğinde bir ayaklanmaya sebep olmuştur. Bastırılan isyan sonrası 15 Mayıs 1919'da başlayan Yunan ilerleyişi ancak 1921 başlarında Albay İsmet önderliğinde sert bir savunma sonrası başarıyla sonuçlandı.

40. "Yakın Tarihimizde Gericiliğin Simgesi bir Ayaklanma: 31 Mart Olayı", *Arayış*, S.11, (11 Nisan 1981), s. 30-31.

Bu çalışmada, Osmanlı tarihinin meşhur ve koyu bir irtica hareketi olan 31 Mart Olayının çıkış nedenleri, gelişimi ve sonuçları üzerinde durulmuştur.

41. "Kültür Kurumlarının Özerkliği ve 1978-1979 Döneminde Yapılan Çalışmalar", *Arayış*, S.13, (16 Mayıs 1981), s. 24-26.

5 Ocak 1978'de kurulan hükümetin programında kültür işlerine, önceki hükümetlerin programlarına oranla fazla ağırlık verilmiştir. Ulusun kültür birikimini değerlendirecek kurumların kurulması ayrıca kültür etkinlikleri; sinema, kütüphane, tiyatro ve müze gibi alanlarda etkinlikler artırılmış ve yeni binaların yapımı da gerçekleşmiştir.

42. "Machiavelli'nin Tarih Anlayışı", *İtalyan Filolojisi*, S. 1, (1969), s. 19- 27.

Machiavelli geçmiş olayların gelecekte gerçekleşecek olayların seyri üzerinde etkili olduğunu ileri sürer.

43. İbn-i Kemal'in Kanuni Süleyman'a Bir Mektubu", *Tarih Vesikaları* 2 (17), 1958, s. 221- 224.

İbn-i Kemal, Padişah Kanuni Sultan Süleyman'a çok yakın olduğunu gösteren samimi bir ifadeyle yazmış olduğu mektupta; Kanuni Süleyman'dan, Semaniye (Fatih) Medresesi Müderrislerinden Mevlana Zamiri (Hançeri) 'nin maaşının arttırılmasını dilemektedir.

44. "Atatürkçülük", *Türk Dili*, S: 353 (Mayıs 1981), s. 650- 655; (Ayrıca: *Çağdaş Türk Dili*, S. 165, Kasım, 2001, s. 391- 396).

Atatürk ilkelerini esas alan kurucu bir ideolojidir. Kemalizm olarak da adlandırılan Atatürkçülük, yapılan reformlarla Türk devletini muasır medeniyetler seviyesine çıkarmayı amaçlamaktadır. Çağdaş ve Batılı bir hayat tarzını benimsemektedir.

45. "Yaşayan Atatürk", *Türk Dili*, Sa. 359 (Kasım, 1981), s. 257- 263.

Yaşamak yalnız, canlı kanlı olmaktan ibaret değildir. Kişiler vardır ki; düşünceleri, eylemleri ya da icraatları ile topluma hizmet etmiş bu yüzden de tarihe geçmiştir. Tarihsel bir dönemde ortaya çıkan ve bir imparatorluğun yıkılışından yeni ve güçlü Türkiye'yi çıkarak Mustafa Kemal Atatürk'te bu isimlerin arasında yer almakta ve tüm dünyaca tanınıp bilinmektedir.

46. "Atatürk Devrimlerinin Bütünlüğü İçinde Dil Devrimi", *Atatürk'ün Yolunda Dil Devrimi*, T. Dil Kurumu Yayınları, 181, s. 14-19.

Atatürk'ün yapmış olduğu devrimlerin amacı; Türkiye Cumhuriyeti halkını tümüyle çağımıza uygun ve bütün anlam ve biçimleriyle uygar bir toplum haline getirmeyi amaçlamaktadır. Atatürk devrimlerinin özelliği belirli bir sırayla zamanı geldiğinde uygulanmaktadır. Dil devrimi, harf devrimi, Dil Kurumunun kurulması gibi sırayı izlemektedir.

47. “Atatürkçülükte Dil”, *Ankara Üniversitesi'nin 60. Kuruluş Yılı Armağanı*, Ankara Üniversitesi Basımevi, 2006, s.40-43.

Atatürk dil çalışmalarına önem vererek ölümüne değin birçok faaliyette bulundu. 12 Temmuz 1932’de kurduğu Tür Dili Tetkik Cemiyetinin koruyucu başkanlığını yaptı ayrıca bunula da yetinmeyip yeni terim ve sözcüklerin türetilmesi için çalışmalarda bulundu.

48. Şehzade Bayezid’in Babası Kanuni Süleyman’a Gönderdiği Mektuplar”, *Tarih Vesikaları*, S.1 (16), 1955, s. 118- 127.

Bayezid vakası olarak anılan veliahtlık mücadelesi, çok kanlı bir meydan muharebesiyle sonuçlanır. Sebep ve neticeleri detaylı olarak bizzat kendi eliyle babasına yazmış olduğu mektuplarla incelenmektedir.

49. *Kökeni Ulusal Direnişe Dayanan Bir Devrim Partisi: Cumhuriyet Halk Partisi*, TÜSES Yayınları, Ankara, 2000, s.64.

Cumhuriyet Halk Partisi’nin resmen kuruluşu 9 Eylül 1923’tür fakat kökenine bakılacak olursa 4-11 Eylül 1919 tarihleri arasında toplanmış olan Sivas Kongresi’ne dayandığı bilinmektedir. Bu nedenle öncelikle niçin ve hangi koşullar altında kurulduğu, hangi yollar izlendiği ve kuruluşu açılırken en etkili dönemi ele alınmaktadır.

50. “İstanbul Fethinin Türk ve Dünya Tarihindeki Yeri” İstanbul Fethinin 500. Yıldönümünde düzenlenen toplantıda yapılan konuşma, *Türk Yurdu*, S. 3, (236), Eylül 1954, s. 226- 230.

Bir çok devlet tarafından kuşatılan fakat devasa surları sebebiyle ele geçirilemeyen İstanbul, 21 yaşındaki II. Mehmet’in zekası ve azmi ile 53 günde zapt edildi. Dönemin gücü olan Roma İmparatorluğu’nu yerle bir edildi ve Avrupa devletlerinde bu bir endişeye sebep oldu. Fetih, yeni bir çağın başlangıcı olarak kabul edilmektedir.

51. “Fatih’in İtalya Seferi”, *Vakıflar Dergisi*, IV(1958), s. 139-147.

Osmanlı’nın İtalya üzerine ilk seferi, Otranto seferi olarak da bilinmekte ve seferin başında Gedik Ahmet Paşa bulunmaktadır. (11 Ağustos 1480)

52. “Fatih Mehmed’in Ölümü”, *Türk Yurdu*, S. 4 (237), Ekim 1954, s. 288- 291.

Makalede Fatih’in hastalık süreci v ölümünün nedenleri incelenmektedir.

53. “Atatürk ve Türk Dil Devrimi”, *İtalyan Filolojisi*, Yıl 11, S. 12 (1981), s. 27- 32.

Ulusallığın en belirgin özelliklerinden birisi dildir. Türkçe adı altında kullanılan dil, Arapça ve Farsça kelimeler yığını olan karma bir dili teşkil etmektedir. Ulusal dilin bağımsızlığı ise, dilin kendine özgü niteliklerini koruması ve yabancı baskısından kurtulmuş olması demektir. Yabancı dillerin baskısı altında olan Türkçe, kendi benliğini kazanmak için bu baskıdan kurtulmalı ve bağımsızlığını kazanmalıydı. Bunun için çalışmalar başlamış ve Atatürk önderliğinde Türk Dil Tektik Cemiyeti kurulmuş, okuma yazmayı kolaylaştırmak için yeni bir abece kabul edildi, yeni dil için bir sözlük tasarlandı kısacası bir dil devrimi gerçekleşti.

54. “Benedetto Croce ve Tarih”, *İtalyan Filolojisi*, C. IV, n. 1 (1972), s. 225- 228.

Tarih ve felsefenin ayrılmaz bir bütün olduğunu savunur. Ne kadar “tarih felsefesi” terimini kullanmaktan kaçınsa da kendine özgü bir şekilde felsefeyi tarihin içine sokmuştur.

55. “Machiavelli’nin Tarih Anlayışı”, *İtalyan Filolojisi*, S. 1, (1969), s. 19- 27.

Tarihi olaylara sadece hayretler içinde kalınarak okunacak birer geçmiş olarak bakmayıp, onları toplum ve devlet hayatında taklit edilmeleri mümkün birer örnek olarak değerlendirmek ve antik devirler hayatiyle içinde yaşadığımız devre arasında bir devamlılık, bir benzerlik mevcut olduğunu kavramak noktalarında toplanmaktadır.

56. “Türk Dil Kurumunda 1982 Denetimi ve Bugün”, *Çağdaş Türk Dili*, S. 161 (Temmuz 2001), s. 195- 200.

12 Eylül darbesi ile yönetimi ele alan Kenan Evren, Türkçenin özleştirilmesi ile baba ile oğlun birbirleriyle anlaşamaz hale geldiğini öne sürerek TDK’nin kapatılması için kurumun Atatürk’ün yolundan ayrıldığını, vasiyeti olan paranın çarçur edildiğini ve yolsuzluk yapıldığını ispatlamak amacıyla 1982’de teftiş ettirdi.

57. Hasan Ali Yücel ve Dil Sorunu”, *Çağdaş Türk Dili*, S. 158 (Nisan 2001), s. (Ayrıca 40. Yılında Hasan Ali Yücel’i Anma Etkinliği”; Panel: Milli Eğitim Bak. Yayını, Ankara, 2001, s. 18-22)

Hasan Ali Yücel, dil sorununa büyük önem vererek yaşamının sonuna kadar dil devriminin yılmaz savunucu olmuştur.

58. “Atatürk, Türk Dil Kurumu’nun Devlet Dairesine Dönüştürülmesini Değil, Özerk Durumunu Korunmasını İstemiştir”, *Çağdaş Türk Dili*, S. 93 (Kasım 1995), s. 2-3.

12 Eylül 1980’de iktidara el koyanlar, Türk Dil Kurumu’nu başkanlığa bağlı resmi bir kuruluş haline getirdiler. Bunun sebebini ise; Atatürk’ün burasını (TDK) akademiye dönüştürme kararını verdiğini göstererek yaptıklarını Atatürk’ün isteğini yerine getirme gibi göstermeye çalıştılar. Fakat Atatürk’ün asıl istediği şey, bilimsel yöntemlere göre araştırma ve incelemelerde bulunularak elde edilen sonuçları bilimsel ölçütlere dayanarak yayımlamak, özgün yapıtlar elde etmektir.

59. “Atatürk’ün Kurduğu Türk Dil Kurumu Hukuka Aykırı Olarak Yasayla Kapatılmıştır”, *Çağdaş Türk Dili*, S.76,(Haziran1994), s.2-6.

12 Eylül yönetiminde çıkartılan 2876 sayılı yasa ile Türk Tarih Kurumu ile Türk Dil Kurumu’nun Atatürk’ün kurduğu kurumlar olmaktan çıkmış ve genel hukuk kurallarının çiğnenerek dernek yasası ile Türk miras hukukuna aykırı bir yol izlenmiştir.

60. “Bilgi, Bilinç, İnanç ve Savaşım Sürdürülen Bir Yaşam: Ömer Asım Aksoy”, *Çağdaş Türk Dili*, S. 71 (Ocak 1994), s. 1-3.

Makaleye göre, hukuk fakültesinden mezun oldu fakat Türkçenin özleşmesi, gelişmesi ve zenginleşmesi amacını güden dil devrimi çalışmalarında yer aldı. Türk Dil Kurumu ve dil devrimi için yapılan suçlamaların büyük savunucusu oldu. Böylelikle dil devriminin simgesi oldu.

61. “58. Dil Bayramı”, *Çağdaş Türk Dili*, S.33, s.1013-1016.

Şerafettin Turan tarafından yapılan konuşmada Türk Dil Kurumunun kuruluşu, önemi ve faaliyetleri hakkında bilgi verilmektedir.

62. “62. Dil Bayramı Konuşması”, *Çağdaş Türk Dili*, S. 81 (Kasım 1994), s. 9-11.

Şerafettin Turan tarafından yapılan konuşmada Türk Dil Kurumunun kuruluşu, önemi ve faaliyetleri hakkında bilgi verilmektedir.

63. “Türkçeyi Koruma- Geliştirme Sorunu ve Dil Derneği”, *Çağdaş Türk Dili*, S. 63 (Mayıs 1993), s. 1-3.

Yaşadığımız toplumda, kendi öz Türkçemiz yerine yabancı dillerin birçok yerde kullanıldığını görüyoruz. Mağaza isimleri, alışveriş mekanları, televizyon kanalları, diziler gibi bir çok alanda kullanılan isimler dilimize yer etmektedir. Türkçeye hak ettiği değerin verilmediği gözler önündedir. Bu dil karmaşasını sadeleştirmek amacıyla kurulan TDK ve bu kurumun devletleştirilmesinin ardından kurulan Türk Dili Derneği ve bu dernek

aracılığıyla çıkartılan Çağdaş Türk Dili dergisi ise bozulan Türkçeye sahip çıkmaya çalmaya çalıştı.

64. “Dili Bozanlar, Eğitim Görenler”, *Çağdaş Türk Dili*, S. 70 (Aralık 1993), s. 6-12.

Turan’ın bu makaledeki iddiasına göre; Türkiye’de yaşayan aydın, doktor, politikacı, üniversite hocaları gibi halkın ve yönetimin her kesiminden insanlar konuştukları kelimelere karşı tarafın anlamayacağı kelimeleri ekleyerek konuşmakta vebunu da bilgelik saymaktadır.

65. “Sürekli Dil Kurultayı Konuşması: Dil Bayramı”, *Çağdaş Türk Dili*, S. 69, (Kasım 1993), s. 3-7.

Bilim dili olarak Arapçanın, sanat dili olarak Farsçanın kullanılması ve Osmanlıca denilen yapay yazı dilinin oluşması eğitim öğretim açısından sorun teşkil etmekteydi. Bu karmaşanın giderilmesi, sade ve her kesimin anlayabileceği yalın bir dilin kullanılması için gerekli çalışmalar yapılmaya başlandı. 61. Dil bayramı ve sürekli Dil Kurultayı konuşmasında ele alınan başlıca konu bu yöndedir.

66. “Çağdaş Değerler Uğrunda Can veren Bir Savaşımçı: Bahriye Üçok”, *Çağdaş Türk Dili*, S. 33, (Kasım 1990), s. 995- 996.

Mütareke yıllarında doğdu. Cumhuriyetle birlikte büyüyüp Atatürk devrimleri ile yoğruldu. Laiklik ve kadın hakları üzerine çalışmalarda bulundu. İlahiyat fakültesinde öğretim üyeliği ve CHP milletvekili olarak görevler yürüttü. Evine gönderilen paketten çıkan bir bomba ile vefat etti.

67. “Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesinin Türkiye’nin Bilim, Eğitim ve Kültürel Yaşamındaki Yeri”, “Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi”, 66. *Kuruluş Yıldönümü Anı Kitabı*, Ankara, 2003, s. 203- 234.

Ankara Üniversitesinin ilk fakültesi olarak açılan Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi’nin kuruluşu amacı ve önemi vurgulanmaktadır. Açılışının ardından öğretim üyeleri, öğrenci sayıları ve derslere yönelik detaylı açıklamalarda bulunmaktadır.

68. “Devrim Tarihi”, *Cumhuriyet Döneminde Türkiye’de Bilimler*; II, TÜBA yayını, Ankara, 1998, s. 161- 185.

Yaşanılan olayların kaleme alınması ile tarih yazıcılığı ortaya çıkar ve bu da dönemlere göre ayrılmaktadır. Osmanlı dönemi tarih yazıcılığı ve Cumhuriyet dönemi tarih yazıcılığı olarak iki gruba ayrılır. Yazılan tarih ise 1931 yılı itibariyle ders kitaplarında okutulmaya başlanır. Daha sonra tarih yazımı için bir kürsü kurularak tarih için çalışacak elaman yetiştirmek ve incelemeler yapılmaya başlanır. Kurulan kurumlar

aracılığıyla da tarih yazımı ve incelemeleri devam eder. (ATASE, Türkiye İş Bankası, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü gibi)

69. “Ortaokullarda Milli Tarih Programı”, *Öğretmen Dünyası*, S. 70, (Ekim 1985), s. 8- 9

Ortaokullarda sosyal bilgiler adı altında verilen ders 1985 itibari ile “milli tarih, milli coğrafya ve vatandaşlık bilgileri” olarak üçe bölünür. Türkiye sınırları içersin de kalan Tarih ve Coğrafya konuları ele alınır. Milli tarih programı ortaokul birinci sınıflar için başlangıçtan 16.yy’a kadar Türk ve Arap tarihini içermektedir. İkinci sınıflar, Osmanlı Devleti’nin kuruluşundan İkinci Dünya Savaşına kadar ki süre, üçüncü sınıflar ise inkılap tarihi dersi almaktaydı.

70. “Tarih ve Milli Oluş”, *Türk Kültürü*, S. 6 (Nisan 1963) s.4-12.

Milli oluşun kaynağı Millî Mücadele idi. Ancak bu oluşu tamamlamak hakiki anlamı ile bir millet haline gelmek, milliyet ve milliyetçilik cereyanlarını ayırıcı değil, birleştirici istikamette bir mecrada yer vermek gerekmektedir.

71. “Atatürkçülük Onun Düşüncelerini Paylaşarak, Uygulamalarını Sürdürüp Geliştirmek Demektir”, *Atatürk Her şeyimiz*, Anayasa Mahkemesi Yayını, Ankara, 1996, s. 17- 21.

Atatürkçülük demek aslında onun yapmış olduğu uygulamalara- icraatlar sahip çıkmak ve onları daha da geliştirerek gelecek nesillere aktarmaktır. Fakat bunların korunamadığı görülmektedir. Atatürk’ün mirası olan TDK’nin devletleştirilmesi, yeni Abece’nin korunması bunlara verilebilecek örnekler arasında yer almaktadır.

72. “Tarih Boyunca Siyasî Ahlak”, *Siyasal Ahlak ve Siyasal Ahlaksızlık*, Ortak Yayın, Haz: Türker Alkan, Ankara, 1993, s. 315- 533.

Devlet işlerini düzenleme ve yürütme bilimine siyaset denilirken devlet ve ülke yönetiminde yönetenlerin ve yönetilenlerin uygulamaları, kuralları ilkeleri ve yöntemlerine de siyasal ahlak denilmektedir. Hemen hemen her toplumda (İslam, Hristiyan, Yahudi,) tanrısal egemenlik söz konusudur. Bunula birlikte tanrının yeryüzündeki gölgesi, tanrının oğlu veya yönetici/kral çoban/koyun gibi nitelemeler de yöneten ve yönetilen sınıfını belirlemektedir.

73. “Atatürk ve Barış”, *Atatürk ve 1986 Dünya Barış Yılı*, Birleşmiş Milletler Türk Derneği Yayını, Ankara, 1987, s. 95- 109.

Atatürk, her canlının değerli olduğunu ve canlılar arasında bir birliğin beraberliğin olması gerektiğini savunarak “yurtta barış dünyada barış” ilkesini benimsemektedir. Yurtta barış –sosyal barışın sağlanması korunması amacıyla şu noktalar üzerinde durmaktadır; Ulus, Ulusçuluk anlayışı, eşitlik, adalet, laiklik, siyasal partiler, sosyal güvence ve eğitim. Dünyada barış- evrensel barış ise asıl sağlanması zorlandı. Savaştan kaçınılmalı, sömürgeye son verilmeli vs. idi.

74. *Dosya: Türk- İslam Sentezi*, Ortak yapıt: Bozkurt Güvenç, İlhan Tekeli, Gencay Şaylan'la birlikte, Sarmal Yayınevi, İstanbul, 1991, s.37-68.

Millî görüşe dayalı siyasi hareketin süratle yayılan adı ve sloganıdır. İlk kez 1973 yılında Aydınlar Ocağı'nın görüşü olarak ortaya atıldı. On yıl sonra DPT'nin "Milli Kültür Özel İhtisas Komisyonu Raporu" şeklinde beşinci kalkınma planının ek belgesi oldu.

75. "Atatürk Devrimlerinin Kültüre Katkıları", *Türkiye 'de Kültür Politikaları*, Kültür Girişimi Yayını, İstanbul, 2001, s. 65-91.

Kültür'ü, okumak, anlamak, görebilmek, görebildiğinden anlam çıkarmak olarak tanımlayan Atatürk, onu insan olmanın ve insanlığın ana öğelerinden biri olarak görmekteydi. Aydınlanma- kültürlenme için ilk adım Türkçe'nin sadeleştirilmesi, yedi abece'nin kabulü, kültür kuruluşları (halkevleri, Türk Tarih Tetkik Cemiyeti vs.), üniversite binaları gibi birçok kurum kuruluş ve uygulamalarda bulundu.

2.3 Tebliğler

1. "Karadeniz Ticaretinde Anadolu Şehirlerinin Yeri", *Birinci Tarih Boyunca Karadeniz Kongresi Bildirileri, 13-17 Ekim 1986, Samsun*, 1988, s.147-158.

Bildiri olarak sunulan bu incelemede Karadeniz ticaretinde Anadolu kentlerinin de önemli bir rol oynadıkları belirtilmektedir.

2. "Egemenlik Kavramının Türk Düşün Hayatına Girmesi ve Yerel Kongrelere Yansıması" , *9. Milli Egemenlik Sempozyumu, Balıkesir, 22 Nisan 1994*, TBMM Yayını, Ankara 1994, s.105-115.

Osmanlıcada Hakimiyet-i Milliye denen kavramın Osmanlı İmparatorluğu'nun sonlarında nasıl ortaya çıktığının irdelendiği bu araştırmada İkinci Meşrutiyet döneminde bu adla gazeteler yayımlandığı ve bu ilkeyi savunan siyasi partilerin kurulduğu, ancak Kurtuluş Savaşı ile bu kavramın ulusal bir amaç haline dönüştüğü belirtilmektedir.

3. "II. Meşrutiyet Dönemi Parlamentosu ve Dış Politika", Türk Parlamentoculuğu'nun İlk Yüzyılı: Kanun- ı Esasi'nin 100. Yılı Sempozyumu, Ankara, 1976. s. 209- 248.

17 Aralık 1908'de Meclis-i Umuminin açılışından başlayarak, 15 Ekim 1912 İtalyan barışına kadar geçen 4 yıla yakın süre, tutanaklar ışığında aydınlatılmaktadır.

4. “Geçmişten Günümüze Ege Adaları Sorunu: Boyutlar, Taraflar”, *III. Askeri Tarih Semineri- Türk- Yunan İlişkileri*, Ankara, 1986, s. 35- 53.

Bu bildiride Türkiye ile Yunanistan arasında Ege Adaları anlaşmazlığının nasıl doğup geliştiğini ve özellikle de bu adalara egemen olmanın daha Türk dönemi öncesinde uluslararası bir sorun olarak ortaya çıktığı ve Yunanistan’ın bağımsızlığına kavuşmasıyla birlikte Düvel-i Muazzama denilen devletlerin yönlendirici bir rol üstlenerek sorunu kendi yararlarına ve ortak çıkarlara göre çözmeye çalıştıklarını ele alarak konuyu açıklamaktadır.

5. “Atatürk Devrimi ve Atatürkçülüğün Temel İlke ve Özellikleri”, *Ortaöğretim Kurumlarında İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Öğretimi ve Sorunları*, Türk Eğitim Derneği yay, Ankara, 1992, s. 129- 141.

Mustafa Kemal Atatürk’ün 9 Mart 1935’te kullandığı sözcüklerle kendisinin gerçekleştirdiği fakat ulusa mal ettiği devrimin tanımını ve içeriğini ele almaktadır.

6. “Tevhid-i Tedrisat (Öğretimin Birleştirilmesi)“ Türk İnkılap Tarihi Enstitüsünce düzenlenen sempozyuma sunulan bildiri: Atatürk Önderliğinde Kültür Devrimi, 1967, *T. İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayını*, Ankara, 1972, s. 79- 84.

Atatürk devrimlerinde önemli bir yeri olan Tevhid-i Tedrisat kanununun çıkartılmasını zorunlu kılan şartlar belirtilmektedir. Ayrıca sempozyuma verilen bildirilere yer verilmektedir.

7. Kurtuluş Savaşı’nda Kongreler”, *Türk Tarih Kurumu Cumhuriyet’in 50. Yıldönümü Semineri*, Ankara, 1975, s. 147- 157.

Kurtuluş Savaşı dönemindeki Kongreleri gruplara ayırıp bunlar arasındaki ilişkiler saptanmış ve özellikle Sivas Kongresinden sonra Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk örgütünün ne gibi çabalar sonrasında Trakya’yı da içine alıp TBMM hükumeti haline geldiği açıklanmaktadır.

8. “Cevdet Paşa’nın Kültür Tarihimizdeki Yeri”, *Ahmet Cevdet Paşa Semineri Bildirileri*, 27-28 Mayıs 1985, Tarih Araştırma Merkezi, İstanbul, s. 13-20.

Ahmet Cevdet Paşa, esas olarak İbn-i Haldun’un görüşlerini benimseyerek “medeniyeti” ulaşılması gereken bir ideal değil, bir toplumsal olgu olarak kabul etmektedir. Ona göre insan doğuştan medeniyete yakındır. Gerçek devlet, yani devlet ve saltanat ancak medeniyet seviyesine ulaşabilmiş toplumlarda söz konusu olduğunu savunur.

9. *Uluslararası Ortadoğu, Balkanlar ve Kafkasya Üçgeninde Türkiye: Politik ve Kültürel Perspektifler Sempozyumu*, 2-4 Mayıs 2011 Ankara, s.71-74.

Avrupalılar için Ortadoğu ülkeleri gizemli ve zenginliklerle dolu olan Doğu'ya yani Hindistan ve Çin'e açılan kapı demektir. Aynı zamanda en eski kültürel bölgeleri de içine almaktadır. Bu topraklar için birçok devlet gerek cephede gerekse masada üstünlük elde etmeye çalıştı. I. Dünya Savaşı sona ermeden Sevr'den çok önce Ortadoğu çoktan paylaşılmıştı. II. Dünya Savaşı sonunda ise ABD Ortadoğu'ya girerek İngilizlerin başlattığı parçalanma doğrultusunda demokrasi getirmek bahanesiyle Büyük Ortadoğu Projesini devreye soktu.

10. "70. Yıldönümünde Devlet, Eğitim ve Hukuk Kurumlarında Laiklik", (*ODTÜ 3 Mart 1994) Açıkoturum: Üniversitenin Geleceği*, Ankara, 1995, s. 30- 44; 38- 44.

Osmanlı İmparatorluğu dinsel temeller ile yükselen bir devlettir. Laik bir yapıya sahip değildi. Dönemin şartları gereği medreseler mevcut ayrıca dini konuların işlendiği derslerin yanında diğer bilim dallarına ait derslerde verilmekteydi. İlerleyen yıllarda medreselerin sadece dini eğitim veren kurumlar haline gelmesi pozitif bilimlerde oluşan eksiklikleri devamında getirdi. Atatürk tarafından medreselerin kapatılması ve pozitif bilimler içeren darülfünunların kurulması yönünde çalışmalar yapıldı.

11. "Mustafa Kemal Döneminin En Demokrat Lideridir", *Mustafa Kemaller Görev Başına!* (Yayımlayan: Bedri Baykam), Ümit Yayıncılık, Ankara, 1994, s. 265- 284.

Yıkılma aşamasında olan Osmanlı İmparatorluğunu, hem siyasi, hem ekonomik hem de askeri yönden değiştirip geliştirerek yeni bir Türkiye Cumhuriyeti devleti kurması Onun askeri ve siyasi bir lider olduğunu göstermektedir.

12. "Milliyetçilik Anlayışında Tarih Yazıcılığının Önemi", *Tarih ve Milliyetçilik I. Ulusal Tarih Kongresi: Bildiriler*, Mersin Üniversitesi Yayını, Mersin, 1999, s. 143- 149.

Tarih, her türlü milli ve kişisel yoruma açık sonsuz bir hazinedir. Milli görüşün hedeflerine, amaçların ve gereklerine göre istenildiği gibi kullanılabilir. İnsanlığın evrensel, ortak ve nesnel bir tarihi yoktur. Tek tek milletlerin kendi özel milli tarihleri vardır. Bu milli tarih, diğer milletlerden bağımsız olarak kendi hedeflerini ortaya koymaktadır.

13. "Öğretim Birliği Yasasına Doğru Eğitimimiz", *Öğretim Birliğinin 75. Yılı: Eğitim Bilimlerinin Dünü, Bugünü ve Yarını Sempozyumu Bildirileri*, Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayını, Ankara, 1999, s. 10-18.

Osmanlı İmparatorluğunda eğitim ve yargı aynı çatı altında yer alıyor, müslim ve gayrimüslim tebaanın eğitim almaları farklı kurumlarda gerçekleşiyordu.(yabancı okullar). Bu ayrılıkların giderilmesi, eğitimin devlet kontrolü altında tutulması için yeni eğitim

kurumları kurularak eğitim birliği yasası çıkartıldı yine tekke ve zaviyeler kapatılarak pozitif bilimlere yoğunlaşıldı.

14. “Öğretim Birliği Neden Zorunludur?, 77. Yılında Öğretim Birliğinin Neresindeyiz? Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayını, Ankara, 2 Mart 2001, s. 34- 46.

Eğitim, saray ya da orduya elaman yetiştirmenin dışında vakıf sistemiyle yürütülür, ilmiye teşkilatı çatısı altında eğitim ve adalet iç içe yürütülür, yabancılara okul açma özgürlüğü tanınması eğitimin bir düzenlemeye gitmesine sebep oldu. Bunula birlikte Tevhid-i Tedrisat kanunu ile eğitim devlet kontrolü altına girdi.

15. “Atatürk ve Ulusal Kültür”, *Atatürk’ün Düşünce ve Uygulamalarının Evrensel Boyutları Uluslararası Sempozyum*, Ankara Üniversitesi, 2-6, Kasım 1981, Ankara, 1983, s. 333-340.

Okumak, anlamak, görebilmek, anlam çıkarmak gibi manalara gelen kültür Atatürk tarafından desteklenmektedir. Atatürk, onu, insan olmanın ve insanlığın ana öğelerinden biri olarak görmektedir.

16. “Askeri Tarihin Tarih İçindeki Yeri”, *Birinci Askeri Tarih Semineri, Bildiriler, I*, Ankara, 1983, s. 11- 23.

Askeri tarih kavramı, Birinci Dünya Savaşı’ndan sonra önem kazanmaya başladı. Askeri tarihte tarih metodolojisi dışında bir metodoloji söz konusu olamaz. Ancak tarihin her alanında olduğu gibi bu alanda da araştırmacıların ya da tarih yazarının geçmişi yeniden canlandırmaya yarayacak belgeleri saptama ve onları değerlendirmede gerekli ön hazırlığa, bilgi ve beceriye sahip olması zorunludur.

17. “Kültürün Korunması Açısından Anadilin Önemi”, *TÖMER, Dil ve Dilimiz Türkçe Sempozyumu*, Ankara, 13-14 Kasım 2003, s. 65-74.

Kültür; bir toplumda geçerli olan ve gelenek halinde devam eden her türlü dil, duygu, düşünce, inanç ve yaşayış öğelerinin tümü olarak tanımlanmaktadır. Kültür, yeniden öğrenilip aktarılması gereken toplumsal bir kalıt olduğundan dolayı dile ihtiyaç duyar. Bu sebeple dil, kültür için bir ihtiyaçtır. (dil kültürün aynası olarak ifade edilmektedir.)

18. “Çağdaşlaşmada Eğitimin Yeri”, *Atatürk, Eğitim ve Türkiye’nin Çağdaşlaşması Semineri*, 25 Kasım 1991, Uludağ Üniversitesi Yayını, Bursa, 1992, s. 25- 31.

İlk olarak, eğitimde yasal düzenlemeler yapıldı. Fıkıh okutulan kurumların yerine (medreseler), pozitif bilimlerin okutulduğu yeni eğitim kurumları açıldı. Bilim alanında çalışmalar yapacak kurum ve kuruluşlar açılarak yeni yabancı dil eğitimi veren kurumlar açıldı.

19. “Türkiye’de Cumhuriyet ve Demokrasi Kültürü”, *Cumhuriyet ya da Demokrasi*, Kültür Bakanlığı Yayını, Ankara, 2002, s. 65-91.

Cumhuriyet ve demokrasi kültürü, çok ögeli ve kapsamlı bir niteleme olan kültürün, devlet yönetimi ve devletin amaçları gibi sorunlarını ilgilendiren kısmı anlamına gelmektedir. Batı tarafından benimsenen ve tarihi çok eskilere dayanan demokrasi kavramı, Türklerin atalarına bakıldığı zaman hakanın veya padişahın mutlak egemenliğini sınırlandırma olarak görülmüştür.

20. “Türkçe’nin Bilim Dili Olmasına İlişkin Sorunlar”, *Türkçe’nin Dünü, Bugünü, Yarını. Uluslararası Bilgi Şöleni, Bildiriler*, Kültür Bakanlığı Yayını, Ankara, 2002, s. 91- 106.

Türkçe’nin bilim ve sanat alanlarının dışına itilmesi, onun Türkmen toplumlarının konuştuğu bir dil olmasından ve Türk toplumunun asker kökenli olduklarından (sadece ata binmek, avlanmak gaza etmekten anladıklarını) kaynaklamaktaydı. Bilimin Arapça, sanatın da Farsça olarak doğması, toplumların da kabul etmesi ile yaygınlaşmış ve köklenmiştir.

21. “Cumhuriyette Barış Kültürü”, 2. *Kültür Kongresi*, İzmir Kültür, Sanat ve Eğitim Vakfı yay., İzmir, 2001, s. 325- 336.

Mustafa Kemal, olabildiğince savaştan kaçınmış mecbur kalmadıkça savaşmadı. Ulusun yaşamı tehlikeyle karşı karşıya kalmadıkça savaşı cinayet olarak gördü ve daima barıştan yana oldu. Fransız yazar tarafından belirtildiği gibi; Türklerin yabancılara karşı asla düşmanca bir his beslemediği, onlarla samimi ilişkiler kurmak, başka uluslarla ilişkiyi sağlayan bağları güçlendirmek istemektedir.

22. Gençlik ve Milli Kültür”, *Uluslararası Terörizm ve Gençlik Sempozyumu Bildiriler*, Sivas, 1985, s. 253- 256

Yarınların sahibi olan gençlik, gelecekte de devam edecek olan kültüre sahip çıkmalı ve onu kendinden sonraki nesillere de en doğru şekilde aktarmalıdır. Fakat kültür bilincinin de toplum olarak doğru aktarılmadığı da ortadadır.

23. “1940-1960 Yıllarında Kültürel Görünüm”, *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı Sempozyumu*, Edebiyatçılar Derneği Yayınları, Ankara, 1998, s. 161- 170.

1928 yılı itibariyle kabul edilen yeni abece ile eserler sadeleştirilmeye başlandı. Bununla birlikte Hasan Ali Yücel’in Milli Eğitim Bakanı olduğu 1940’lı yıllarda da yeni sözlüklerin basımı, ders kitaplarının yazımı, tercüme bürolarının kurulması ve yeni bir ansiklopedinin yazılması gibi atılımlarda bulunuldu. Yine bir diğer atılım ise resim heykel sergileri düzendi, Ankara konservatuvarı devlet konservatuvarı olarak değiştirildi,

operalar kuruldu ve kültür ve sanat alanında yapılan çalışmalara ödüller verilerek bu alanlar özendirilmeye çalışıldı.

24. “Ortak Kültürün Oluşmasında ve Geliştirilmesinde Dilin Önemi”, *Radio ve Televizyon Yayınlarında Türk Dilinin Kullanımı, TRT Danışma Kurulu Toplantısı*, Ankara, 1998, ss. 165- 171.

Dil, kültürün aktarılmasında en önemli araçlardan birisi olarak kabul görmektedir. Diline hakim olmayan ona sahip çıkmayan toplumlar, kültürünü kaybetmeye mahkumdur.

25. “Milli Mücadele Dönemindeki Kongreler Arasında Alaşehir Kongresinin Yeri”, *Milli Mücadelede Alaşehir Kongresi Bilimsel Toplantı*, İzmir, 1988, s. 39- 47.

Kurtuluş Savaşı sırasında, 16 Ağustos 1919 -25 Ağustos 1919 tarihleri arasında Yunan işgaline karşı halkı karşı koymaya çağırmak amacıyla Hacim Muhittin Çarıklı’nın önerisi ile Alaşehir de toplandı.

26. “Prof. Dr. Şerafettin Turan ile Çanakkale Zaferi Üzerine Bir Söyleşi”,
[1.https://odtuadt.com/prof-dr-serafettin-turan-ile-canakkale-zaferi-uzerine-bir-soylesi/](https://odtuadt.com/prof-dr-serafettin-turan-ile-canakkale-zaferi-uzerine-bir-soylesi/)

Birinci Dünya Savaşı cephelerinden olan Çanakkale cephesinde Türk’ün zaferini gururla anlattığı bir söyleşidir.

2.6. Kaynak Ve Belge Yayınları

1. *İbn Kemal, Tevarih-i Ali Osman, I. Defter*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1991.

Defter, Kemalpaşa-zâde’nin II. Bayezid tarafından tarih yazılmasında kendisini görevlendirdiğini bildiren mukaddime ile başlar. Anadolu Selçuklu Devleti’nin son dönemlerinin yanında Ertuğrul Gazi’nin Anadolu’ya gelişiyle Osman Gazi devrini içermektedir. *Tevârih-i Âl-i Osman*’ın üç nüshadan oluşan ilk defteri 1991 yılında Şerafettin Turan tarafından yayımlanmıştır.

2. *İbn Kemal, Tevarih-i Ali Osman, II. Defter*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1991.

Orhan Gazi’nin saltanatının anlatıldığı defter üç nüshadan oluşmakta olup 1983’te Şerafettin Turan tarafından yayımlanmıştır.

3. *İbn Kemal, Tevarih-i Ali Osman, VII. Defter, , Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1991.*

Şerafettin Turan'ın Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi genel Türk tarihi kürsüsünden almış olduğu doktora çalışmasıdır. Bu cilt 1451'den 1481'e kadar Fatih Sultan Mehmed (ö. 1481) dönemini ele almaktadır.

4. "Başvekalet Arşivinde Hammer'e ait vesikalar", *DTCF Dergisi*, C.1, 1953, 157-160.

Bu makalede yayımlanan 3 belge ünlü Avusturyalı Orientalist ve Osmanlı tarihi yazarı Joser F.Von Hammer- Purgstall'ın 4 ciltlik "Geschichte der Osmanischen Dichtkunst" (Osmanlı Şairleri Tarihi) adlı eserini II. Mahmud'a taktim edişini belitmekte ve Hammer'in yayınlanan hatıratındaki bir boşluğu doldurmaktadır.

5. "Marcus Aurelius Tercümesi Hakkında Hammer'in II. Mahmud'a bir mektubu", *DTCF Dergisi*, C.3-4. 1958, s.79-82.

Hammer'in, 1958 de Farsçaya tercüme ettiği Marcus Aurelius'un Les Pensees (Tefekkürat) adlı eseri eserini Sultan II. Mahmud'a taktim etmek üzere yazmış olduğu mektup yayımlanmıştır. Bununla birlikte Hammer'e ait belgeler serisi tamamlanmıştır.

6. "Osmanlı İmparatorlu İle İki Sicilya Krallığı Arasındaki Ticaretle İlgili Gümrük Tarife Defterleri", *Belleten*, C.4, S.7-8 (1965), s.79-167.

Türkiye ile iki Sicilya Krallığı arasında karşılıklı olarak ithal ve ihraç edilen emtia'ya ait 1801 ve 1852 tarihli 2 gümrük tarife defteri, yalnız Türkiye'nin XIX. Yüzyılda ithal veya ihraç ettiği maddeleri göstermekle kalmamaktadır. Gümrük tarihimize de ışık tutmaktadır.

7. "XVII. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nun İdari Taksimatı", *Atatürk Üniversitesi Yıllığı 1961*, ss.201-232.

XVII. yy da süregelen savaşların sonuçlarına ve yönetsel zorluklara dayanılarak nasıl sık sık değiştirildiği belirtilmektedir.

8. "Barak Reis'in Şehzade Cem Meselesiyle İlgili Olarak Savoie'ya Gönderilmesi", *Belleten*, C.26, S.103, 1962, s.539-555.

XV. yüzyılın ikinci yarısında Türk tüccarlarının İtalyan şehirlerinde yerleşip ticaretle uğraştıklarını göstermiştir. Böylece iki ülke arasındaki ilişkilerin eksenini savaşların değil de ticaretin oluşturduğu saptanmaktadır. Böylece ticaret sorununu Selçuklular döneminden başlayarak incelemeye konulmuştur.

9. Balıkesir ve Alaşehir Kongreleri ve Hacim Muhittin Çarıklı'nın Kuvayımilliye Hatıraları", *Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayınları*, Ankara 1967, s.277.

Balıkesir ve Alaşehir Kongreleri'ne başkanlık yapan ve Cumhuriyet dönemi'nde uzun yıllar milletvekilliği yapan Hacim Muhittin'in belgelerini ve anılarını içeren bu yayımla Batı Anadolu'da bağımsızlık savaşının başlayışına ilişkin önemli bir kaynaktır.

2.7. Çeviriler

1. Renzo Sertoli Salis, Solimano II Magnifico, İtalyanca Aslından: Muhteşem Süleyman, Dil ve Tarih Coğrafya Fak. Yayını, Ankara, 1963, s.332 (İkinci Basım: 1990; Genişletilmiş Üçüncü Basım: 2000, s.407, Dördüncü Basım: 2002, Beşinci Basım: 2005, s.432.)

Kanuni Sultan Süleyman ve dönemini ele almaktadır.

2.8. Yayın Eleştirileri

1. Enrico Leone, "L'impero Ottomano nel primo periodo delle riforme (Tanzimat), *Belleten*, C. XLIV, S. 174 (1980), s. 375- 388.

Enrico de Leone tarafından kaleme alınan eser II. Mahmut'un tahta çıkışından Islahat Fermanı'na kadarki dönemde Osmanlı İmparatorluğu'nun durumunu ele almıştır. Şerafettin Turan'da bu eserin beş bölümden oluştuğunu ele almış ve aynı dönem hükümdarlarını kıyasladığından bahsetmektedir. Ayrıca II. Mahmut hakkında çağdaşlarının görüşlerini de ele alıp karşılaştırmaktadır. Enrico de Leone'nin Osmanlı İmparatorluğu'na yerleşen ve Osmanlı hizmetine giren İtalyanları sergilemeye çalıştığından bahsetmektedir.

2. Germaine Lebel, "La France et les Principautés Danubiennes", *Belleten*, C. XXII, S. 86 (1958), s. 297- 306.

Germaine Lebel'in kaleme aldığı bu eser, içerik ve kaynak bakımından zengin fakat Türk kaynaklarının kullanılmaması sebebiyle de bu konuda büyük bir eksiklik mevcuttur. Osmanlı hakimiyeti altında olan Eflak ve Boğdan'ın araştırılması esnasında Osmanlı arşivlerine başvurulmaması yanlıştır. Yine yazarın tarafsızlığından söz edilmektedir.

3. Alberto Tenenti, "Venezia e i corsari; 1580-1615", *Belleten*, C. XXXI, S. 124 (1967), s. 663-670.

Venedik'in deniz nakliyatı bakımından Akdeniz'deki korsanlar üzerinde duran Alberto Tenenti, korsan savaşlarının bir kült olarak incelenmesi gerektiğini savunur.

4. “Il Veltro, 2-4, Le Relazioni tra L’Italia e la Turchia”, *Belleten*, C. XLIV, S. 176 (1980), s. 753- 761.

1957’den bu yana İtalyan Kültür Dergisi olarak yayımlanan Il Veltro, Türkiye ile İtalya arasındaki ilişkilere ayrılmış özel bir sayı çıkarıyor ve 36 makale içeren bu dergide iki ülkenin Cumhurbaşkanlarının mesajları yer alıyor. Antikite’den XV. Yüzyıl sonlarına kadar İtalya ve Türkiye, XVI. Yüzyıldan günümüze (siyasal konularla ilişkili), Kültürel ilişkiler ve Ekonomik ilişkiler başlıklı dört bölüme yer verilmektedir. Yayımlanan bu özel sayı ile Türkiye ile İtalya arasındaki ilişkilerin ne denli köklü olduğu ve geniş boyutlara ulaştığı bir kere daha ortaya konulmuş oluyor.

5. Şerif Başstav, “16. Asırda Yazılmış Grekçe Anonim Osmanlı Tarihi”, *Belleten*, C. XXXVIII, Sa. 150 (1974), s. 303-316.

Osmanlı İmparatorluğu’nun kuruluş dönemine ait resmi belgelerin bize kadar ulaşmaması ve çağdaş tarih eserlerinin azlığı yüzünden, 15 ve 16.yüzyıl olaylarının aydınlatılmasında Osmanlı Devleti ile yakından ilişkisi olan ülkelerin arşivlerinden kaynaklarından yararlanmamız gerekmektedir. Bunların başında Bizans kaynakları gelirken grekçe yazılmış bazı eserlerinde yardımcı olduğu bilinmektedir. Yazarın tarafsızlığından bahseden Turan, yer yer Türkler aleyhinde cümleler kurduğuna da değinmektedir.

6. Akdes Nimet Kurat, “Türk- İngiliz Münasebetlerinin Başlangıcı ve Gelişmesi”, *Belleten*, C. XVIII, S. 70 (1954), s. 273- 278.

Eser, şimdiye kadar neşredilmiş olan Türkçe tetkik ve eserlerde bulunmayan malumatı ihtiva ettiği gibi sonuna çoğu İngiliz arşivlerden alınan evrakların metinleri de eklenmesini taktir eden Turan, yine yeteri zamanı bulamaması sebebiyle eseri süratle kaleme alması ve istifade edilen kaynağın tesiriyle olaylar tek taraflı olarak tefsir edilmiş bu sebeple de tezatlığın mevcut olduğunu konusuna değinmektedir.

7. “Türkler, Dilleri ve Kaderleri”, *Zafer*, 3 Temmuz 1949.

Hasan Cemil Çambel tarafından kaleme alınan bu eser, TTK tarafından yayımlanmış fakat dil ile ilgili bir eserin TDK tarafından neden yayımlanmadığını eleştirmektedir. Ayrıca eser içerisinde tutarsızlık ve tezatların mevcut olmasına da değinilmektedir. Örneğin tarihle ilgili bir bölümünde; “İsparta gibi Osmanlı siyasi ve içtimai sistemlerinin kilit tekniği, sığır sürülerinden ayırt edilemeyen ahaliyle çobanlığı” diye kati bir hüküm veriyor. Çoban krallık Mezopotamya’ya dayanan bir mefhumdur. Bunu Osmanlı ile bağdaştırması realitelere uymayan peşin hükümlü bir tavidir.

2.8. Gazete Yayınları

1. “Yeni Türkiye Devleti’nin İsim Günü”, *Hürses*, 29 Ekim 1954.

Osmanlı Devleti, geçirmiş olduğu görkemli yılların sonunda gücünden güç kaybetmiş, batının da değişimiyle “hasta adam” durumuna bürünmüştü. Fakat her şeyin bittiği sanılırken yeni bir meclis kurmak suretiyle hür yaşama azim ve kararın en büyük delilini veriyordu. Hakimiyet kayıtsız şartsız milletindir, esasına göre kurulan devlete, layık olduğu ad verilmemişti. 13 Ekim’de yeni devletin merkezi tayin edilirken 20 Ocak 1921 günü Teşkilat-ı Esasiye’nin birinci maddesine “Türkiye Devleti’nin şekli hükümeti Cumhuriyettir” ibaresi ilave olunur ve Cumhur reisi seçimi yapılır. Böylelikle yeni rejim, yeni düzen kuruldu.

2. “Kıbrıs’ın Türk Hâkimiyetine Geçışı”, *Hürses*, 12 Kasım 1954.

Bir Osmanlı eyaleti olan Mısır’ın, en kısa yolu deniz yoluydu fakat korsanların saldırıları sebebiyle Türk tüccar ve hacıların can- mal güvenliği yoktu. Bu sebeple Kıbrıs’ın zaptı icap ediyordu. Kıbrıs’ı Türk hakimiyetine bırakmasını talep etmek üzere Venediğe elçiler gönderilmiştir. Fakat bu istek reddedilince Kıbrıs seferi başlamıştır (1570 Temmuz’unda). Ada 1571 Ağustosunda ele geçirilmiştir. Kıbrıs 307 yıl Türk hakimiyeti altında kalmıştır.

3. “Mısır’da Rejim Mücadeleleri”, *Hürses*, 19 Kasım 1954.

Yavuz Sultan Selim zamanı itibariyle bir Osmanlı eyaleti olan Mısır, 1831’de Mehmet Ali Paşa’nın isyanı ile Türk hakimiyetinden çıkmaya başlamıştır. Mehmet Ali Paşa’nın bir Arap İmparatorluğu kurmak hatta Osmanlı hanedanını devirmek gayesi güden bu isyanı Avrupa devletlerince de başlıca sorun haline gelmiştir.

Mısır imtiyazlarını artırarak Hidivlik haline gelmiştir, 1869’da Süveyş Kanalı’nın açılmasıyla memleketin önemi bir kat daha artmıştır. Fakat 1876’da Hidiv İsmail Paşa’nı lüks tutkusu sebebiyle Mısır İngiliz ve Fransızların mali kontrolü altına girdi. Mısır, 22 Şubat 1922 yılında müstakil bir devlet olabildi. Ardından krallık kuruldu ve sonunda 18 Haziran 1953’de Cumhuriyet ilan edildi.

4. “Atatürk Günü veya Haftası”, *Hürses*, 26 Kasım 1954.

Önemli şahsiyetlerin yalnız ölüm günlerinde bir matem havası ile anılmaması gerektiği ve Mustafa Kemal Atatürk’ün de şahsiyetinin eserlerinin anlaşılması ve aktarılması için bir gün belirlenmeliydi. Buna müteakip Atatürk’ün 1919’da İstanbul’dan Samsun’a hareket ettiği 16 Mayıs Atatürk Günü, bu günü takip eden hafta ise Atatürk Haftası olarak kutlanmaya başlandı.

5. “Kapalı Çarşı”, *Hürses*, 3 Aralık 1954.

Kapalı Çarşı, Fatih Sultan Mehmet tarafından mı yapıldı yoksa Bizans tarafından mı yapıldı pek bilinmemektedir. Fakat büyük bir alana yayılmış olan Kapalı çarşı, kuyumcuların bulunduğu kıymetli eşyaların saklandığı kasaların bulunduğu büyük bir çarşıdır. Birçok yangın ve zelzeleden hasar görmüş fakat tekrar onarıp faaliyete geçirilmiştir.

6. “Yüzyılların Ötesinde Bir Fikir Münakaşası”, *Hürses*, 10 Aralık 1954.

Kanuni Sultan Süleyman döneminde ortaya çıkan Molla Kaabız, Hz. İsa’nın tüm peygamberlerden üstün olduğunu savunarak kendince ayet ve hadislerle açıklamalarda bulunur. Bu konu padişaha kadar çıkar fakat savunduğu tezin yanlışlığını ona kanıtlayıp ardından vereceği karara göre yargılanacağı belirtilir. Divan da yargılanır ardından fikirlerinin yanlış olduğu ispatlanır ve kendisine doğruyu kabul edip etmediği sorulur. Kabul etmemesi üzerine idam edilir.

7. “Kıbrıs”ın Türk Hâkimiyetinden Çıkışı”, *Hürses*, 17 Aralık 1954.

93 Harbi olarak bilinen Osmanlı Rus Savaşı sonrasında imzalanan Ayastefanos Antlaşması gereği Rusya’ya verilen toprakların İngiltere başta olmak üzere diğer devletler tarafından kendilerine tehdit olmaları sebebiyle karşı çıktılar. İngiltere Akdeniz’e girmemesi için bir konferans talebinde bulunur. Bu süre zarfında tekrar Rusların Osmanlı’ya saldırması durumunda Osmanlı Devletine destek vereceğini belirtir. Kıbrıs’ın Osmanlı’yı savunma üssü olarak kullanmak için Kıbrıs İngiliz hakimiyetine bırakılır.

8. “Saar İhtilafı”, *Hürses*, 24 Aralık 1954.

İsmi Meselle Nehrine dökülen ırmaktan alan Saar, küçük bir bölge olmasına karşın nüfus olarak büyük bir endüstri sahasıdır. Zengin kömür damarları da bölgenin önemini daha da artırmaktadır. Bu sebeple Fransa ve Almanya bu bölgeye sahip olmak istemektedir.

9. “Yeni Yıl ve Takvim”, *Hürses*, 31 Aralık 1954.

Her dönemde insanlar farklı takvimler keşfetmiş ve onu kullanmışlardır. Günümüzde ise Hz. İsa’nın doğumunu (Milad) başlangıç alan ve Papa XIII. Gregorie izafeten “Grogoryen Takvimi” adını alan takvimi kullanıyoruz. Miladi takvim 1583’den itibaren Katolik dünyasında kullanılmaya başlanmıştır. Memleketimizde ise Atatürk inkılapları sırasında kullanmak mümkün olmuştur. Bu zamana kadar Hz. Muhammed’in Hicret etme olayını başlangıç alan Hicri takvim kullanılmaktaydı.

10. “Irak”, *Hürses*, 7 Ocak 1955.

Cihan Harbi sonrasında Osmanlı İmparatorluğu’ndan ayrılan ülkelerde teşekkül edenlerin başında Irak gelmektedir. Anadolu ile Irak arasında kültürel ve ticari münasebetlerin başlaması Mezopotomya medeniyetine kadar dayanmaktadır. Fırat ve Dicle’nin bulunması ve Sünnilerce ayrıca Şi’lerce kutsal bilinen kişilerin mezarlarının burada bulunması Irak’ın önemini daha da artırmaktadır.

11. “Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi”; *Hürses*, 9 Ocak 1955.

Fakültenin kurulmasına Atatürk’ün direktifiyle 1935’in ilk aylarında karar verilmiş fakat bu konudaki kanun tasarısı 23 Mayıs 1935’de TBMM’ne gönderilmiştir. Fakültenin kuruluş gayesi: bir taraftan Türk kültürünü bilgi metodu ile işleyecek bir tetkik araştırma müessesesine olan ihtiyaç, diğer taraftan orta tahsil müesseselerimize ulusal dil ve tarihimizi ilmi ve en yeni telakkilere göre hazırlanmış muallimler yetiştirmektir. 1935’de resmen kurulan fakülte, 9 Ocak 1936’da fiilen faaliyete başlamıştır.

12. “Müzelerimiz”, *Hürses*, 14 Ocak 1955.

Üzerinde yaşadığımız topraklarda gelmiş geçmiş medeniyetlerden kalan arkeolojik ve etnografik birçok eser bulunmaktadır. Bu eserlerden ve müzelerden toplum olarak o kadar habersiz ve umursamazız ki, bu zenginlikler yalnız ecnebi turistler tarafından ilgi görmektedir. Toplum olarak müze ziyareti yapma gibi bir kültürümüz de yoktur.

13. “Türk- Fransız Dostluğunun Menşeleri”, 21 “Geçen Yüzyıllarda Madenciliğimiz”, *Hürses*, 28 Ocak.

1535’de Fransuva ile Kanuni Sultan Süleyman arasında gerçekleşen anlaşma sonrasında Fransızların Osmanlı topraklarında serbestçe dolaşp ticaret yapabilecekleri derecede ilerlemesini sağlayacak derecede dost oldular. Bu dostluk kısa sürede siyasi, askeri ve ticari yönden de ilerlemiştir.

14. “Geçen Yüzyıllarda Madenciliğimiz” *Hürses*, 28 Ocak.

Hititler’den başlayan maden işletmeciliği Anadolu devletlerinin başlıca servet ve güç kaynağı olmuştur. Osmanlı döneminde de madenciliği koruma ve teşvik için bazı tedbirler alınmıştır. Madencilik bir ilim ve ihtisas işi haline gelmiştir fakat gereken değeri ve ehemiyeti elde edememiştir. Ancak Cumhuriyetten sonra hak ettiği değeri görmeye başlamıştır.

15. “Papalık”, *Hürses*, 4 Şubat 1955.

Papa (Pappas), baba veya büyük baba manasına gelmektedir. Önceleri bütün Piskoposlar tarafından kullanılmakta iken 1073’te yalnız VII. Greguire’den itibaren yalnız St. Pierre’nin halefleri olan Roma piskoposları için kullanılmaya başlanmıştır.

16. “Arap Birliği”, *Hürses*, 11 Şubat 1955.

Arap milletlerinin davasını savunmak ve Arap devletlerinin tek başına halledemeyecekleri meseleleri halletmek gibi büyük gayelerle 22 Mart 1945’te kurulmuştur.

17. “Pakistan”, *Hürses*, 18 Şubat 1955.

Hindistan’ın Müslüman ve hindu dinini benimseyen iki topluluktan oluşmaktaydı. Bu yapının iki ayrı devlete ayrılma mecburiyetinin doğmasıyla 18 Temmuz 1947’de İngiliz Parlamentosunda kabul edilen bir kanunla Hindistan bağımsızlığını kazanmasıyla 15 Ağustos tarihinden itibaren Pakistan ve Hindistan olmak üzere iki Dominiumun kurulmasına karar verildi.

18. “Milliyetçilik ve Tarih”, *Hürses*, 4 Mart 1955.

Millet, milliyetçilik gibi kavramların tarih serüveni ayrıca tarih için önemi vurgulanmaktadır.

19. “23 Nisan’ın Arefesinde”, *Hürses*, 22 Mart 1955.

Türk Devleti’nin yer yer işgal altında olduğu buhranlı dönemde TBMM’nin açılmasıyla yeni milli bir devlet kurulmuştur. Bu sebeple TBMM’nin açılışının 35.yıl dönümünü kutlayarak o dönemi tekrar hatırlatmaktadır.

20. “Türk-Kıbrıs” *Hürses*, 15 Nisan 1955.

Kıbrıs 1571’de fetih edildiği zaman anavatanından ayrı bir yönetim sistemine tabi tutulmamış, doğrudan doğruya sadrazamlığa bağlanarak Türk devlet nizamının uygun bir yönetim sistemi belirlenmiştir. Bölgenin Türkleştirilmesi için adada iskan politikaları uygulanmaya başlanmış ayrıca iktisadi bakımdan kalkınmak amacıyla bir takım tedbirler de alınmıştır.

21. “Milli Saadet ve Dünya Saadeti”, *Hürses*, 30 Mart 1954.

Milletleri muahedelerden ziyade hisler bağlar. İkinci Cihan Harbi sonrasında millet olarak sulh ve sükun içinde yaşayabilmek için dünyanın buna muhtaç olduğunu kabul ederek samimim olarak bu amaçla ilerlersek ancak o zaman dünya saatine kavuşmak mümkün olacaktır.

22. “Üniversite Meseleleri”, *Hürses*, 6 Mayıs 1955.

Mevcut üniversitelere ek olarak yeni üniversitelerin kurulmasının doğru olup olmadığı ve mevcut üniversitelerin şartlarını iyileştirerek daha verimli eğitim veren kurumlar haline getirilmesi için çalışmalar yapılması gibi konular ele alınmaktadır.

23. “Üniversite Meseleleri”, *Hürses*, 13 Mayıs 1955.

Üniversitelerin kuruluş amaçları ve işlevleri üzerinde durulmaktadır.

24. “Kutladığımız Bayram”, *Hürses*, 20 Mayıs 1955.

Kurtuluş Savaşı’nın başlangıcı ve Türk milletinin tarihinde bir dönüm noktası olan 19 Mayıs 1919 aynı zamanda, Mustafa Kemal’in hayatında da yeni bir devrin açılışını ifade eder. İşte bu gün, Spor ve Gençlik Bayramı olarak kutlanmaktadır.

25. “İstanbul Fethi’nin 502. Yıldönümünde”, *Hürses*, 29 Mayıs 1955.

21 yaşında olan bir genç dehanın, devasa topraklarla, aşılamaz denilen surları 53 günde yerle bir ederek 29 Mayıs 1453’de şehri fethetmesinin yıl dönümü sebebiyle gururumuzu okşayan tarihimizi yad etmektedir.

26. “Üniversite Meseleleri”, *Hürses*, 10 Haziran 1955.

Üniversitelerin iyi çalışması, öğretim üyelerinin kendilerini geliştirmiş olmalarıyla ilgilidir. Öğretim üyeleri, memleketi idare edecek nesiller yetiştirmenin yanında ilmi çalışmalar, bilimsel araştırmalar ve yayınlar yapmakla da görevlidir.

27. “Tanzimat Devrinde Evlenme Meselesi”, *Ulus*, 28 Eylül 1949.

Türk toplumu olarak benimsediğimiz evlilik için aile rızası gözetme kavramı Tanzimat döneminde de uygulanıldığı görülmektedir. Bununla birlikte ailelerin kızlarını otuz yaşına kadar evlendirmemesi ve neslin devamı konusunda sıkıntılara düşüleceği gerekçesiyle Sultan Abdülmecit tarafından çıkartılan fetvada; kızların kendilerine denk bir kişi ile kadı huzurunda aile onayı olmadan da evlenebilecekleri kararı yer alır.

2.9. Ansiklopedi Maddeleri

a- Türk (İnönü) Ansiklopedisi

1. “Birinci Kosova Savaşı”, *Türk Ansiklopedisi*, C.22, s.243.

Türk tarihinin en mühim zaferlerinden biridir. Balkan Hristiyanları, Osmanlı Türklerini Balkanlardan atabilmek için saldırıya geçer fakat I. Murat’ın tedbirini alır. Haçlıların sefer hazırlığında olduğunu önceden haber alan I. Murat savaşa hazırlanır ve sayıca kendinden üstün olan haçlı ordusuna karşı 8 saat süren büyük meydan muharebesinde Türkler, müttefiklerini imha eder. Savaş sonunda yaralı bir asker tarafından Sultan Murat, şehit düşer.

2. “Barak (Burak) Reis”, *Türk Ansiklopedisi*, C.8, s.419.

Venedik savaşlarında gösterdiği kahramanlıklarla ün kazanmış Türk denizcisidir. Mısır seferinde kadirga reisliği yaptığı bilinmektedir. Doğumu ve yaşamı hakkında bilgi yoktur 1499’da vefat etmiştir.

3. “Burciye Kölemenleri”, *Türk Ansiklopedisi*, C.8, s.421.

1382-1517 yılları arasında Mısır’da hüküm süren Memlük hükümdarlarına verilen addır. Memlük saltanatı 13 Nisan 1517 yılına kadar Mısır topraklarında hüküm sürmüştür. Ancak Yavuz Selim’in Mısır seferi sırasında Kansugavri’nin ölümü ve onun yerine tahta çıkan II. Tuman Bay’ın esir edilerek idam edilmesiyle Memlük devleti tarihe karıştı. Kölemenlerin hüküm sürdüğü topraklar artık Osmanlı ülkelerine katıldı.

4. “Buğ”, *Türk Ansiklopedisi*, C.8, s.150.

Osmanlı Türklerinin “Aksu” adını verdikleri nehir, XVIII. yüzyıl sonlarında Osmanlı İmparatorluğu ile Rusya arasında sınır teşkil etmektedir. 1774 Küçük Kaynarca antlaşması ile Osmanlı Devleti Buğ havzasını Rusya’ya bırakmak zorunda kalmıştır.

5. “Berid”, *Türk Ansiklopedisi*, C.6. s.174.

Ortaçağ İslam devletlerinde posta ve istihbarat teşkilatına verilen addır. Bu Berid teşkilat haline gelmiş ve dönem ve devletler arasında isim değiştirerek rol almıştır. Osmanlı döneminde ise haberleşme ve posta işleri ihmal edilmeyip atlı posta ve haberciye “ulak veya tatar” denilmektedir.

6. “Biruni”, *Türk Ansiklopedisi*, C.6, s.443-445.

Ebu'r-Reyhan Muhammed b. Ahmed' el-Biruni, büyük İslam alimi. Harizm'de doğmuştur. Biruni kisvesi ne sebeple verildiğine dair çeşitli görüşler vardır. Matematik, astronomi ve felsefi düşüncelerin yanında coğrafya ile tarihle ilgilenmiş kitaplar yazmıştır. 1037 yılında da vefat etmiştir.

7. “Cammu- Kesmir”, *Türk Ansiklopedisi*, C.9, s.283-287.

Hint yarımadasında, Himalayaların güneybatı eteğinde, kuzeyde Çin Türkistanı, Afganistan ve güneybatıda Batı Pakistan, güneydoğuda Hindistan ve kuzeydoğuda Tibet ile çevrili olan bölgede yer alır. Bu bölgenin arızalı olması ve aynı zamanda Hindistan'ı Asya'ya bağlayan geçitler üzerinde bulunması dolayısıyla istiladan uzak kalmıştır. Gazneli Mahmut Hindistan seferinde Keşmir'i ele geçirmek istemiş fakat muvaffak olamamıştır.

8. “Candaroğulları”, *Türk Ansiklopedisi*, C.9, s.320-322.

13.yüzyılın sonlarında Anadolu Selçuklu devleti parçalanırken Kastamonu'da kurulan Türk beyliğidir. Kastamonu ve Sinop olarak iki koldur. Osmanlılar ile münasebeti ise “kötürüm” unvanıyla bilinen Celaleddin ile Beyazıd zamanında (1366-1385) başlamıştır. Aralarındaki evlilikler sebebiyle bir süre dost geçinmişler fakat Yıldırım Beyazıd'ın Anadolu beyliklerini ele geçirmesiyle paniğe kapılan Candaroğulları beyliği Osmanlı aleyhinde anlaşmalar yapmıştır. Bunun üzerine Yıldırım Beyazıd Kastamonu'yu ele geçirir. Sinop ise Fatih tarafından 1461'de ele geçirilerek Türk topraklarına katılır.

b- Türkçe İslam Ansiklopedisi

1. “Peçevi İbrahim Pertev Paşa”, *Türk İslam Ansiklopedisi*, C.9, s.543-545.

İbrahim Peçevi'nin (1574-1650) annesi Boşnak ailesinden Sokullu'ya mensuptur. Babasını kaybetmesinin ardından akrabası olan Lala Mehmet Paşa'ya bağlanmış ve onun yanına Avusturya harplerine katılarak Osmanlı-Avusturya harplerinin her safhasına şahit oldu. Anadolu ve Rumeli'de defterdarlık görevlerinde bulundu. 1641'de devlet yönetiminden çekilerek tarih yazmaya başladı. *Tarih-i Peçevi* adlı önemli eseri bulunmaktadır.

2. “Pertev Mehmed Paşa”, *Türk İslam Ansiklopedisi*, C.9, s.552-556.

Aslen Arnavut olup, enderundan yetişti. Rikab-ı hümayun ağalıklarındaki mertebeleri kat ederek bir ara kapucu-başı ve yeniçeri ağası oldu. 12 yıl bu mevkide bulunduktan sonra, Nahçıvan seferinden dönüşte vezirliğe tayin edildi. 1574’de vefat etti.

3. “Piri Mehmed Paşa”, *Türk İslam Ansiklopedisi*, C.9, s.559-561.

Pir – Piri lakabı ile bilinir. Doğum yeri ve tarihi bilinmemektedir. Müderris Celaleddin Aksarayı’nın soyundandır. Mahkeme-i şeriyeye katip olarak girdi ve kısa süre sonra başkatipliğe yükseldi. Silivri, Siroz ve Galata kadılıklarında bulundu fakat bir süre sonra ilmiye sınıfından ayrılarak hazine defterdarlığı yaptı. 514’te vezir, 1516’da sadrazamlık makamına getirildi. 1532’de vefat etti.

4. “Piyale Paşa”, *Türk İslam Ansiklopedisi*, C.9, s.566-569.

Kaptan-ı derya ve veziri azam olup Macaristan doğumludur. Mohaç seferinden sonra saray hizmetine alınarak Enderun da yetişti. 1547’de kapucu-başı oldu ve 1554’te kaptan-ı derya tayin edildi. 1578’de vefat etti.

5. “Plevne”, *Türk İslam Ansiklopedisi*, C.9, 569-572.

Bölgenin Türk hakimiyetine kadarki durumu pek bilinmemektedir. I. Murat zamanında Osmanlı hakimiyeti altına giren Plevne, Rumeli eyaletinin Niğbolu sancağına bağlıdır. 489 yıl süren Türk idaresi 1877’de Rusların eline düşmüş ve 1878 Berlin kongresinde verilen kararla Bulgar prensliğine verildi. (1877-1878 Osmanlı-Rus harbi)

6. “Ramazanzade Mehmed Çelebi (Paşa)”, *Türk İslam Ansiklopedisi* C.9, s.620-621.

Aslen Mezifonludur. Asıl lakabı Yeşilce olsa da Koca Nişancı unvanı ile bilinir. Divan katipliği görevine başlayan Mehmet Çelebi, kısa süre sonra defter eminliğine daha sonra da reisülküttaplığa yükseldi. Mora’nın tahririne memur edildi buna binaen kendisine nişancılık rütbesi verildi. 1571’de vefat etti.

7. “Sadeddin (Hoca)”, *Türk İslam Ansiklopedisi*, C.10, s.27-32.

Osmanlı şeyhülislam ve müverrihlerindendir. İsfahanlı bir aileye mensuptur. 1536’da İstanbul’da doğdu. III. Murat’ın tahta çıkmasının ardından “serdar-ı ulema ve müsteşar-ı umur-ı din dünya” oldu. Haç-Ova savaşına katılarak, savaş da padişahın yanında yer aldı. Ardından şeyhülislamlık makamına getirildi 1 sene 6 ay görev yapabildi. 12 Rebiülevvel 1008’de 63 yaşında vefat etti.

8. “Selim II”, *Türk İslam Ansiklopedisi*, C.10, s.434-441.

Kanuni Sultan Süleyman'ın Hürrem Sultan'dan olma ikinci oğludur. 1542'de Konya sancakbeyi, 1544'de de Manisa sancakbeyliğine getirildi. Kardeşi Beyazid ile saltanat mücadelesinde girişti sonunda tahta çıktı fakat Beyazid ile dört oğlu katledildi. II. Selim Osmanlı tarihinde devlet yönetimiyle ilgilenmeyen ve ordusunun başında sefere gitmeyen ilk padişahı. Avlanmayı sever, “Sarı” lakabıyla bilinirdi. Yönetimi kızı Esmehan Sultan'ın kocası olan ve çok başarılı sadrazam olan Sokollu Mehmed Paşa'ya bırakarak yönetimde geri planda kaldı.

9. “Seydi Ali Reis”, *Türk İslam Ansiklopedisi*, C.10, s.528-530.

16.yüzyıl'ın başlarında doğduğu bilinmektedir. Küçük yaşta, aile mesleği olan tersane hizmetine girişti. Barbaros Hayrettin'in maiyetinde Akdeniz'deki tüm donanma faaliyetlerine katıldı. Katıldığı seferler sonrasında önce azaplar katipliğine daha sonra da Galata tersanesi kethudalığına ve hassa reisliğine tayin edildi. Katıldığı büyük seferlere komutanlık etti ve yorucu hayatının ardından donanma hizmetinden ayrılarak Diyarbakır tımar defterdarlığına tayin oldu (1557). Bu vazifede iken 1563'de vefat etti. Mir'atü'l-Memalik, Kitab-ı Muhit, Mir'at-ı Kainat önemli eserleridir.

10. “Sinan Paşa (Koca)”, *Türk İslam Ansiklopedisi*, C10, s.661-663.

1520'de Arnavutluk'ta doğdu. Küçük yaşta Enderun'a alındı ve Sultan Süleyman'ı çeşnigirbaşılığına kadar yükseldi. Malatya sancakbeyliği ile saraydan ayrıldı. Kastamonu, Gazze, Nablus'da sancakbeyliği, Halep ve Erzurum'da da beylerbeyi olarak görev yaptı. 1572'de kubbe vezirliğine tayin oldu. 1577'de Şark serdarlığına 1580'de de sadrazamlığa getirildi. (beş kez sadrazamlık yaptı) 1596'da vefat etti.

11. “Topal Osman Paşa (Bosna Valisi)”, *Türk İslam Ansiklopedisi*, C.12, s.442-443.

1804'de dünyaya geldi. Bahriye hizmetine atıl Osman, kısa sürede Osmanlı donanmasında riyale(tuğamiral)'liğe kadar yükseldi. İzmir kaymakamlığına tayin edildi uzun süre izmirde kalan Osman,1856'da Belgrat muhafızlığına getirildi. 23 Kanun II. 1861'de vezaret rütbesiyle Bosna valiliğine getirildi. Bosna valisi olarak şöhret yapmış olup babasının adına izafeten Şerif veya geçirdiği kaza sonucu ayağının aksaması sebebiyle Topal lakabı ile anılır. 25 Temmuz 1874'de vefat etti.

ç- Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi

1. “Barbaros Hayreddin Paşa”, *TDV DİA*, C.5, s.65-67.

1478 yılı civarı doğduğu tahmin edilmektedir. Yakup adlı bir yeniçerinin oğludur. Asıl adı Hızır olduğu halde Barbaros ve Hayreddin lakaplarıyla bilinir. Kardeşi Oruç ile kurdukları küçük bir filo ile akınlar gerçekleştirerek birçok yeri ele geçirdi. Cezayir’i ele geçirmelerinin ardında Yavuz Sultan Selim’e hediyeler gönderen Hızır Reis Sultan tarafından Cezayir hakimi olarak tanınmış ve Cezayir Anadolu topraklarına katıldı. Ömrünü denizlere adayan Hızır Reis, birçok sefere katıldı (Preveze, Nice) ve ömrünün son demlerinde ise tersane işleriyle meşgul oldu. 5 Temmuz 1546’da vefat etti.

2. “Bayezid II”, *DİA*, C.5, s.234-238.

1448’de Dimetoka’da doğdu. Fatih Sultan Mehmed’in Gülbahar Hatun’dan doğan büyük oğludur. Yedi yaşında Amasya sancak beyliğine gönderildi. Babasının ölümü sonrasında kardeşi Cem ile saltanat mücadelesine girdi. Beyazid kardeşiyle girdiği mücale sonunda tahta çıktı. Birçok evlilik yapmış ve 11 çocuğu vardır. Yeniçerilerin desteği ile tahta çıkan Beyazid 30 yıl 11 ay 2 gün hüküm sürmüştür (24 Nisan 1512) ve 21 Mayıs 1512 de vefat etmiştir.

3. “Bayezid, Şehzade (Kanuni’nin oğlu)”, *DİA*, C.5, s.230- 231.

1526’da İstanbul’da doğdu. Kanuni Sultan Süleyman ve Hürrem Sultan’ın oğludur. 1541’de Macaristan seferine katıldı. Şehzade Mustafa’nın öldürülmesinin ardından kendini tahtın varisi olarak görmeye başladı ve ağabeyi Selim ile saltanat mücadelesine girdi. Kanuni bunu engellemek amacıyla ikisini farklı sancaklara gönderilmesini emretmiştir. Fakat bunu hakaret sayan Beyazıt babasına karşı gelir ve bu itaatsizliği sonucu idam kararı verilir. Babasından af dilese de kararı değiştiremez ve İran topraklarına sığınır. Kanuni ile girdiği pazarlık sonucu Şah Tahmasb, Beyazid’i teslim eder fakat hemen oracıkta boynuna geçirilen bir kement ile öldürüldü. (23 Temmuz 1562)

4. “Davud Paşa (Koca)”, *DİA*, C.9, s.37-38.

Arnavut asıllı olup Enderun da yetişti. Koca ve Derviş lakaplarıyla tanınır. Çirmen sancak beyi iken Maceristan ve Venedik topraklarına yapılan akımlardaki başarılarından dolayı Ankara sancak beyliğine, ardından da Anadolu beylerbeyliğine getirildi. II. Beyazid’in tahta çıkmasından kısa bir süre sonra vezirlik makamına yükseltildi ve 1483’te veziriazamlığa tayin edildi. 14 yılın ardından 18 Mart 1497’de veziriazamlıktan azledildi. 20 Ekim 1498’de vefat etti.

5. “Dubrovnik”, *DİA*, C.9. s.542-544.

1365’ten itibaren Osmanlı Devleti’nin himayesinde bulunan ve 1806’ya kadar aynı adı taşıyan küçük bir Slav devletidir. Mora’daki Epidauroslar tarafından raguza adıyla kuruldu. Etrafı kalın surlarla çevrili olan ada, sonraları karaya bağlandığından bir yarımadağa dönüştü. Çevredeki ormanlar sebebiyle, sırpçada ağaçlı manasına gelen “dobrava” dan esinlenerek yarımadağın adı Dobravnik veya Dubrovnik diye anılmaya başlamıştır. Uzun süre Bizans, Venedik Macaristan gibi Adriyatik’te üstünlük kuran devletlerin hakimiyeti altında kalmıştır.

6. “Edirne Antlaşması”, *DİA*, C.10, s.442-443.

Osmanlı- Rus Savaşı sonrasında 14 Eylül 1829’da imzalan antlaşmadır. On altı maddeden oluşmaktadır. Edirne Antlaşması, Rus ilerleyişini önleyemeyerek Osmanlı İmparatorluğu’nun diplomaside de başarı elde edemeyerek galibin dikte ettiği şartları kabul etmek zorunda kaldığını göstermektedir.

7. “Hadım Sinan Paşa”, *DİA*, C.15, s.7-8. Ayrıca *Türk İslam Ansiklopedisi*, C.11, s.194-197.

Aslen Bosnalıdır. Hadım olduğu için Habeşli olmayan harem ağalarının bulunduğu Akağa ocağına alındı. Bosna sancak beyliğine getirildi. Çaldıran, Ridaniye ve Memlûklerle yapılan savaşlara katıldı. 18 Haziran 1515’de veziriazamlık makamına yükseltildi. Ridaniye Savaşında vefat etti.

8. “Hersekzade Ahmed Paşa”, *DİA*, C.17, s.235-237.

1459’da Herseg-Novi’de doğdu. Asıl adı Stjepan’dır. Güneydoğu Bosna hakimi, “herceg” (dük) unvanıyla anılır. Fatih’in Hersek’i ele geçirmesinin ardından Dük, Osmanlı’ya itaat etmek zorunda kaldı. 1466’da ölümü üzerine oğlu Stjpan Osmanlı himayesine alınarak Ahmet adı verilir. Mir alemliğe kadar yükselen Hersekzade Ahmet 1478’de Fatihle İşkodra seferine katılır. 1481’de Hüdavendigâr sancağına tayin edilir. Cem hadisesinden Beyazid’in yanında olmuş bu sebeple Anadolu beylerbeyiliğine getirildi ardından Gelibolu sancakbeyi ve kaptan-ı derya oldu. 2 Temmuz 1511’de sadrazam oldu. 2 Temmuz 1517’ de vefat etti.

9. “Hızır Hayreddin Paşa (Kurdoğlu)”, *DİA*, C.17, s.416-417.

Akdeniz’de faaliyet gösteren ve Osmanlı donanmasına hizmet eden bir aileye mensuptur. Babası Muslihuddin Reis’dir. Mısır, Süveyş gibi bölgelerde kaptanlık yaptı. Sığacık/ Sığla’da sancak beyliği yaptı.

10. “Hoca Sadeddin İshak Paşa”, *DİA*, C.18, s.196-199.

1536-37 de İstanbul’da doğdu. Babası Yavuz Sultan Selim’in çok sevdiği nedimi Hasan Can Çelebi’dir. Babasının sarayda sevilmesi ile iyi bir tahsil almıştır. Şeyhülislam Ebusuud Efendiden mülazemetle Murat Paşa Medresesi müderrisliğine tayin oldu ve ardından Yıldırım Beyazid Medresesine nakledildi. Hariç rütbesine yükseltildi. Ertesi yıl Sahn müderrisliğine terfi ettirildi. 1573’de de şehzade hocalığı görevine getirildi. Hoca Sadeddin Efendi’ye bir tarihçi olarak büyük şöhret kazandıran Teca’t-tevarih’tir. Bunun dışında da birçok eseri bulunmaktadır

11. “İtalya (Türkiye ile İlişkiler ve İslam Dünyasındaki Sömürgecilik Faaliyetleri)”, *DİA*, s.448-452.

İtalya, Batı Roma İmparatorluğu’nun yıkıldığı 476’dan 1860 yılına kadar siyasi birliktelikten mahrum bir coğrafya parçasıydı.

12. “Kemalpaşa-zade Şemseddin Ahmed”, *DİA*, C.25, s.238-240.

15 Mayıs 1469’da dünyaya geldi. Kur’an-ı Kerim’i ezberledikten sonra Amasya ulemasından Arap dili ve edebiyatı, mantık ve Farsça öğrenimi görmüş ve öncelikle askeri sınıfa girerek II. Beyazid’in seferlerine katıldı. Daha sonra Edirne’de bulunana Ali Bey Medresesi müderrisliğine ardından da Sultan Beyzid Medresesine tayin edildi.1515’de Edirne kadılığına 1516’da da Anadolu kazaskerliğine getirildi ve ardından beylerbeyi olarak görevlendirildi. 1526’da şeyhülislamlık makamına getirildi. 16 Nisan 1534’de vefat etti.

13. “Kitabü’l- Muhit”, *DİA*, C.26, s.111-112.

Tam adı *Kitabü’l- Muhit fî ilmi’l-eflak ve’l-ebhur* olan eseri Seydi Ali Reis, 1554 yılında Hindistan’da kaleme almıştır. Ülkeye döndüğünde ise Kanuni Sultan Süleyman’a sunmuştur. Kitap, Hint Okyanusunda sefere çıkan denizcilerin kılavuz almadan yollarına devam etmelerini sağlayacak bilgiler içermektedir.

14. “Levant”, *DİA*, C.27, s.145-147.

Latince “meydana çıkma, yükselme” anlamına gelen levare’den türetilen bir kelimedir. İtalyanca levante, Fransızca ve İngilizce’ye levant şeklinde girmiştir. Levant kavramı içine; Ege adaları Ege ve Akdeniz kıyıları için kullanıldığı görülmektedir.

15. “Lozan Antlaşması”, *DİA*, C.27, s.214-217.

İsviçre’nin Lozan şehrinde yapılan görüşmeler sonucunda imzalandığı için bu şehrin adını taşır. Kurtuluş Savaşı sonunda yapılan görüşmelerde; kapitülasyonlar, azınlık

sorunları, mübadele, boğazlar ve sınırlar sorunlar ele alınmaktadır. Görüşmeler sonunda imzalanan anlaşmaya göre yeni bir Türkiye Devleti kurulduğunun, başta 1. Dünya Savaşı'nın galipleri olmak üzere başlıca dünya devletlerince onayladığını gösteren uluslararası bir belgedir.(24 Temmuz 1923)

16. “Mimarbaşı”, *DİA*, C.30, s.90-91.

Mimar ağa, Hassa mimarbaşı, sermi'maran-ı Hassa da denilir. Hassa mimarlar ocağının İstanbul'un Fethinden sonra kurulduğu bilinmektedir. Ocağın görev ve yetkileri; saray ve devlete ait her türlü inşaat ve tamirat için ön keşif yapmak, inşaatı ve tamiratı gerçekleştirmek, masraf defterlerini tutmak, işin bittiğinde son keşif yapıp kabul etmek. Mimarbaşılığa tayinler ocak içerisinde halifelik ve kethüdalık mertebesine ulaşmış olanlarla suyuolu nazırı arasında yapılıyordu. Ocakta bütün tayinler ve yükselmeler mimarbaşının arzı üzerine sadrazam buyruğu ile oluyordu.

17. “Mustafa Çelebi”, *DİA*, C.31, 290-292.

Kanuni Sultan Süleyman'ın Saruhan sancak beyliği sırasında Manisa'da doğdu.(1515) Annesi Mahidevran Sultan'dır.1534 Şubatında Saruhan sancakbeyi sıfatıyla Manisa'ya gönderildi. Babası ile aralarının bozulmasında Hürrem Sultan ve Rüstem Paşa'nın da etkisi büyüktür. Mustafa'yı bir hain konumunda göstererek gözden düşmesini sağladılar. Ardından İran Seferi için hazırlanan Kanuni'ye Rüstem Paşa, Mustafa'nın tahtı ele geçirmek için hazırlandığı haberini verince Kanuni, çözümü oğlu Mustafa'yı öldürmede bularak ölüm fetvasını verir. 6 Ekim 1553 de öldürülür.

18. “Mustafa Kemal Atatürk”, *DİA*, C.31, s.310- 331.

1881 yılında doğumu ve 1938 yılında ölümüne kadar sürede Mustafa Kemal'in hayatı, yapmış olduğu yenilikler, katıldığı savaşlar vs. ele alınmaktadır.

19. “Silahtar”, *DİA*, C.37, s.191-193. Ayrıca *Türk İslam Ansiklopedisi*”, C.10, s.640-643

Silah taşıyan manasına gelmektedir. Büyük Selçuklu Devleti itibariyle bazı Türk-İslam devletlerinde askeri ve idari bir görevi ifade etmek için kullanılmıştır. Silahtarlık makamına getirilecek kişi, ondan bir derece aşağıda bulunan çuhadar ve rikabdarlar arasından seçilir.

20. “Lepanto”, *DİA*, C.7, s. 32-35.

Diğer bilinen ismi İnebahtı Deniz Muharebesidir. Osmanlı Devleti ile Haçlı donanması arasında gerçekleşen bu savaşta Osmanlı donanması büyük hasar alarak savaşı kaybetti.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.1. Şerafettin Turan’a Göre Tarih Bilimi, Önemi ve Sorunları

Şerafettin Turan’ın meslek olarak tarihe yönelmesinde yaşadığı dönemin, çevrenin ve şartlarının etkisi görülmektedir. Bunu da şu şekilde ifade etmektedir; *“Benim doğduğum dönem Türkiye’de bir tarih sevgisinin, bilincinin ve daha doğrusu Türk bireyinin kişisel, Türklerin de toplumsal ve kültürel kimliğinin ortaya çıkarılması çabalarının olduğu bir dönemdir. Bu sürecin kendisi zaten ister istemez bir tarih bilincinin oluşmasına neden olmuştur. Yurt sevgisi güçlü öğretmenlerin bu bilincin oluşmasındaki katkısı yadsınamaz. Kurtuluş Savaşından sonra Mustafa Kemal Türklere kimliklerini, öz benliklerini kazandırmak için tarih çalışmalarına büyük önem vermişti.”*¹³³

Şerafettin Turan, üniversite yıllarında çalışkanlığı, azim ve sebatıyla kendisi yetiştirmiş ve hocalarının gözüne girmeyi başarmıştır. Tarih alanında kendine örnek gördüğü hocaları da bulunmaktaydı. Özellikle Şinasi Altundağ’ın hayatına yön verdiğini onu birçok konuda örnek aldığını, hatta onun asistan kalmasında öncülük ettiğini belirtmektedir. Turan’ın aktardığına göre Altundağ; *“öğrenciye yakınlığı onların kişisel ve ailesel sorunlarıyla ilgilenmesi bile ilk anda dikkatimizi çeken bir öğretmen kişiliğini göstermişti. Bize ilk öğrettiği de tarihte kitap yoktur, kitaplar ve belgeler vardır ilkesi olmuştur. Ve her derste o konuya ilişkin okunabilecek makaleleri ve kaynakları da gösteriyordu. Dersin dışında seminer ödevleri yaptırıyordu. Tarihin aynı zamanda sözlü bir anlatım olduğunu...”*¹³⁴ vurgulamaktadır. Bu yönleriyle Şerafettin Turan’ın kendi mesleki hayatında örnek aldığı bir tarihçi olmuştur.

Turan’ın tarih yöntemi üzerinde ise Halil Demircioğlu’ndan etkilendiğini onun şu cümlelerinden anlıyoruz. *“Halil Demircioğlu, tarih metodolojisini çok iyi özümsemiş, tarih bilincinin ne olması gerektiğini saptamış ve geçmişle günümüz arasında nasıl bir ilişki kurabileceğini gösteren bu nedenle de örnek alınabilecek bir öğretim üyesiydi.”*¹³⁵ İfadelerini kullanmaktadır.

Tarihin gün geçtikçe herkesin üzerinde rastgele konuşmaya başladığı, gündelik siyasetin giderek geçmişe dönük yargılar oluşturduğu ve bu çerçevede giderek tarihin bir bilim dalı olduğunun unutulduğu bu dönemde Şerafettin Turan’ın tarihi ele alış biçimiyle adeta “unutanlara” tarihin bir bilim dalı olduğunu göstermektedir.

¹³³ Gözcü, Şerafettin Turan’ın Tarihçiliği, s.399.

¹³⁴ Age, s.400.

¹³⁵ Aynı yer.

Turan, tarihsel olayları belgeler ışığında ele alan bu çerçevede eleştirisel bakış açısı geliştirebilen, kendi sınırlarını aşabilen bir tarihçi oldu.¹³⁶ Usta bir insan olduğu kadar da bilge ve çok yönlü bir insandı. Kendisiyle her konuda konuşup bilgi alabilirdiniz.

Tarih, tarihçinin tekelinde olmadığını ve tarih dışında başka alanlarda uğraşan insanların öğrendiği birkaç tümceyle ahkâm kesip hüküm verdiği görülmektedir. Akademik tarihçiliğe tepeden bakıp medyayı da yanına alarak ünlenen kişilerin çoğalmış olması rahatsız edici derecededir. *“Bana bile resmi tarihçi deyip geçiyorlar. Ben resmi tarihçiysem, onlar gayri resmi tarihçi, olarak bulabiliyorlarsa benim eksikliklerimi bulup ortaya çıkarırsınlar ve eksikliklerimi tamamlasınlar diyorum. Eleştiri doğru bir yaklaşım tarzı olmaz. Ne bilim adına ne de tarih adına.”*¹³⁷

Türkiye de tarihin ve tarihçiliğin eksikliği hakkında;

*“Bana göre tarihçiliğin Türkiye’de iki eksikliği var: birincisi tarihçiler tek yanlı olmaktadır. Yani olayı yalnızca bizim açıımızdan değerlendirmeye kalkışıyorlar. Ele alınan konular bakımından bunu söylüyorum. Bazı konular var ki sadece Türkiye’yi ilgilendirir. Öyle bile olsa bir tarihsel olgunun kesinlikle dışarıda bir yansıması vardır. Örneğin bir resim sanatını ya da bir giysiyi ele alsak “bu Türk giysisidir; ama acaba dışardan mı esinlenilmiştir” diye aklımıza gelebilir. Gelmeli de. Oysa bu sorgulama yok. Herhangi bir kültür olayını, bir siyasi olayı bir savaşı ele aldığımızda konuyu Türkiye açısından, bizim belgelerimizin verilerine göre değerlendirmekle yetiniyoruz. Çok zor bizim işimiz. Koskoca bir imparatorluğun geçmişteki topraklarının üzerinde bu gün 26 tane devlet var. Çok değişik diller ve kültürler var; ama hiç olmazsa şu yapılabilir; Aynı konuda yabancıların yazdıklarından yararlanılabilir. Benim genç arkadaşlarda görebildiğim eksikliklerden biri de bu. Bir de bizim yabancıların arşivlerinde çalışmamız daha zor. Ama hiç olmazsa o konuda yayımlanmış yabancı yazarların kitaplarını bilmemiz ve değerlendirmemiz gereklidir. İkincisi: bizde belgeler daha yeni yeni açılıyor, kullanılıyor. Her kes hem işçi, hem de usta olduğu için, kimin ne konuda çalıştığı belli değil bazen her kesin aynı konuda çalıştığı oluyor. İşlenmesi gereken konular göz ardı edilebiliyor. Yani fakülteler, enstitüler, kurumlar arasında belli bir iş birliği yapılsa sanırım Türk tarihine ait eksiklikler böylelikle tamamlanabilir. Çalışılmayan konularda ortaya çıkar. Bir bütün olarak olaylar meydana çıkamıyor ve bizde kaynak dili yani kaynakları okuyabilmek, değerlendirmek çok önemli bir iştir. Belgenin fotokopisini çekip yayımlamakla iş bitmiyor. Değerlendirmek için de öncesini ve sonrasını iyi bilmek gerekiyor.”*¹³⁸

¹³⁶ Age, s.401.

¹³⁷ Gözcü, *Tarih Yaşanmış Hayattır*, s.300.

¹³⁸ Age, s.301-302.

3.2. Şerafettin Turan'ın Tarih Anlayışı

Tarih, ulusları etkileyen çok önemli, yaşamsal bir alandır. Dolayısıyla tarihçilerde büyük sorumluluk taşır; bilgili, yetkin ve nesnel olmalıdırlar.¹³⁹ Turan, yaşamı boyunca tarihle iç içe bir hayat geçirdi. Onun için tarih geçmişte kalan ölü bir mazi değil; yaşayan bir canlıydı. Dolayısıyla, yaşayan, etkileri olan bir şeyi öğrenmek, irdelemek, günümüz insanı için var olmak açısından da gereklidir. Tarih, toplumun ve insanın gerçekte kendi içerisinde var olmaktadır. Turan, tarihi devirgen etkileri şimdiye, bu güne dönüşmüş ve bu güne ulaşmış bir gerçeklik olarak anlamakta ve öğretmektedir. Tarih neden- sonuç ilişkileriyle işler, olabildiğince belgelere dayandırılmalıdır ayrıca nesnel olmalıdır.¹⁴⁰

Şerafettin Turan tarihi şöyle ifade ediyor:

“Yaşanmış hayat diyorum tarih için. Düşünüyorum; 82 yaşına geldim. Kendim de bir tarihsel dönemi yaşadım ve tarih oldum. Yaşanmışlıktır tarih. Yaşanmışlık; ama acıyla tatlısıyla bir bütündür. Acıyı da bilmek gerekir tatlıyı da. Kişi hayatında da toplum hayatında da bu geçerlidir. Başarılarla beraber, zaferlerle beraber yanlışlarımızı ve yanlışlarımızı da bilmemiz gerekir. Bunları topluca değerlendirebilmek insana ve topluma öz güven getirir. Yanlışlardan arınılabilir. Bu bakımdan tarih benim için çok önemli geliyor.”¹⁴¹

“Tarihi; canlı, yaşayan, ama yalnız geçmişte kalmayan, günümüzde de etkisi olan bir alan olarak tanımlarsanız bu mantık hatasına düşmezsiniz. Tarih, bir ahlak öğretisi değil; bir öz benliktir; geçmiş bilmektir, kendini bilmektir, bir de kendine uygun doğru sonuçları çıkarabilmektir. Örneğin; Avrupa'nın neden bize karşı olumsuz bir algısı var diye düşündüğünüz zaman, elbette ki bunun geçmişi vardır.”¹⁴²

Şerafettin Turan, ciddi bir tarihçiydi. Araştırmayı ve yazmayı seven çalışkan bir bilim insanıydı. Kaynak kullanmadan yazmaz, anlattıklarını da mutlaka kaynaklara dayandırır. Yalnız Türkiye de eğitim almış olsa da, kendini geliştirerek dünya standartlarında bir tarihçi oldu.¹⁴³ Turan, sert bir tarihçi değildi. Dile önem verir, dönemin ağdalı anlatımlarına karşı yalın ve sade bir anlatım tarzını benimserdi. Anlatımlarında sözcükleri özenle seçerdi. Klasik bir tarihçi olmasının yanı sıra moderndi ve didaktik bir öğretim metodu uygulardı.¹⁴⁴

¹³⁹ Güner, *age*, s.31.

¹⁴⁰ Güner, *age*, s.33.

¹⁴¹ Gözcü, *Şerafettin Turan'ın Tarihçiliği*, s.397-398.

¹⁴² Gözcü, *Tarih Yaşanmış Hayattır*, s.302.

¹⁴³ Belgin Turan Özkaya, 29.05.2023 tarihli röportaj.

¹⁴⁴ Sevil Kaya Barlas 28.05.2023 tarihli röportaj.

Turan' göre tarihçi:

“Tarihçi, doğru konuşan doğru yazan bir kimse olmalıdır. Türkçe'nin ayrıntılarını iyi bilmelidir. Çünkü kullanılan sözcükler, seçilen sözcük çok önemlidir. Yani bir olayı beş ayrı sözcükle ifade edebilirsiniz. Kullandığınız sözcükler anlatmak istediğiniz konuyu, olumlu da gösterebilir olumsuz da.”¹⁴⁵

“Değişik ay tutulmalarına, güneş tutulmalarına karşın hayatımın aydınlık içinde geçtiğine inanıyorum” sözü onun yaşam felsefesini, “tarih yaşanmış hayattır” cümlesini de tarih görüşünü özetlemektedir.”¹⁴⁶

3.3. Şerafettin Turan'ın Osmanlı Tarihçiliğine Katkıları

Şerafettin Turan, 1951 de “1829 Edirne Antlaşması” adlı lisans bitirme tezi, 1952 Şubatında Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Genel Türk Tarihi Kürsüsü asistanıyken “Kemal Paşazadenin Hayatı, Eserleri ve Fatih Mehmet Dönemine ait Tevarih-i Ali Osman” adlı teziyle edebiyat doktoru oldu. 1956 yılında “Kanuni'nin Oğlu Şehzade Beyazıd Vakası” adlı çalışmasıyla doçent ve 1964 yılında “Osmanlı Teşkilatı Hassa Mimarları” konulu çalışmasıyla da profesör sanını aldı. Osmanlı kaynaklarına hâkim olan Turan'ın adı geçen eserler dışında; 17. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nun idari taksimatı, Lala Mustafa Paşa hakkında notlar ve vesikalar, Şeriyye Sicillerinin tarihi kaynak olarak önemi vs. araştırmalarının yanı sıra Osmanlı tarihi alanında II. Selim, Silahtar, Barak Reis, Barbaros Hayrettin gibi birçok ansiklopedi maddesi yayımlamıştır.

“Evet, o zamanlar Türkiye’de Türk ansiklopedisi, Hayat Ansiklopedisine daha pek çok ansiklopedi vardı. Biz bir keresinde Cevdet Sunay’ı ziyarete gittiğimizde arkasındaki kütüphanede Hayat Ansiklopedisi vardı. İnönü Ansiklopedisi bürosu vardı. 12-15 madde yazdım. Oraya Şinasi hoca’nın teşviki ile gitmiştim. İslam Ansiklopedisine Pertev Paşa maddesini yazdım. Onlar teklif ediyordu o zamanlar. İbn-i Kemal’i yazmak istiyordum. İsmet Parmaksızoğlu’na verdiler. O yazdı. Rahmetli Ateş (Toktamış Ateş’in babası) özür diledi. O zamanlar ansiklopedi maddesi yazmak aynı zamanda itibarlı bir şey idi.”¹⁴⁷

Turan'ın çalışma alanları sıradan tarihçilere tersine, geniş bir yelpazeye yayılmaktadır. Osmanlı tarihine katkısı kadar kültür tarihine de fazlasıyla katkıda bulunduğu aşîkârdır. Türk tarihini erken dönemlerden Cumhuriyet dönemine kadar kapsayıcı bir biçimde ele alan *Türk Kültür Tarihi* adlı eseri, kültür tarihine ne kadar hâkim olduğunu göstermektedir. Turan; “Tarih toplumsal yaşamın, zaman boyutu içinde her yöndeki gelişme ve değişmelerin 9muyifadelerini kullanmaktadır.

¹⁴⁵ Gözcü, age. s.295.

¹⁴⁶ Arıkan, age. s.472.

¹⁴⁷ Kılıç, age, s.3.

3.4. Şerafettin Turan'ın Cumhuriyet Tarihçiliğine Katkıları

Ödünsüz bir Cumhuriyetçi, kararlı bir hümanizmacı, aydınlanmacı ve inanılmaz ölçüde Atatürk ve Atatürkçülük hayranı olmaktan gurur duyan bir kişilik¹⁴⁸ olan Şerafettin Turan, Cumhuriyet tarihçiliğinin önde gelen isimleri arasında yer almaktadır. Emeklilik sonrasında bu alana yoğunlaşan Turan'ın ilk akla gelen eserleri arasına beş cilt yedi kitaptan oluşan *Türk Devrim Tarihi* serisidir. Bu eser ile Tanzimat Dönemine kısa bir değinilmiş ve 12 Eylül 1980 tarihine kadar geçen süredeki siyasi olaylar arşiv belgeleri ile detaylı bir şekilde anlatılmaktadır. Ardından, Mustafa Kemal Atatürk ve İsmet İnönü biyografileriyle Cumhuriyetin önde gelen isimlerine ve bu dönemde yaşanan olaylara ışık tutmaktadır. Turan, *Kendine Özgü Bir Yaşam ve Kişilik, Mustafa Kemal Atatürk* adlı kitabı yazarken yerli ve yabancı kaynaklardan yararlanarak,¹⁴⁹ yazmış olduğu esere farklı bakış açıları katmıştır. Onun bu alanda yaptığı çalışmalar arasında çeşitli makaleler, sempozyum-bildiri ve kitapları da bulunmaktadır. “Kurtuluş Savaşında Kongreler”, “Tevhid-i Tedrisat”, “Türkiye Cumhuriyeti: Yeni Devlet Temeli ve Nitelikleri” vs. başlıklar ile yazdığı makaleler öne çıkmaktadır. Cumhuriyet tarihini araştırmak isteyip de Şerafettin Turan'ın kaynaklarına başvurmamak olanaksızdır. Yazmış olduğu her eser bir nevi pusula niteliğindedir. Turan, kendisi Cumhuriyet tarihi çalışmalarına nasıl yöneldiğini şöyle anlatmaktadır:

“Devrim Tarihi Kürsüsünde olan arkadaşlar vardı. Onlara önerdim; bu tür bir çalışma yapmalarını. Şu gerekçeyi öne sürdüler: “Efendim olayların yaşandığı dönemdeki insanlar hala hayattalar. İnsanlar hayattayken, onların yaşadığı dönemi eleştirmek mümkün müdür? Eksik belgeler var.” Ben bu görüşe katılmıyorum; bana göre olabilir. Zamanla eksiklikler tamamlanır. Bunu söyledim bu arkadaşlara. Onlar bunu yapmaya yanaşmayınca, ben de bunu yapabildiğim ölçüde kendim yazmaya karar verdim... Türk Devrimi'nin bir yönünü ele alan bilimsel çalışmalar Türkiye’de yapıldı. Oysa benim yaptım, Türk Devrimi'nin Osmanlı Devleti'nin yıllarına uzanan köklerinden hareketle, 1980 yılına kadar getirmeyi amaçlayan bir çalışmadır. Bir bütünlük içinde vermeye çalıştım.”¹⁵⁰

¹⁴⁸ Adabağ, Cumhuriyet Aydını Şerafettin Turan... s.2.

¹⁴⁹ Sevgi Özel 04.05.2023 tarihli röportaj.

¹⁵⁰ Gözcü, Şerafettin Turan'ın Tarihçiliği, s.406.

3.5. Öğrencilerinin Gözünden Şerafettin Turan

Ayşe Belgin Turan Özkaya¹⁵¹

1- *Baba figürü olarak Şerafettin Turan kimdir?*

Özkaya: Çok iyi ve ilgili bir baba olmasının yanı sıra demokrattı. Kendi hayatımız için alacağımız kararlarda bizi hep serbest bıraktı. Özgürlükçü bir yapıya sahipti. Sevecen ve çok ilgili bir babaydı.

2- *Babanız ile unutamadığınız bir anınız var mı?*

Özkaya: Babamı kaybetmeden önce son beş yıl babamla aynı apartmanda oturduk , (aynı dairede değil) o zamanlar benim çalışmalarım babamın çalışmalarına yakın bir hale geldi. Ben hep batı çalıştım ama biraz da Osmanlıya bakmaya başladım o dönemde. Dolayısıyla babamla uzun uzun tartışmalar, konuşmalar yaptık. Birlikte Osmanlı belgeleri okuduk. Baba kız ilişkisinin yanı sıra, iki yetişkin insan ve meslektaş olarak oturduk. O evde çok güzel vakitler geçirdik. Bu beş yıl, babamla geçirdiğim çok özel zamanlar olarak hatırlıyorum. Son aylarında mide kanseri olduğunu öğrendik ne yazık ki bu hastalıktan kaybettik babamı. Ama ben onu hep sağlıklı olduğu o güzel günlerdeki gibi hatırlamak istiyorum.

3- *Şerafettin Turan'ın Tarihçiliği hakkında bilgi verebilir misiniz?*

Özkaya: Çok ciddi bir tarihçiydi. Titizlikle çalışırdı. İnce ince örülmüş bir tarihçiliği onunkisi. Göstermeye dayalı bir anlatımı vardı. Sözlerini belgelerle tamamlardı. Mesleğini çok seviyor olması, ciddiye almasına mani olmadı. Konuşurken bile tarih bilgisi verirdi ve mutlaka onları kontrol ederdi. Bir kaynağa dayanmadan konuşmayı ve yazmayı sevmezdi. Çok ciddi araştırmalar yapılması gerektiğine inanırdı. Mesela yazdığı eserler çok ciddi araştırmalara dayanıyor. Dört cilt olarak tasarladığı ne yazık ki tamamlayamadığı *Türk İtalyan İlişkileri* adlı çalışması (ayrıca uzmanlık alanı) için uzun süre İtalya da arşiv çalışmalarında bulundu. Üretken bir yapıya sahipti birçok kitap ve makaleler yazdı. Özellikle emeklilik sonrasında yazmaya daha da yöneldi. Babamın, yazamıyorum diye yakındığını hiç hatırlamıyorum. Yazılması gerekeni oturur ve yazardı bu onun için çok doğaldı. Yazmaya da eli yatkındı. Tarihçiliği ve yazarlığı seçmesi doğru bir seçimdi. Çok iyi bir tarihçi olduğunu düşünüyorum. Mesleğini severek yapardı. Bütün eğitimi Türkiye de tamamlamıştı ve almış olduğu bu eğitim onun dünya standartlarında bir tarihçi olarak yetişmesini sağlamıştı bu oldukça gurur verici.

¹⁵¹ Ayşe Belgin Turan Özkaya 29.05.2023 tarihli röportaj.

- 4- *Hocanın birbirinden değerli eserleri var, sizin en etkilendiğiniz, istifade ettiğiniz eseri hangisidir? Eser hakkında bilgi verebilir misiniz?*

Özkaya: Türk İtalya İlişkileri adlı eseridir. Bende İtalya çalıştım. Babam, İtalyan dili edebiyatı bölümü başkanlığı yapacak derecede İtalyanca ile ilişkiliydi. Ben de çocukluğumdan beri buna maruz kaldığım ve böyle bir ortamda büyüdüğüm için çok önemsiyorum.

Türk İtalya İlişkileri, kültürler arası bağlantılara bakan, kültürleri birlikte gören, imparatorluk sınırlarıyla sınırlı olmayan bir bakış açısıyla ele alınan bir eserdir. Dolayısıyla onu çok değerli buluyorum. Aynı zamanda kaynaklar açısından da zengin tarih yazım şekliyle ele alınmıştır. Tek tip kaynaklar kullanılmadığını Osmanlıca kaynaklarının yanı sıra İtalyanca kaynaklarının da fazlasıyla yer verildiği bir araştırma oldu. Uluslararası alanda da önemli bir kaynak olduğunu düşünüyorum.

- 5- *Öğrencileri ile ilişkisi nasıldı? / öğrencilerine yaklaşımı nasıldır?*

Özkaya: Öğrencilerini çok severdi babam. Emekli olduktan uzun yıllar sonra bile birçok öğrencinin babamı bulup geldiğini biliyorum. Ben ODTÜ de öğretim görevlisiyim fakat benden bağımsız onu bulup gelirlerdi babam çok memnun olurdu. Hepsi torunu yaşındaki gençlerdi. Hitabet yönünden güçlüydü gençlerle kolay iletişim kurabilirdi. Derslerinde de sıkıcı bir hoca olduğunu düşünmüyorum, yazarlığın yanı sıra öğretmenliği çok severdi. Hatta gençleri çok severdi.

- 6- *Şerafettin Turan'ın kişiliği hakkında neler söyleyebilirsiniz?*

Özkaya: Babam çok disiplinli ve azimli biriydi. Hiçbir şeyi geciktirmezdi. Bazen sinirli olabilirdi fakat bunu dışarıya yansıtıp çevresindekileri ezmezdi. Çok mütevazı ve alçak gönüllüydü. Zaman zaman hafif huysuzluk hissini hissedebileceğiniz biriydi. Bazen beklemediğiniz kadar cömert olabilirdi.

- 7- *Türkiye'deki üniversiteler hocaya ve eserlerine yeteri kadar değer vermiş midir?*

Özkaya: Babamın zaman zaman zor dönemleri oldu fakat babam mücadeleci ve güçlü biriydi. Yaşamış olduğu zorluklar onu yıldırmadı, düşüncelerinden ve doğru bildiklerinden vazgeçirmedi. İnandığı hiçbir şeyden vazgeçmezdi. İdeolojik nedenlerle birçok haksızlığa uğradı ve yine onları aşarak üstesinden geldi. Hakkı hiç bilinmedi diyemem babam için çünkü çok değer verildiğini saygı gördüğünü yıllarca gördük. Babam ülkesini de çok severdi ülkesi için televizyon ve radyo programları yaptı, alabileceği bütün ödülleri aldı. Kültür müsteşarlığı ve TRT yönetim kurulunda görev yaptı. Dolayısıyla hakkını bilmediler diyemem, karşılığını fazlasıyla aldı diye düşünüyorum.

8- Sizce, babanız Şerafettin Turan'ın Türk Tarihine bıraktığı en önemli miras ne olmuştur?

Özkaya: Kitapları tek tek kıymetli. Geçmişimize de ışık tutuyor. Yazdıklarıyla, iyi tarihçilik için bir örnek oluşturuyor. Gençlerin, babamın eserlerin okuması öğrenmesi çok güzel bir şey bu beni oldukça sevindiriyor.

Sevgi Özel¹⁵²

1- *Şerafettin Turan'ı nerede ve nasıl tanıdınız?*

Sevgi Özel: Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesinde öğrenciyken Şerafettin Turan bizim dekanımızdı. İlk öyle tanıştık. Öğrenci olaylarının olduğu yıllardı. 1960'lı yılların sonu 1970'li yılların başıydı. Öğrenciyken selamlaşıyorduk ama Dil Kurumuna girdiğimde orada daha çok konuşur, sohbet eder olduk.

2- *Hoca ile kaç yıl çalıştınız / kaç yıl öğrencisi oldunuz? Bu yıllardan bahsedebilir misiniz?*

Sevgi Özel: Öğrencisi olmadım ama kendimi öğrencisi olarak duyumsuyorum. Şerafettin Turan Türk Dil Kurumu'nun seçilmiş son başkanı olarak görev yaptı ve 12 Eylülde devletleştirilmesiyle Turan da Dil Kurumundan ayrıldı ve birlikte bu Dil Derneğini kurduk. Elbette burada birlikte çok çalıştık. Ondan çok şey öğrendim. Şerafettin hoca ile *Türkçe'nin ve Dil Devrimi'nin Öyküsü* adlı kitabı yazdık. Ben dil akışını anlatırken hocamız da tarih akışını anlattı. Türkçe'nin tarih akışını bir dilciden daha iyi bilen biriydi.

3- *Öğrencileri ile ilişkisi nasıldı? / öğrencilerine yaklaşımı nasıldır?*

Sevgi Özel: Benim bildiği gördüğüm tanık olduğum kadarıyla, çok içli dışlı değildi fakat yakındı. Öğrencileri Dil Derneğine ve Dil Kurumuna da gelirlerdi orada görürdük onları. Birlikte çalıştığımız yıllarda iş gücü sahibi olmuş, çoluğa çocuğa karışmış öğrencilerinin koştura koştura gelip elini öpmeye çalıştığını gördüm. Hoca, el öptürmezdi ama içten kucaklardı. Senli benli bir ilişki kurmazdı. Zaten böyle bir ilişkiyi de kimse yeğlememeli. Ama çok güzel, kısacık bir sohbetinden bile bilgilenebileceğiniz bir insandı. Bilge bir insandı hocamız.

Türkçe ile ilgili bir bildiri sunmuştuk, mühendislik, tıp, fizik ve tarih gibi birçok alandan öğrencilerden oluşuyordu. Hocayı yitirdiğimiz zaman o öğrencilerin çoğu, ülkenin başka yerlerinde çalışıyorlardı ve koşup Ankara'ya geldiler. Hatta onun üniversiteden öğrencileri bile değillerdi, sonradan tanışmışlardı.

4- *Şerafettin Turan'ın tarihçiliği ve tarih metodolojisi hakkında ne söyleyebilirsiniz?*

Sevgi Özel: O konuda bir şey söylemek istemem ama çok iyi bir tarihçi olduğunu söyleyebilirim.

¹⁵² Sevgi Özel 04.05.2023 tarihli röportaj.

5- *Şerafettin Turan'ın Sizde bıraktığı ilk intiba nedir?*

Sevgi Özel: Benim öğrencilik yıllarımda üniversite olaylarının yoğun yaşandığı dönemdi. Üniversite ikiye ayrılmıştı. Ben de dev gençliydim. Patırtı gürültü çıktığı zaman hoca, hafif kırılmış saçlarıyla dekanlık odasından çıkardı ve yürümeye başladığı zaman herkes çekilir ve onu saygıyla dinlerdik. Dünya görüşünden herkes hocaya çok saygılıydı.

6- *Hocanın birbirinden değerli eserleri var, sizin en etkilendiğiniz, istifade ettiğiniz eseri hangisidir? Eser hakkında bilgi verebilir misiniz?*

Sevgi Özel: Mustafa Kemal Atatürk'ü anlattığı kitabından çok yararlandım. Atatürk'ü Türkiye'de en doğru yazan insan olduğuna inanıyorum. Bu kitabı hem yerli hem de yabancı kaynakları gözden geçirerek yazdı. Örneğin çocuklar için bir Atatürk kitabı yazdım ve bu kitabı yazarken de Şerafettin hocam hayattaydı ona da danıştım ilk kaynağım da o *Mustafa Kemal Atatürk* adlı kitabı oldu. İkinci olarak ise hocamın Atatürk'ü anlattığı sırayla anlattım. Ayrıca dil ile kültür ile yazılar yazarken Devrim Tarihi kitapları başucu kitabımdır.

7- *Türkiye'deki üniversiteler hocaya ve eserlerine yeteri kadar değer vermiş midir?*

Sevgi Özel: Hayır kesinlikle verilmedi. Başka bir ülkede olsa Şerafettin Turan'ın adı bir üniversiteye, bir bölüme verilebilirdi en azından odası korunurdu.

8- *Sizce, hocanın Türk Tarihine bıraktığı en önemli miras ne olmuştur?*

Sevgi Özel: Düşünceleri, kitapları ve o kitapları anlayarak okumak ve okumaktır. Dilerim Şerafettin Turan'ın kitapları üniversitelere ders kitabı olur.

9- *Şerafettin Turan'ın kişiliği hakkında neler söyleyebilirsiniz?*

Sevgi Özel: Yüzüne söyleyemediğim hiçbir şeyi arkasından söylemedim. Senli benli ilişkiler içerisinde hiç olmadı. Gülmeyi gülümsemeyi şaka yapmayı çok severdi. Birlikte çok güldük çok eğlendik. Türküleri çok severdi, sadece bir dinleyici de değildi. Dünya klasiklerinin ustalarını ve yöntemlerini bilirdi. Cumhurbaşkanı senfoni orkestrasının en iyi izleyicilerindendi her Cuma konsere giderdi. Onunla müzik de konuşabilirdiniz edebiyat da, Orhan Kemal'i de konuşabilirdiniz Füzûzan'ı da... Kendini her alanda yetiştirmiş bir Cumhuriyet aydınıydı. Örneğin dil bayramını kutladığımız zamanlarda (benim sesim de güzeldi) hadi bakalım Sevgi der ve bana türküler okuttururdu. Düşüncelerini içtenlikle söylerdi. Bir gün benim bir kitabımı hiç beğenmediğini söyledi, öykü kitabımın içerisinde ki üç öyküyü beğenmediğini ve kitaba uygun olmadığını söyledi. Ona hiç kırılmadım.

İlhami Bebek¹⁵³

1- *Şerafettin Turan'ı nerede ve nasıl tanıdınız?*

İlhami Bebek: Öncelikle kendimi tanıtayım. Ben İlhami Bebek 1955 Samsun/ Terme doğumluyum. İlkokul 1 ve 2. Sınıfları Terme Dereyol Köyünde okudum. Babamın memuriyeti sebebiyle Ankara'ya nakil oldum. İlkokul, ortaokul, lise ve üniversiteyi Ankara da okudum. Şerafettin Turan ile tanışmamız benim 1976 yılında Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yakınçağ Tarihi bölümünü kazanıp kayıt yaptırmamla başladı. O zamanlar kürsüler vardı tarih bölümlerinde, bizde yakınçağ tarihi kürsüsü öğrencisi olarak tahsil hayatımıza başladık. Şerafettin Turan hocamız bizim Türk kültür tarihi dersimize giriyordu.

2- *Hoca ile kaç yıl çalıştınız / kaç yıl öğrencisi oldunuz? Bu yıllardan bahsedebilir misiniz?*

İlhami Bebek: Şerafettin Turan Hocamızın üç yıl öğrencisi oldum. 1976-1979 yıllarında. Dört yıl olan fakülte hayatımızın üç yılı onunla geçmiş oldu. Hocamız Kültür Bakanlığı Müsteşarlığına atanınca almakta olduğumuz Türk kültür tarihi derslerine fakülte dışından o zamanlar doktorasını yeni tamamlamış olan İlber Ortaylı girmeye başladı. 1976-1980 yılları, öğrenci olaylarının hız kazandığı yıllardı. Eğitimde kimi zamanlar aksama oluyordu buna rağmen Şerafettin Turan başta olmak üzere bölümümüzün diğer öğretim üyeleri bizlere bilgi aktarmaya ve yarına yetiştirme çabasıındaydılar.

3- *Öğrencileri ile ilişkisi nasıldı? / öğrencilerine yaklaşımı nasıldır?*

İlhami Bebek: Şerafettin Turan'ın, öğrencileri ile ilişkisi tatlı-sert diyebileceğimiz bir diyalog çerçevesinde şekilleniyordu. Tarih konusundakiengin bilgisi kendisine hayranlık duymamızın en başta gelen unsuruydu. Güzel ve akıcı bir Türkçesi vardı. Bu da öğrencilerinin derse olan ilgisini artırıyordu. Şahsen ben bu iki özelliği dolayısıyla kendisine hayrandım. Öyle ki dönemin şartları gereği kendilerini “sağcı” ve “solcu” olarak konumlandırmış militan yapıdaki öğrenciler bile onun dersinde kendisine duydukları saygı nedeniyle dersi sabote etme cesaretinde kendilerinde bulamıyorlardı.

4- *Şerafettin Turan'ın tarihçiliği ve tarih metodolojisi hakkında ne söyleyebilirsiniz?*

İlhami Bebek: Tarihin en önemli unsurlarından olan neden-sonuç ilişkisini belgeler ışığında yaptığı yorumlar çok çarpıcıydı. O'nun tarihi bir olayı ele alıp aşama aşama sonuçlandırması o tarihi olayın belleklerimizde kalmasının en önemli unsuru olmuştur. Belgelerin kullanımını seminer derslerinde görüyorduk ama hocamızın yaklaşımı ve değerlendirmesi bize daha cazip geliyordu. Hatta Osmanlı Tarihi için yapmış olduğu yorum hala belleğimdedir. “Osmanlı Tarihi, sadece Anadolu coğrafyasının tarihi değildir. Tüm Akdeniz havzasının ortak tarihidir. Dolayısıyla Osmanlı tarihini araştırarak ve bu konuda eser verecek olanlar batı ve doğu dillerine de hakim olmalıdır.” demişti.

¹⁵³ İlhami Bebek, 23.05.2023 tarihli röportaj.

Söylemiş olduğu bu cümleyi de kendisi fazlasıyla uyguladı ve İtalyan Tarihi üzerine araştırmalarda bulunarak eserleriyle katkı sağladı.

5- *Şerafettin Turan'ın sizde bıraktığı ilk intiba nedir?*

İlhami Bebek: Kuvvetli bir tarih metodolojisi ve akıcı Türkçesi ile en anlaşılabilir konuları anlaşılır hale getirmesidir. Giyimi kuşamına da dikkat eder ve bizlere örnek olurdu. O nu hiçbir zaman dağınık görmemiştik. Bizimle olan ilişkisi sanki bir ebeveyn ilişkisi gibiydi. Kısacasıengin bilgisiyle benim ve diğer arkadaşlarımın hayranlıkla seyrettiği bir kişilikti.

6- *Hocanın birbirinden değerli eserleri var, sizin en etkilendiğiniz, istifade ettiğiniz eseri hangisidir? Eser hakkında bilgi verebilir misiniz?*

İlhami Bebek: Osmanlı İmparatorluğu'nun ilk dönemlerine ait kroniklerin yazma eser çevirisi ve yorumlarının yanı sıra son dönem Osmanlı tarihi ve Cumhuriyet devirlerine ait birçok eseri vardır. Benim en çok istifade ettiğim eseri “Türk Devrim Tarihi” adlı eseridir. Hocamız her fırsatta “inkılap” kelimesi yerine “Devrim” kelimesini kullanırdı. Böyle yapmasının sebebini kimileri ideolojik olarak değerlendirmiştir. Ancak o, yine bilimselliğini ön planda tutarak derim kelimesinin Osmanlı döneminde de kullanıldığını hatta Şemsettin Sami'nin Kamus-ı Türki (s.517) isimli sözlük eserinde bu kelimenin yer aldığını belirterek kendisine yöneltilen eleştirilere yanıt vermiştir.

Türk Devrim Tarihi isimli eserinde, Türk devriminin temelleri, gelişimi, Türk Kurtuluş Savaşı ve sonrasında Atatürk'ün önderliğinde kurulmuş olan Türkiye Cumhuriyetindeki tarihsel olaylar kronolojik bir şekilde ve akıcı bir Türkçe ile ele alınmış ve tarih metodolojisi çerçevesinde yorumlanmıştır. Şerafettin Turan'ın bu eserinden çok yararlandım.

7- *Türkiye'deki üniversiteler hocaya ve eserlerine yeteri kadar değer vermiş midir?*

İlhami Bebek: Hocamızın bilimsel ve bizim öğrencilik yıllarımızın son dönemlerindeki siyasal diyebileceğimiz kişiliği, kendisini toplumda geniş çevrelerce tanınmasını da beraberinde getirmiştir. Dolayısıyla da böyle bir özelliği olan bir kişiye doğal olarak değer verildiğini düşünüyorum. Kendisiyle ilgili çıkanlar ve “*Şerafettin Turan Armağanı*” kitabı da şahsına verilen bir değer ifadesidir. Fakat bana kalırsa yeterli değildir. Yeni çalışmalarla hocamıza hak ettiği değer verilmelidir. Buna uluslararası alanda dahil.

8- *Sizce, hocanın Türk Tarihine bıraktığı en önemli miras ne olmuştur?*

İlhami Bebek: Şerafettin Turan hocamızın akademik ilerleme ve yükselmesinin her aşamasında ortaya koyduğu özgün eserlerinin yanı sıra pek çok araştırmaya da imza atmıştır. Türk tarihinin en eski dönemlerinden günümüze kadar uzanan tarihsel süreç içerisinde değerlendirip yorumlamıştır. Ortaya koyduğu bu ekol, yetiştirdiği

akademisyenlerce de kabul görmüş ve bu çizgide eser vererek onun misyonunu yaşatmışlardır.

9- *Şerafettin Turan'ın kişiliği hakkında neler söyleyebilirsiniz?*

İlhami Bebek: Şerafettin hocamız tam bir beyefendi. Öğrencileri ve akademisyen arkadaşları kendisine bilimsel otoritesi ve bu kişiliği yüzünden saygı duyuyorlardı. Bunu dışarıdan öğrencileri olarak rahatlıkla gözlemleyebiliyordu. Hayat hikayesine de arada bir yer verirdi. Vanlı olduğunu ve Birinci Dünya Savaşı sırasında Ermenilerin Van da yaptığı saldırılarda yakınlarının şehit edildiğini vurguluyordu. Aslında kendisi mühendis olmak istiyormuş ancak Erzurum da lise tarih öğretmenin yönlendirmesi ve ısrarı ile tarih alanına ilgi duyduğunu ve yükseköğrenimini bu alanda yaptığını söylerdi. İyi ki tarih alanına yönelmiş. İşte şu anda topluma mal olmuş tarihi eserlerin sahibi olarak onu hatırla yad etmeyi bir öğrencisi olarak görev biliyorum. Ruhu şad, mekân-ı cennet olsun.

Sevil Kaya Barlas¹⁵⁴

1. *Şerafettin Turan'ı nerde ve nasıl tanıdınız?*

Sevil Kaya Barlas: 1976- 1980 yıllarında Dil Tarihçe öğrenciyken tanıdım. Dört yıl boyunca da hocam oldu. Her sene bir dersimize girdi ayrıca kürsü başkanımızdı. Lisans bitirme tezimin de danışmanı Şerafettin Turandı.

2. *Hoca ile kaç yıl çalıştınız / kaç yıl öğrencisi oldunuz? Bu yıllardan bahsedebilir misiniz?*

Sevil Kaya Barlas: Dört yıl öğrencisi oldum ama rahmetli olana kadar da görüşmemiz devam etti. Asistanı olmamı istemişti fakat babamı kaybetmiştik, annem de istemedi karışık dönemlerdi.

3. *Öğrencileri ile ilişkisi nasıldı? / öğrencilerine yaklaşımı nasıldır?*

Sevil Kaya Barlas: Tanıyan her kes çok severdi. Tatlı sert denilen bir otoritesi vardı. Kolay diyalog kurar fakat sizin kolay diyalog kurmanıza da o müsaade ederse mümkün olabilirdi. Bizim dönemimizde sağ sol denilen çatışmalar vardı. Her iki taraftan da birçok öğrencisi vardı ve çok sever, saygı duyarlardı.

4. *Şerafettin Turan'ın tarihçiliği ve tarih metodolojisi hakkında ne söyleyebilirsiniz?*

Sevil Kaya Barlas: Sert tarihçi değildi. Türkiye Cumhuriyetinin genç neslini modern tarih anlayışını taşıyan bir şahıstı. Hakikaten laik ve devletini milletini düşünen bir insandı. Bu nedenle de her konuşmasında bunu aşıları. Kültür tarihi ve devrim tarihi ağırlıklı derslere girerdi. Devrim sözcüğü ile İnkılap sözcüğünü arasındaki farkı niçin bu kadar titizlikle kullanıldığını ilk kez ondan öğrenmişim. Hatta, ıslarla “*inkılap sözcüğünü insanlar telaffuz edemiyor*” derdi. Klasik bir tarihçiydi. Didaktikti. Birçok hocamız oldu fakat içlerinde en modern diyebilirim. Bu günkü yöntemlere bakıldığında daha öğretici ve didaktik bir öğretim metodu vardı.

5. *Şerafettin Turan'ın Sizde bıraktığı ilk intiba nedir?*

Sevil Kaya Barlas: Hocamızın çok janti olduğunu düşünürüm, çok dik duran, sözcükleri ve dili çok iyi kullanan ayrıca nezaket sahibi olması da beni çok etkilemişti. Bilimsel olgunluğu da bunların arkasından gelir. Öğretmenlik yaptığım yıllarda, rica ettiğim zaman sürekli gelir beş kuruş para dahi talep etmeden bunlar lise öğrencileri demez ders anlatırdı. Biz konferanslara geldiğinde, bizden o kadar sitayiş ile bahsederdi ki utanırdınız. Sizin onu onore etmeniz gerektiği yerde o sizi onore ederdi.

¹⁵⁴ Sevil Kaya Barlas, 28.05.2023 tarihli röportaj.

6. *Hocanın birbirinden değerli eserleri var, sizin en etkilendiğiniz, istifade ettiğiniz eseri hangisidir? Eser hakkında bilgi verebilir misiniz?*

Sevil Kaya Barlas: Etkilendiğim ve istifade ettiğim eserleri farklıdır. İstifade ettiğim eseri *Devrim Tarihi*'ni derslerimde çok kullandım. Etkilendiğim eseri de; *Anılarla Türkiye Gerçeği* adlı eseri oldu. Bize de anılarını çok anlatırdı. İçerisinde kendi bakış açısıyla kendi yaşamından kesitlerle anlattığı için akıllarda kalıyor. Ölümünün ardından da bir kez daha okudum eseri. Kitabı okumaya başladığımda anneciğimin kanser olduğunu öğrendim Şerafettin Hocayı da bu dönemde kaybettim, ölümler beni çok etkiliyor belki de bu kitabın beni etkilemesi bu sebeptendir. Dile verdiği değer de çok etkilediği için bu alanda yapmış olduğu çalışmaları da dikkatimi çekti ve okudum. İnönü ile ilgili olan eseri, Atatürk hakkında yazdıklarını çok eskiden okudum. İtalyan ilişkilerini de bir de onun bakış açısıyla görmek için okudum. Mesela Kanuni hakkında yazmış olduğu eserleri ilgimi çekmedi onları okudum.

7. *Türkiye'deki üniversiteler hocaya ve eserlerine yeteri kadar değer vermiş midir?*

Sevil Kaya Barlas: üniversitelerle pek ilişkim olmadığı için bu konuda fazla bilgim bulunmuyor. Fakat tanınsın isterim.

8. *Sizce, hocanın Türk Tarihine bıraktığı en önemli miras ne olmuştur?*

Sevil Kaya Barlas: Kültür tarihinin, devletlerin bel kemiği olduğunu ifade etmesi ve kültürün dil ile aktarıldığına inanmasıyla dile önem vermesi diyebilirim.

9. *Şerafettin Turan'ın kişiliği hakkında neler söyleyebilirsiniz?*

Sevil Kaya Barlas: Tez çalışmamı yaptığım sıralarda öğrencilere verilmeyen kitapları kendi adına alır bana verirdi. Böyle de iyi niyetli babacan bir insandı. Çok doğaldı, yazdığı eserlerin yalınlığı olsun konuşurken seçtiği sözcükler olsun çok düzgün çok yalın bir anlatımı vardı. Karşısındaki insana kendisini dinletirdi. Çok iyi bir dil bilimciydi. Ders anlatırken hiç sıkılmazdık çünkü her anlattığını anlardık. Bir kelimeye takılıp kalmazdık ders akar giderdi. Hocam işini severek yapardı bizde onu severek dinlerdik. Ceketinin önünü ilikler ve hep ayakta ders anlatırdı. Size saygı duyduğunu hissettirirdi. Tabi kendisi de aynı saygıyı beklerdi.

Bir öğrencinin kullandığı sözcük nedeniyle dört yılda yalnız bir kez sinirlendiğine şahit oldum. Onun dışında çok sakin bir yapısı vardı. Mesela ben hiç suratı asık görmedim, sizi dinlerken bile hep tebessüm ederdi. Seçkin kelimeler kullanırdı. Karşısındakiyle arasına mesafe koymak isterse ona “yavrum” diye hitap etmezdi, oradan anlardınız. Hitaplarıyla özel olduğunuzu hissettirirdi. Görgü kurallarına dikkat eden tam bir beyefendi.

Necdet Aysal¹⁵⁵

1. *Şerafettin Turan'ı nerde ve nasıl tanıdınız?*

Necdet Aysal: Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinde öğrencilik yıllarımda tanıdım.

2. *Hoca ile kaç yıl çalıştınız / kaç yıl öğrencisi oldunuz? Bu yıllardan bahsedebilir misiniz?*

Necdet Aysal: Biz onun öğrencisi olmadık fakat bazı derslerimize girdi.(1983-1984 yıllarında) Öğrencilik yıllarımda DTCF'ye çok sık gelirdi. 1988 yılında, Genelkurmay Başkanlığına (ATASE) başladım. Şerafettin Turan hocamız da Genelkurmay Başkanlığının askeri tarih komisyon üyesiydi. Türk askeri komisyonu, yurtiçin ve yurtdışında birçok askeri kollegyum ve sempozyumları düzenliyordu. Hocamızda bunların bir kaçına katılmıştı. ATESE'nin, aylık ve üç aylık toplantıları da olurdu ve toplantılara düzenli olarak katılırdı. Orda da ayaküstü sohbet ederdik.

Çok değerli bir insandı, onu dinlemek bizim için bir keyifti. Konuşmasıyla kalemiyle mükemmel bir insandı.

3. *Öğrencileri ile ilişkisi nasıldı? / öğrencilerine yaklaşımı nasıldır?*

Necdet Aysal: Hocalıktan ziyade, baba şefkatiyle yaklaşırdı öğrencilerine. Son derece beyefendi, kibar ve şefkatliydi. Öğrencisini muhatap alır dinlerdi. Odasına gidip görüşlerini isteklerini ifade edebiliyorduk o yakınlığı sağlıyordu. Odasına kapıyı çalmadan giremez ve odasında otur demeden oturamazdık. Kapıyı çaldığımızda on on beş dakika kapının önünde nasıl konuşacağımızın provasını yapardık. Yaz kış fark etmeksizin ceketsiz çıkamazdık karşısına. Korku bir yana saygıydı her şey..

Kullandığı üslup ile kendisine hayran hayran bakmamızı sağlardı. 146 numaralı anfide olurdu dersleri, önünde bir not olmadan belli bir müfredat çerçevesinde dersini anlatırdı. Bizlere sorular yönelterekten karşılıklı tartışma havasında, pek çok hocadan farklı bir şekilde dersi işlerdi.

4. *Şerafettin Turan'ın tarihçiliği ve tarih metodolojisi hakkında ne söyleyebilirsiniz?*

Necdet Aysal: Geçmiş içinde yaşadığımız dönemle ve gelecekle bağlayarak bütünleştiren, tek düze değil çok yönlü, öğrencinin düşünmesini sağlardı.

5. *Şerafettin Turan'ın Sizde bıraktığı ilk intiba nedir?*

Necdet Aysal: İlk intiba, Babalığı ve babacanlığıdır. Her zaman güler yüzlüydü. Beyefendi ve kibardı. Katı bir yapısı yoktu. Konuşmasıyla duruşuyla tam bir salon beyefendisiydi.

¹⁵⁵ Prof. Dr. Necdet Aysal, 05.06.2023 tarihli röportaj.

6. *Hocanın birbirinden değerli eserleri var, sizin en etkilendiğiniz, istifade ettiğiniz eseri hangisidir? Eser hakkında bilgi verebilir misiniz?*

Necdet Aysal: Hâlâ zaman zaman kullanmaya da devam ettiğim *Türk Devrim Tarihi* eseridir. Çalışma alanımın Milli mücadele olması ve *Türk Devrim Tarihi* adlı eserin de bu döneme ışık tutması ayrıca birinci elden kaynaklara ve resmi belgelere dayandırılarak kaleme alınmış olması da eserin değerini artırmaktadır.

7. *Türkiye'deki üniversiteler hocaya ve eserlerine yeteri kadar değer vermiş midir?*

Necdet Aysal: Pek fazla değer verildiğini düşünmüyorum. DTCTF'nin avlusunda yapılan cenaze törenine dahi çok az katılım vardı. Dolup taşması gereken avlu bomboştu ve bu beni çok üzmüştü.

8. *Sizce, hocanın Türk Tarihine bıraktığı en önemli miras ne olmuştur?*

Necdet Aysal: Eserleri olmuştur diyebilirim. İnsan tamamen unutuluyor fakat eserleriyle yazdıklarıyla var olmaya devam ediyor.

9. *Şerafettin Turan'ın kişiliği hakkında neler söyleyebilirsiniz?*

Necdet Aysal: Konuşmasıyla davranışlarıyla adam gibi adamdı diyebilirim. Çok iyi bir hoca çok iyi bir insandı. Mekân-ı cennet olsun.

Mesut Çapa¹⁵⁶

1. *Şerafettin Turan'ı nerde ve nasıl tanıdınız?*

Mesut Çapa: Benim, Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesinde okuduğum yıllarda Şerafettin Turan, Cumhuriyet tarihi kürsüsünde idi. Hemen hemen kendisinden hiç ders almadım çünkü ben Genel Türk Tarihi kürsüsündeydim. Kaçınıcı sınıfta olduğumu hatırlamıyorum ama dünya tarihi dersine Şerafettin Turan girdi. Fakat bir ders saati kadar kendisiyle ders işleme fırsatı bulduk. Yerine doktorasını yeni bitirmiş olan Azmi Süslü devam etti. Şerafettin hocanın çok iyi olduğunu, prensip sahibi olduğunu, iyi ders anlattığını duyuyorduk.

Dil tarih dışında ise Ankara Üniversitesi'nin emekli hocalarının davet edildiği "Üniversitenin Çınarları" adlı bir törende kendisine söz verildiğinde "çınar mıyım bilmiyorum ama söğüt de olmadım..." ifadelerini kullandığını hatırlıyorum.

2. *Öğrencileri ile ilişkisi nasıldı? / öğrencilerine yaklaşımı nasıldır?*

Mesut Çapa: Duyduğum kadarıyla, mütevazıydı. Sorulan soruları yanıtsız bırakmayan, öğrencileriyle arasına mesafe koymayan hep yakın ilişkiler güden bir öğreticiydi.

3. *Şerafettin Turan'ın tarihçiliği ve tarih metodolojisi hakkında ne söyleyebilirsiniz?*

Mesut Çapa: Kendi alanında isim yapmış, titizlikle çalışan arşiv belgeleri ışığında ilerleyen bir tarihçidir. Üretken ve çalışkan bir insandır. Ömrünün sonuna kadar çalıştığını duymuştum.

4. *Şerafettin Turan'ın Sizde bıraktığı ilk intiba nedir?*

Mesut Çapa: Şerafettin Turan'ın, Sedat Veyis Örneğin DTCF'deki cenaze töreninde bir konuşma yaptığını hatırlıyorum. İlk defa bir cenazenin başında akıcı bir üslupla kişiliği hakkında bilgi verildiğini gördüm. Üslubu beni çok etkilemişti. Bu üslubunun da öğretmenlikten gelmiş olmanın bir payı olduğunu düşünüyorum.

5. *Hocanın birbirinden değerli eserleri var, sizin en etkilendiğiniz, istifade ettiğiniz eseri hangisidir? Eser hakkında bilgi verebilir misiniz?*

Mesut Çapa: Açıklayıcı bir üslupla yazmıştır eserlerini. Asıl alanı Cumhuriyet tarihi olmamasına rağmen bu alanda eserler verdi. Benim istifade ettiğim kullandığım eseri de *Türk Kültür Tarihi* adlı eseri oldu. Ben Trabzon Fatih eğitim fakültesinde görev yaparken

¹⁵⁶ Prof. Dr. Mesut Çapa, 05.06.2023 tarihli röportaj.

derslerimde kaynak kitabı olarak kullandım. Öğrencinin anlayacağı düzeyde yalın ve anlaşılır bir üslup kullanması, kitabı tercih etme amacım oldu.

Türk Devrim Tarihi ise ansiklopedi maddesi yazar gibi fazla detaylı yazılmış bir eser olmasından dolayı bir ders kitabı niteliğinde olduğunu düşünmüyorum.

6. *Sizce, hocanın Türk Tarihine bıraktığı en önemli miras ne olmuştur?*

Mesut Çapa: Eserleridir.

7. *Şerafettin Turan'ın kişiliği hakkında neler söyleyebilirsiniz?*

Mesut Çapa: Şerafettin Turan'ın, yapmış olduğu konuşmada, “Çınar mıyım bilmem ama söğüt olmadım” ifadelerini kullanmıştı. Bu da birisinin önünde eğilmedim eğilmem demek istediğini anlıyorum.

Mehmet Seyitdanlioğlu¹⁵⁷

1. *Şerafettin Turan'ı nerde ve nasıl tanıdınız?*

Mehmet Seyitdanlioğlu: Ben Şerafettin Turan'ı 1979'da Dil ve Tarih-Coğrafya fakültesinde, Yakınçağ kürsüsünde öğrencisi oldum.

2. *Hoca ile kaç yıl çalıştınız / kaç yıl öğrencisi oldunuz? Bu yıllardan bahsedebilir misiniz?*

Mehmet Seyitdanlioğlu: Altı yıl öğrencisi oldum. Doğrudan iki yıl birlikte çalıştık daha sonradan ben Hacettepe Üniversitesine geçtikten sonra da hocam vefat edene kadar görüşmeye devam ettik.

3. *Öğrencileri ile ilişkisi nasıldı? / öğrencilerine yaklaşımı nasıldır?*

Mehmet Seyitdanlioğlu: Çok ciddi birisiydi. Öğrencilerini çok sever ve bunu da belli ederdi fakat samimi ve yakın olmazdı. Her zaman koruyucu ve kollayıcı oldu. Gençlik Parkında Fenerbahçe Lokantası vardı, (kendisi de Fener Bahçeliydi) Mezun durumuna gelen öğrencileri oraya götürürdü.

4. *Şerafettin Turan'ın tarihçiliği ve tarih metodolojisi hakkında ne söyleyebilirsiniz?*

Mehmet Seyitdanlioğlu: Şerafettin Bey, Arapça ve Farsçayı bilir İngilizce ve İtalyancayı okur anlardı. Çok iyi Osmanlıca okurdu. Eski arşiv belgeleriyle çalışan onları değerlendiren bir tarihçiydi. Zengin bir çalışma alanına sahiptir. Geniş yüzyılları ele alarak birçok değerli eser kaleme aldı.

5. *Şerafettin Turan'ın Sizde bıraktığı ilk intiba nedir?*

Mehmet Seyitdanlioğlu: Ben, üniversiteyi yakınçağ tarihi bölümünü kazandım. O dönemde sadece dokuz üniversitede tarih bölümü vardı, kazanan da elit oluyordu. Fakat ben tarih bölümünü sevmeydim. Babam da; madem sevmeydim arkeoloji bölümüne geç en azından arkeologum dersin dedi. Bende gittim bölüm değiştirmek için ne yapmam gerektiği öğrendim. Ortalamamın yedi olması gerekiyormuş. Ben de onun için biraz fazla çalıştım. Şerafettin Bey'in derslerine girdim ve her şey bambaşkaydı. Ben dünyayı onunla anladım, nasıl döndüğünü onunla öğrendim daha önce bilmiyordum. Şerafettin Bey'i dinleye dinleye ona hayran oldum.

Sene sonu geldiğinde bölüm değiştirmek için form doldurdum fakat bölüm başkanı olduğu için Şerafettin Bey'in imzası gerekliydi. Odasının önüne gittim ve bir iki saat kapının önünde "ne yapsam" diye kıvandım. Sonunda ne yapacağıma karar vererek kağıdı yırttım. Ben tarihçi olacağım hem de en iyisi, diyerek o gün karar verdim.

¹⁵⁷ Prof. Dr. Mehmet Seyitdanlioğlu, 08.06.2023 tarihli röportaj

Yüksek lisans için kayıt yaptıracağım zaman da koridorda Şeref Beyle karşılaştık. Ne yapıyorsun burada diye sordu.

Ben de İnkılap Tarihi Enstitüsü veya DTCF ikisine de başvuracağım hangisi olursa dedim. Şeref bey de “olmaz sadece buraya başvuracaksın dedi” bende onun isteği üzerine sadece oraya başvuruda bulundum ve devam ettik.

6. *Hocanın birbirinden değerli eserleri var, sizin en etkilendiğiniz, istifade ettiğiniz eseri hangisidir? Eser hakkında bilgi verebilir misiniz?*

Mehmet Seyitdanlıoğlu: Bütün eserleri de çok değerli fakat bana göre, *Türk Kültür Tarihidir*. Olağanüstü bir eserdir. 1923 ruhuyla düşünülen Türkiye’yi çok güzel anlatıyor.

7. *Türkiye’deki üniversiteler hocaya ve eserlerine yeteri kadar değer vermiş midir?*

Evet vermiştir.

8. *Sizce, hocanın Türk Tarihine bıraktığı en önemli miras ne olmuştur?*

Mehmet Seyitdanlıoğlu: Kitapları, eserleri ve onun yolunda giden öğrencileri. Birçok öğrencisi bulunmuş fakat akademik olarak onun yolundan ilerleyen ben ve İlber Bey (İlber Ortaylı) bulunmakta.

9. *Şerafettin Turan’ın kişiliği hakkında neler söyleyebilirsiniz?*

Mehmet Seyitdanlıoğlu: Dürüst bir insandı. Bir konuda söz verdiğinde tutardı güvenilirirdi. Bilim adamı olarak da olağan üstüydü. Çok çalışkandı. Kendisine sevgi ve saygı çok büyüktü. Baba gibiydi biz de evlat gibiydik. O şaka yaparsa dinler gülerdin fakat sen onlara karşı şaka yapamazdın. Dünyayı da kendi etrafında dönüyor olarak görürdü. Başarısının ve büyük olduğunun farkındaydı bununla birlikte egosu da yüksekti.

SONUÇ

Şerafettin Turan'ın biyografisi incelendiğinde şu gerçekler dikkati çekmektedir: O, ömrü boyunca çalışmış çabalamış, üretmiş ve araştırmıştır hayatını bu yolda idame ettirmiştir. Dönemin zor koşullarına rağmen önüne çıkan engelleri aşarak hedeflerinden kararlarından vazgeçmeden başarı basamaklarını çıktı. Ortaya koyduğu eserleri ve makaleleri Türk tarihinin, folklorunun ve kültürünün aydınlatılmasında önemli boşluklar kapatan ilmi çalışmalardır. Türk tarihinin her dönemiyle alakalı eserler veren Turan, sadece dönem tarihçiliği yapmamıştır. Osmanlı tarihçiliği ile başladığı akademik hayatı kültür tarihi ile ilerlemiş ve Cumhuriyet tarihi ile geniş alanlara yayılmıştır. Onun bu çalışma tarzı ise kendisiyle aynı dönemde olan diğer tarihçilerden ayrı ve farklı kılan en önemli özelliği oldu.

Bir Cumhuriyet aydını olan Şerafettin Turan, doksan yıllık yaşamı boyunca Atatürk ilke ve inkılaplarını gönülden bağlı kalmıştır. Turan'ın eserleri incelendiğinde tüm eserlerinin arşiv belgelerine dayandığı ve ayrıntılı bir araştırma sonucu kaleme alındığı görülmektedir. Bu eserlerinin arşiv araştırmalarını yurtiçi ve yurtdışı arşivlerde yapmış olduğu araştırmalar sonucunda temin ettiği bilinmektedir. İtalyanca, Fransızca gibi dünya dillerine hakimiyeti ve bu dilleri kullanarak yapmış olduğu araştırmalar ve çalışmalarla arkasından yürüyecek tarihçilere ışık oldu. Tarih yazım metodu açısından bakıldığında tüm eserleri “neden-sonuç” ilişkisi içerisinde kaleme aldığı görülmektedir.

Bir tarihçi olmasının yanı sıra, Atatürk'ün kurmuş olduğu Türk Dil Kurumunun seçilmiş son başkanı olarak görev yaptı. Dilin kirlenmesine karşı son derece duyarlı bir tutum izleyen Turan, bu konuda yapmış olduğu çalışmalarıyla da bunu ispatladı. Dil devriminin önemini vurgulayarak bu alanda birçok akademik çalışma yaptı. 1982'de, ne kadar mücadele etse de Türk Dil Kurumundaki başkanlık görevinden yasa zoruyla ayrıldı ve şu ifadeleri kullandı. “*Türk Dil Kurumunu size devretmiyoruz, siz teslim alıyorsunuz*”.¹⁵⁸ Her şeye rağmen dil için çalışmaktan vazgeçmedi ve Dil Derneğinin kurucu üyeleri arasında yer alarak çalışmalarını devam ettirdi.

Tarih yaşanmış hayattır.

¹⁵⁸ Darende, *age*, s.28.

KAYNAKÇA

Kitap:

ÇADIRCI, Musa; Azmi Süslü, *Ankara Üniversitesi Gelişim Tarihi*, Ankara Üniversitesi

Yayınları, No. 82/2, Ankara, 1982, s. 145

ERCAN, Yavuz, Mustafa Öztürk ve Rıfat Özdemir, *Prof. Dr. Şerafettin Turan Armağanı*,

Kültür Yayın Evi, Antakya, 1996.

GÖZCÜ, Alev, *Tarih Yaşanmış Hayattır Şerafettin Turan ile Söyleşi*, Şenocak Yayınları,

İzmir, 2008.

TOKER, Mustafa, *Dolmabahçe'den Etnografya Müzesi'ne, Etnografya Müzesi'nden*

Anıtkabir'e Atatürk'ün Cenaze Törenleri, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayınları No:53, Ankara 2017.

TURAN, Şerafettin, *Anılarla Türkiye Gerçeği*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2016.

TURAN, Şerafettin, *İbn Kemal, Tevarih-i Ali Osman, I. Defter*, Türk Tarih Kurumu

Basımevi, Ankara 1991.

TURAN, Şerafettin, *İbn Kemal, Tevarih-i Ali Osman, II. Defter*, Türk Tarih Kurumu

Basımevi, Ankara 1991.

TURAN, Şerafettin, *İbn Kemal, Tevarih-i Ali Osman VII. Defter Tenkidli Transkripsiyon*,

TTK Basımevi, Ankara, 1957.

TURAN, Şerafettin, *Kanuni Sultan Süleyman Dönemi Taht Kavgaları*, Kapı Yayınları,

İstanbul 2011.

- TURAN, Şerafettin, *Atatürk'ün Düşünce Yapısını Etkileyen Olaylar, Düşünürler, Kitaplar*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2019.
- TURAN, Şerafettin, *Türk Devrim Tarihi, I. İmparatorluğun Çöküşünden Ulusal Direnişe*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2017.
- TURAN, Şerafettin, *Türk Devrim Tarihi, II. Ulusal Direnişten Türkiye Cumhuriyetine*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2017.
- TURAN, Şerafettin, *Türk Devrim Tarihi, III. (Birinci Bölüm) Yeni Türkiye'nin Oluşumu (1923-1938)*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2018.
- TURAN, Şerafettin, *Türk Devrim Tarihi III. (İkinci Bölüm) Yeni Türkiye'nin Oluşumu (1923-1938)*, Bilgi Yayınevi, Ankara 2018.
- TURAN, Şerafettin, *Türk Devrim Tarihi IV. (Birinci Bölüm), Çağdaşlık Yolunda Yeni Türkiye (10 Kasım 1938- 14 Mayıs 1950)*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1999.
- TURAN, Şerafettin, *Türk Devrim Tarihi IV. (İkinci Bölüm) Çağdaşlık Yolunda Yeni Türkiye (14 Mayıs 1950-27 Mayıs 1960)*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1999.
- TURAN, Şerafettin, *Türk Devrim Tarihi V. Çağdaşlık Yolunda Yeni Türkiye (27 Mayıs 1960-12 Eylül 1980)*, Bilgi Yayınevi, Ankara 2018.
- TURAN, Şerafettin, *Türk Kültür Tarihi, Türk Kültüründen Türkiye Kültürüne ve Evrenselliğe*, Bilgi Yayınevi, İstanbul 1994.
- TURAN, Şerafettin, *Mustafa Kemal Atatürk, Kendine Özgü Bir Yaşam ve Kişilik*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2017.
- TURAN, Şerafettin, *Bir Kara Çalma Öyküsü*, Bilgi Yayınevi, Ankara 2013.
- TURAN, Şerafettin, *İsmet İnönü, Yaşamı, Dönemi ve Kişiliği*, Bilgi Yayınevi, Ankara 2003.

TURAN, Şerafettin, *Türkiye- İtalya İlişkileri, I- Selçuklulardan Bizans 'ın Sona Erişine*, Metis Yayınları, İstanbul 1992.

TURAN, Şerafettin, *Atatürk ve Ulusal Dil*, Türk Dil Kurumu yay, Ankara, 1981, 16, s.52.

(İkinci Basımı Cumhuriyet Gazetesi Eki, İstanbul, 1998).

TURAN, Şerafettin, *Türkçenin Ve Dil Devriminin Öyküsü*, Dil Derneği, Ankara 2021.

Makale:

ADABAĞ, Necdet “Ustam Şerafettin Turan”, *Türk Dili*, C.49, S.337, Mart 2016, s.16-19.

AKSOY, Yahya “Hocam Prof. Dr. Şerafettin Turan”, *Türk Dili*, C.49, S.337, Mart 2016, s.24-25.

AKYILDIZ, Ali, “İnsanı Yazmak: 19.yy Osmanlı Biyografisi Yazıcılığı ve Problemleri Üzerine Bir Değerlendirme”, *Osmanlı Araştırmaları/ The Journal of Ottoman Studies*, 2017, s.219-242.

ARIKAN, Zeki, “Bir Cumhuriyet Aydını”, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, Bahar 2009, S.43, s.467-472.

DARENDE, Daver, “Atatürk Devrimlerinin Ödünsüz Savunucusu Prof. Dr. Şerafettin Turan”, *Türk Dili*, C.49, S.337, Mart 2016, s.28.

ERKMEN, Aslıhan, “İslam Dünyasında Biyografi Yazımı ve Resimlenmesi”, *Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi*, Mayıs 2019, s. 159-181.

GÖZCÜ, Alev, “Şerafettin Turan’ın Tarihçiliği”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, C.14, S.28, Bahar 2014, s.393-409.

GÜNER, Günay, “Türk Tarihçiliğinin Bilge Öğretmeni Prof. Dr. Şerafettin Turan”, *Türk Dili*, C.49, S.337, Mart 2016, s.31-34.

HIZLAN, Doğan, “Çağdaş Bir Bilim Adamı: Şerafettin Turan”, *Türk Dili*, C.49, S.337, Mart 2016, s.6-7.

ÖZBERK, Fevziye, Aydınlanma, Aydınlatma Mücadelesiyle Dolu Bir Yaşam: Prof. Dr. Şerafettin Turan” *Bilim ve Ütopya Mart /117*, 2004. s.45-55.

KILIÇ, Selda Kaya, “Bir Cumhuriyet Aydını Prof. Dr. Şerafettin Turan”, *Ankara Üniversitesi, Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, C.6, S.3, Nisan 2014, s.1-13.

- KÖKSAL, Aydın “Şerafettin Turan”, *Türk Dili*, C.49, S.337, Mart 2016, s.20-21.
- ÖZEL, Sevgi, “Yaşadığım Sürece Başkanım Şerafettin Turan”, *Türk Dili*, C.29, S.337, Mart 2016, s.12-15.
- ÖZKAYA, Belgin Turan, “Babam Şerafettin Turan”, *Çağdaş Türk Dili*, C.29, S.337, Mart 2016, s.4-5.
- SAV, Atıla, “Şerafettin Turan (Başkanıma Saygı)”, *Türk Dili*, C.49, S.337, Mart 2016, s.11.
- SEZER, Hamiyet, “Prof. Dr. Şerafettin Turan’ın Yaşamı ve Yapıtları”, *Dergi Park Akademik*, C.5, S.5, 1994, s. 557-568.
- SOYSAL, Özer “Prof. Dr. Şerafettin Turan’ın Ardından”, *Türk Dili*, C.49, S.337, Mart 2016, s.22.
- SUBAŞI, Derya Adalar, “Arap Edebiyatında Tabakat (Biyografi) Türünün Gelişimi”, *Ankara Üniversitesi Dil Tarih-Coğrafya Fakültesi Doğu Dilleri Dergisi /Journal of Oriental Languages*, C.6, S.1, Haziran 2021, s.30.
- TAŞDELEN, Vefa, “Biyografi: Öteki Yolculuk”, *Milli Eğitim*, S.172, Güz/2006, s.8-16.
- TURAN, Şerafettin, “İstanbul’un Fethinin Türk ve Cihan Tarihindeki Yeri”, *Türk Yurdu*, S.3, 1954, s.226-230.
- TURAN, Şerafettin, “Yarım Yüzyılını Doldururken, Türk Dil Kurumunun İşlevi”, *Türk Dili*, C.45, S.367, Temmuz 1982, s.3-13.
- TURAN, Şerafettin, “Edirne Antlaşması”, *DTCF Dergisi*, C.9, S.1-2, Ocak 1951, s.111-115.
- TURAN, Şerafettin, “Başvekalet Arşivinde Hammer’e ait vesikalar”, *DTCF Dergisi*, C.1, 1953, 157-160.
- TURAN, Şerafettin, “Marcus Aurelius Tercümesi Hakkında Hammer’in II. Mahmud’a bir mektubu”, *DTCF Dergisi*, C.3-4, 1958, s.79-82.
- TURAN, Şerafettin, “Rodos ve 12 Ada’nın Türk hakimiyetinden çıkışı”, *Belleten*, 113 (1965) s.77-119.
- TURAN, Şerafettin, “Osmanlı İmparatorlu İle İki Sicilya Krallığı Arasındaki Ticaretle İlgili Gümrük Tarife Defterleri”, *Belleten*, C.4, S.7-8 (1965), s.79-167.

- TURAN, Şerafettin, “1863 Yılı Etrafında Osmanlı İmparatorluğunun Mali, İktisadi Ve Ticari Durumu”, *Yüz Yıllık Teşkilatta Zirai Kredi*, Ziraat Bankası Yayınları (1963), s.34-44.
- TURAN, Şerafettin, “Osmanlı Teşkilatında Hassa Mimarları”, *Tarih Araştırmaları Dergisi*, C.1, S.1. 1963, s.551-592.
- TURAN, Şerafettin, “Lala Mustafa Paşa Hakkında Notlar ve Vesikalar” TTK, *Belleten*, C.22, S.88, 1958, ss.551-592
- TURAN, Şerafettin, “XVII. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu’nun İdari Taksimatı”, *Atatürk Üniversitesi Yıllığı* 1961, ss.201-232.
- TURAN, Şerafettin, “Barak Reis’in Şehzade Cem Meselesiyle İlgili Olarak Savoie’ya Gönderilmesi”, *Belleten*, C.26, S.103, 1962, s.539-555.
- TURAN, Şerafettin, “Venedik’te Türk Ticaret Merkezi Fondaco dei Turchi”, *Belleten*, C.32, S.126, 1968, s.247-283.
- TURAN, Şerafettin, “Atatürk’ün Kurduğu Türk Dil Kurumu Hukuka Aykırı Olarak Yasayla Kapatılmıştır”, *Çağdaş Türk Dili*, S.76,(Haziran1994),s.2-6.
- TURAN, Şerafettin, “Bilgi, Bilinç, İnanç ve Savaşım Sürdürülen Bir Yaşam: Ömer Asım Aksoy”, *Çağdaş Türk Dili*, S. 71 (Ocak 1994), s. 1-3.
- TURAN, Şerafettin, “62. Dil Bayramı Konuşması”, *Çağdaş Türk Dili*, S. 81 (Kasım 1994), s. 9-11.
- TURAN, Şerafettin, “Türkçeyi Koruma- Geliştirme Sorunu ve Dil Derneği”, *Çağdaş Türk Dili*, S. 63 (Mayıs 1993), s. 1-3.
- TURAN, Şerafettin, “Dili Bozanlar, Eğitim Görenler”, *Çağdaş Türk Dili*, S. 70 (Aralık 1993), s. 6-12.
- TURAN, Şerafettin, “Sürekli Dil Kurultayı Konuşması: Dil Bayramı”, *Çağdaş Türk Dili*, S. 69, (Kasım 1993), s. 3-7.
- TURAN, Şerafettin, “Çağdaş Değerler Uğrunda Can veren Bir Savaşımçı: Bahriye Üçok”, *Çağdaş Türk Dili*, S. 33, (Kasım 1990), s. 995- 996.
- TURAN, Şerafettin, “58. Dil Bayramı”, *Çağdaş Türk Dili*, S.33, s.1013- 1016.

TURAN, Şerafettin, Atatürk, Türk Dil Kurumu'nun Devlet Dairesine Dönüştürülmesini

Değil, Özerk Durumunu Korunmasını İstemiştir", *Çağdaş Türk Dili*, S. 93 (Kasım 1995), s. 2-3.

TURAN, Şerafettin, Hasan Ali Yücel ve Dil Sorunu", *Çağdaş Türk Dili*, S. 158 (Nisan 2001), (Ayrıca 40. Yılında Hasan Ali Yücel'i Anma Etkinliği"; Panel: Milli Eğitim

Bak. Yayını, Ankara, 2001, s. 18-22)

TURAN, Şerafettin, Türk Dil Kurumunda 1982 Denetimi ve Bugün", *Çağdaş Türk Dili*, S. 161 (Temmuz 2001), s. 195- 200.

TURAN, Şerafettin, "Türkçenin, Türkiye'nin ve Türklüğün Geleceğini Karartan Bir Gidiş: Dil Yozlaşması", *Ulusal, Üç Aylık Akademik/Politik Dergi*, S.2, (Eylül- Kasım 1996), s. 111-116.

TURAN, Şerafettin, "Machiavelli'nin Tarih Anlayışı", *İtalyan Filolojisi*, S. 1, (1969), s. 19- 27.

TURAN, Şerafettin, "Benedetto Croce ve Tarih", *İtalyan Filolojisi*, C. IV, n. 1 (1972), s. 225-228.

TURAN, Şerafettin, "Atatürk ve Türk Dil Devrimi", *İtalyan Filolojisi*, Yıl 11, S. 12 (1981), s. 27- 32.

TURAN, Şerafettin, "Fatih Mehmed'in Ölümü", *Türk Yurdu*, S. 4 (237), Ekim 1954, s. 288- 291

TURAN, Şerafettin, "İstanbul Fethinin Türk ve Dünya Tarihindeki Yeri" İstanbul Fethinin 500. Yıldönümünde düzenlenen toplantıda yapılan konuşma, *Türk Yurdu*, S. 3, (236), Eylül 1954, s. 226- 230.

TURAN, Şerafettin, *Kökeni Ulusal Direnişe Dayanan Bir Devrim Partisi: Cumhuriyet Halk Partisi*, TÜSES Yayınları, Ankara, 2000, 64 s.

TURAN, Şerafettin, Şehzade Bayezid'in Babası Kanuni Süleyman'a Gönderdiği Mektuplar", *Tarih Vesikaları*, S.1 (16), 1955, s. 118- 127.

- TURAN, Şerafettin, “Tekke, Zaviye ve Türbelerin Kapatılması”, *Atatürkçü Düşünce*, S.38, 1997, 5-6.
- TURAN, Şerafettin, "Yakın Tarihimizde Gericiliğin Simgesi bir Ayaklanma: 31 Mart Olayı", *Arayış*, S.11, (11 Nisan 1981), s. 30-31.
- TURAN, Şerafettin, “Atatürkçülükte Dil”, *Ankara Üniversitesi'nin 60. Kuruluş Yılı Armağanı*, Ankara Üniversitesi Basımevi, 2006, s.40-43.
- TURAN, Şerafettin, “Atatürk Devrimlerinin Bütünlüğü İçinde Dil Devrimi”, *Atatürk'ün Yolunda Dil Devrimi*, T. Dil Kurumu yayınları, 181, s. 14-19
- TURAN, Şerafettin, “Yaşayan Atatürk”, *Türk Dili*, Sa. 359 (Kasım, 1981), s. 257- 263.
- TURAN, Şerafettin, İbn-i Kemal'in Kanuni Süleyman'a Bir Mektubu”, *Tarih Vesikaları* 2 (17), 1958, s. 221- 224.
- TURAN, Şerafettin, “Atatürkçülük”, *Türk Dili*, S: 353 (Mayıs 1981), s. 650- 655; (Ayrıca: Çağdaş Türk Dili, S. 165, Kasım, 2001, s. 391- 396).
- TURAN, Şerafettin, “Machiavelli'nin Tarih Anlayışı”, *İtalyan Filolojisi*, S. 1, (1969), s. 19- 27.
- TURAN, Şerafettin, "Kültür Kurumlarının Özerkliği ve 1978-1979 Döneminde Yapılan Çalışmalar", *Arayış*, S.13, (16 Mayıs 1981), s. 24-26.
- TURAN, Şerafettin, “Ulusun Kara Yazgısının Yenildiği Bir Savaş: “İkinci İnönü”, *Arayış*, S. 7 (4 Nisan 1981), s. 31-33.
- TURAN, Şerafettin, “Atatürk ve Tarih”, *Arayış*, S.1, (21 Şubat 1981), s.1-2.
- TURAN, Şerafettin, "Ölümünün Yıldönümünde İsmet İnönü", *Arayış*, S.45 (19 Aralık 1981), s. 13-14.
- TURAN, Şerafettin, "Ulusal Bağımsızlık Yolunda: Sivas Kongresinin 62. Yıldönümü", *Arayış*, S.30 (12 Eylül 1981), s. 20-21.
- TURAN, Şerafettin, Laiklik”, *Atatürkçü Düşünce*, S.37, 1997, s.11-12.
- TURAN, Şerafettin, “Tarikat Ayinleri, Kisveleri, Türbe, Zaviye, Tekke ve Dergahlar Sorunu”, *Atatürkçü Düşünce*, S.35, 1997, s.5.

- TURAN, Şerafettin, “Atatürk’ün Türk Gençliğine Son Seslenişi”, *Atatürkçü Düşünce*, S. 33 (1997), s. 5- 7.
- TURAN, Şerafettin, “Türkiye’de Tarihçilik”, *Tarih ve Kültür Dergisi (Historia 1923)*, S.1, 2016, s.168-172.
- TURAN, Şerafettin, “51. Dil Bayramı Açış Konuşması”, *Türk Dili*, C. XLVII, S. 382 (Ekim, 1983), s. 337- 341.
- TURAN, Şerafettin, Türkçenin Özleştirilmesi Konusunda Bir Değerlendirme”, *Türk Dili*, S. 378 (Haziran, 1983), s. 321- 328.
- TURAN, Şerafettin, “Anayasa Tasarısının Dili”, *Türk Dili*, C.XLV, S.370, Ekim 1982, s.235-236.
- TURAN, Şerafettin, “On Altıncı Türk Dil Kurultayı”, *Açış Konuşması*, Ankara, 1979, s. 9-12.
- TURAN, Şerafettin, “On Yedinci Türk Dil Kurultayı, *Açış Konuşması*”, Ankara, 1981, s. 8- 13.
- TURAN, Şerafettin, “On Sekizinci Türk Dil Kurultayı, Açış Konuşması”, Ankara, 1983, s. 12-18 (Ayrıca *Türk Dili*, c. XLV, Sa. 369, Eylül 1982, s. 131- 137)
- TURAN, Şerafettin, “Türk Dil Kurumunun İşlevi”, *Türk Dili*, C. XLV, S. 367 (Temmuz 1982), s. 3- 12.
- TURAN, Şerafettin, “Türkiye Cumhuriyeti: Yeni Devlet Temeli ve Nitelikleri”, *Atatürk Yolu*, S. 3 (1989), s. 447- 462.
- TURAN, Şerafettin, “Mondros Mütarekesi Ertesinde Mustafa Kemal’in Orduya, Siyasete ve İngilizlerin Tutumuna İlişkin Düşünceleri”, *Belleten*, c. XLIV, Sa. 182 (1982), s. 337- 346
- TURAN, Şerafettin, “Dr. Reşit Galip’in Atatürk’e Yakınmaları”, *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 2006. C. XXV, S. 39, Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi Yay, Ankara, 2006, s. 1- 25.
- TURAN, Şerafettin, “Atatürk’te Yurt ve Ulus Kavramları, Ulusçuluk, Bağımsızlık, Özgürlük, Evrensellik”, *Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi Tarih Araştırmaları Dergisi*, c. XIV, Sa. 25, (1981- 1982), s. 1- 22.

- TURAN, Şerafettin, “Rodos’un Zaptından Malta Muhasarasına”, *Kanuni Armağanı*, TTK yay, Ankara, 1970, s. 47- 117.
- TURAN, Şerafettin, “Sakız’ın Türk Hâkimiyeti Altına Alınması”, *Tarih Araştırmaları Dergisi*, IV/ 6-7 (1966), s. 173- 199.
- TURAN, Şerafettin, “Fatih’in İtalya Seferi”, *Vakıflar Dergisi*, IV(1958), s. 139-147.
- TURAN, Şerafettin, “1560 Tarihinde Anadolu’da Yiyecek Maddeleri Fiyatlarını Gösteren Bir İran Elçilik Heyeti Masraf Defteri”, *Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi Dergisi*, C.23, S. 3-4 (1964), s. 273- 294.
- TURAN, Şerafettin, “Atatürk et l’histoire”, Trad. Babür Kuzucuoğlu, Regards sur Atatürk. A 1 ‘aube du troisieme millenaire”, Nancv, 1998, pp.87-95.
- TURAN, Şerafettin, “Atatürk’ün Latife Uşaklıgil ile Evlenmesine İlişkin İki Belge”, *Kültür*, S.96, 1992, s.47-50.
- TURAN, Şerafettin, “Laiklikle İlgili Başlıca Sorunlar”, *Eğitimde Laiklik*, Türk Eğitim Derneği Yayını, Ankara, 1990, s.51-61.
- TURAN, Şerafettin, “Minber Gazetesinin Hatib’i M. Kemal Atatür Olamaz! “Çağdaş Türk Dili, S.12, 1989, s.557-559.
- TURAN, Şerafettin, “Atatürk ve Barış”, Atatürk ve 1986 Dünya Barış Yılı, *Birleşmiş Milletler Türk Derneği Yayını*, 1987, s.95-109.
- TURAN, Şerafettin, “Atatürk Milliyetçiliği”, *Atatürk Konferansları III*, Türk Tarih Kurumu, 1969, 69-87.
- TURAN, Şerafettin, “Fatih Mehmet - Uzun Hasan Mücadelesi ve Venedik”, *Tarih Araştırmaları Dergisi*, C.3, S.5-6, s.63-118.
- TURAN, Şerafettin, “70. Yıldönümünde Devlet, Eğitim ve Hukuk Kurumlarında Laiklik”, (ODTÜ 3 Mart 1994) *Açıkoturum: Üniversitenin Geleceği*, Ankara, 1995, s. 30- 44; 38- 44.
- TURAN, Şerafettin, “Mustafa Kemal Döneminin En Demokrat Lideridir”, *Mustafa Kemaller Görev Başına!* (Yayımlayan: Bedri Baykam), Ümit Yayıncılık, Ankara, 1994, s. 265-284.

- TURAN, Şerafettin, “Devrim Tarihi”, *Cumhuriyet Döneminde Türkiye’de Bilimler*; II, TÜBA yayınları, Ankara, 1998, s. 161- 185.
- TURAN, Şerafettin, “Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesinin Türkiye’nin Bilim, Eğitim ve Kültürel Yaşamındaki Yeri”, “Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi”, *66. Kuruluş Yıldönümü Anı Kitabı*, Ankara, 2003, s. 203- 234.
- TURAN, Şerafettin, “Milliyetçilik Anlayışında Tarih Yazıcılığının Önemi”, *Tarih ve Milliyetçilik I. Ulusal Tarih Kongresi: Bildiriler*, Mersin Üniversitesi Yayını, Mersin, 1999, s. 143- 149.
- TURAN, Şerafettin, “Ortaokullarda Milli Tarih Programı”, *Öğretmen Dünyası*, Sa. 70, (Ekim 1985), s. 8- 9.
- TURAN, Şerafettin, “Tarih ve Milli Oluş”, *Türk Kültürü*, Sa. 6 (Nisan 1963) s.4-12.
- TURAN, Şerafettin, “Atatürkçülük Onun Düşüncelerini Paylaşarak, Uygulamalarını Sürdürüp Geliştirmek Demektir”, *Atatürk Her şeyimiz*, Anayasa Mahkemesi Yayını, Ankara, 1996, ss. 17- 21.
- TURAN, Şerafettin, “Türk Aydını ve Kültür”, *Türk Aydını ve Kimlik Sorunu*, Bağlam Yay, İstanbul, 1995, s. 463- 471.
- TURAN, Şerafettin, “Egemenlik Kavramının Türk Düşün Hayatına Girmesi ve Yerel Kongrelere Yansıması”, *9. Milli Egemenlik Sempozyumu*, Balıkesir, 22 Nisan 1994, TBMM Yayını, Ankara, 1994, s. 105- 115.
- TURAN, Şerafettin, “Öğretim Birliği Yasasına Doğru Eğitimimiz”, *Öğretim Birliğinin 75. Yılı: Eğitim Bilimlerinin Dünü, Bugünü ve Yarını Sempozyumu Bildirileri*, Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayını, Ankara, 1999, s. 10-18.
- TURAN, Şerafettin, “Tarih Boyunca Siyasi Ahlak”, *Siyasal Ahlak ve Siyasal Ahlaksızlık*, Ortak Yayın, Haz: Türker Alkan, Ankara, 1993, s. 315- 533
- TURAN, Şerafettin, “Öğretim Birliği Neden Zorunludur?, *77. Yılında Öğretim Birliğinin Neresindeyiz?* Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayını, Ankara, 2 Mart 2001, s. 34- 46.
- TURAN, Şerafettin, “Atatürk ve Barış”, *Atatürk ve 1986 Dünya Barış Yılı*, Birleşmiş Milletler Türk Derneği Yayını, Ankara, 1987, s. 95- 109.

- TURAN, Şerafettin, “Atatürk ve Ulusal Kültür”, *Atatürk’ün Düşünce ve Uygulamalarının Evrensel Boyutları Uluslararası Sempozyum*, Ankara Üniversitesi, 2-6, Kasım 1981, Ankara, 1983, s. 333- 340.
- TURAN, Şerafettin, Dosya: Türk- İslam Sentezi, Ortak yapıt: Bozkurt Güvenç, İlhan Tekeli, Gencay Şaylan ile birlikte, Sarmal Yayınevi, İstanbul, 1991, s.37-68.
- TURAN, Şerafettin, “Askeri Tarihin Tarih İçindeki Yeri”, *Birinci Askeri Tarih Semineri, Bildiriler, I*, Ankara, 1983, s. 11- 23.
- TURAN, Şerafettin, “Karadeniz Ticaretinde Anadolu Şehirlerinin Yeri”, *Birinci Tarih Boyunca Karadeniz Kongresi Bildirileri, 13-17 Ekim 1986, Samsun*, 1988, s.147-158.
- TURAN, Şerafettin, “Geçmişten Günümüze Ege Adaları Sorunu: Boyutlar, Taraflar”, *III. Askeri Tarih Semineri- Türk- Yunan İlişkileri*, Ankara, 1986, s. 35- 53
- TURAN, Şerafettin, “Atatürk Devrimi ve Atatürkçülüğün Temel İlke ve Özellikleri”, *Ortaöğretim Kurumlarında İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Öğretimi ve Sorunları*, Türk Eğitim Derneği yay, Ankara, 1992, s. 129- 141.
- TURAN, Şerafettin, “Tevhid-i Tedrisat (Öğretimin Birleştirilmesi)“ *Türk İnkılap Tarihi Enstitüsünce düzenlenen Sempozyuma sunulan bildiri: Atatürk Önderliğinde Kültür Devrimi*, 1967, T. İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayını, Ankara, 1972, s. 79- 84.
- TURAN, Şerafettin, Kurtuluş Savaşı’nda Kongreler”, *Türk Tarih Kurumu Cumhuriyet’in 50. Yıldönümü Semineri*, Ankara, 1975, s. 147- 157.
- TURAN, Şerafettin, “Cevdet Paşa’nın Kültür Tarihimizdeki Yeri”, *Ahmet Cevdet Paşa Semineri Bildirileri*, 27-28 Mayıs 1985, Tarih Araştırma Merkezi, İstanbul, s. 13-20.
- TURAN, Şerafettin, *Uluslararası Ortadoğu, Balkanlar ve Kafkasya Üçgeninde Türkiye: Politik ve Kültürel Perspektifler Sempozyumu*, 2-4 Mayıs 2011 Ankara, s.71-74.
- TURAN, Şerafettin, *Balıkesir ve Alaşehir Kongreleri ve Hacim Muhittin Çarıklı’nın Kuvayı Milliye Hatıraları*”, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara 1967, s.277.
- TURAN, Şerafettin, Enrico Leone, “Limpero Ottomano nel primo periodo delle riforme (Tanzimat), *Belleten*, C. XLIV, S. 174 (1980), s. 375- 388.

- TURAN, Şerafettin, Germaine Lebel, “La France et les Principautés Danubiennes”, *Belleten*, C. XXII, S. 86 (1958), s. 297- 306.
- TURAN, Şerafettin, Alberto Tenenti, “Venezia e i corsari; 1580-1615”, *Belleten*, C. XXXI, S. 124 (1967), s. 663-670.
- TURAN, Şerafettin, “Il Veltro, 2-4, Le Relazioni tra L’Italia e la Turchia”, *Belleten*, C. XLIV, S. 176 (1980), s. 753- 761.
- TURAN, Şerafettin, Şerif Baştav, “16. Asırda Yazılmış Grekçe Anonim Osmanlı Tarihi”, *Belleten*, C. XXXVIII, Sa. 150 (1974), s. 303-316.
- TURAN, Şerafettin, Akdes Nimet Kurat, “Türk- İngiliz Münasebetlerinin Başlangıcı ve Gelişmesi”, *Belleten*, C. XVIII, S. 70 (1954), s. 273- 278.
- TURAN, Şerafettin, “Kültürün Korunması Açısından Anadilin Önemi”, *TÖMER, Dil ve Dilimiz Türkçe Sempozyumu*, Ankara, 13-14 Kasım 2003, s. 65-74.
- TURAN, Şerafettin, “Atatürk Devrimlerinin Kültüre Katkıları”, *Türkiye’de Kültür Politikaları*, Kültür Girişimi Yayını, İstanbul, 2001, s. 65-91.
- TURAN, Şerafettin, “Çağdaşlaşmada Eğitimin Yeri”, *Atatürk, Eğitim ve Türkiye’nin Çağdaşlaşması Semineri*, 25 Kasım 1991, Uludağ Üniversitesi Yayını, Bursa, 1992, s. 25- 31.
- TURAN, Şerafettin, “Türkçe’nin Bilim Dili Olmasına İlişkin Sorunlar”, *Türkçe’nin Dünyü, Bugünü, Yarını. Uluslararası Bilgi Şöleni, Bildiriler*, Kültür Bakanlığı Yayını, Ankara, 2002, s. 91- 106.
- TURAN, Şerafettin, “Cumhuriyette Barış Kültürü”, 2. *Kültür Kongresi*, İzmir Kültür, Sanat ve Eğitim Vakfı yay., İzmir, 2001, s. 325- 336.
- TURAN, Şerafettin, “1940-1960 Yıllarında Kültürel Görünüm”, *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı Sempozyumu*, Edebiyatçılar Derneği Yay., Ankara, 1998, s. 161- 170.
- TURAN, Şerafettin, “Türkiye’de Cumhuriyet ve Demokrasi Kültürü”, *Cumhuriyet ya da Demokrasi*, Kültür Bakanlığı Yayını, Ankara, 2002, s. 65-91.
- TURAN, Şerafettin, Gençlik ve Milli Kültür”, *Uluslararası Terörizm ve Gençlik Sempozyumu Bildiriler*, Sivas, 1985, s. 253- 256.

TURAN, Şerafettin, “II. Meşrutiyet Dönemi Parlamentosu ve Dış Politika”, *Türk*

Parlamentoculuğu’nun İlk Yüzyılı: Kanun- ı Esasi’nin 100. Yılı Sempozyumu, Ankara, 1976. s. 209- 248.

TURAN, Şerafettin, “Milli Mücadele Dönemindeki Kongreler Arasında Alaşehir Kongresinin

Yeri”, *Milli Mücadelede Alaşehir Kongresi Bilimsel Toplantı*, İzmir, 1988, s. 39- 47.

TURAN, Şerafettin, “Atatürk, Barış ve Dil”, Atatürk’ün Türk Dil Kurumu, Bilgi yay.,

Ankara, 1986, s. 274- 281.

Ansiklopedi:

DURMUŞ, İsmail, “Tabakat”, *TDV, İslam Ansiklopedisi*, Ankara, 2010.

OKTAY, Afşin, Kemal Bağlum, “Şerafettin Turan”, *Biyografiler Ansiklopedisi 1959*, Bereket Matbaası, İstanbul, 1959.

ÖZCAN, Abdülkadir, “Eş-Şekaiku’n- Nu’maniyye” , *DİA* 2010.

UYGUNER, Muzaffer, *Yurt Ansiklopedisi Türkiye İl İl Dünyü Bugünü Yarını*, “ Van”, C.10 Anadolu Yayıncılık, İstanbul, 1984.

TURAN, Şerafettin, “Barbaros Hayreddin Paşa”, *TDV DİA*, C.5, s.65-67.

TURAN, Şerafettin, “Bayezid, Şehzade (Kanuni’nin oğlu)”, *DİA*, C.5, s.230- 231.

TURAN, Şerafettin, Bayezid II”, *DİA*, C.5, s.234-238.

TURAN, Şerafettin, “Davud Paşa (Koca)”, *DİA*, C.9, s.37-38.

TURAN, Şerafettin, “Dubrovnik”, *DİA*, C.9. s.542-544

TURAN, Şerafettin, “Edirne Antlaşması”, *DİA*, C.10, s.442-443.

TURAN, Şerafettin, “Hadım Sinan Paşa”, *DİA*, C.15, s.7-8. Ayrıca *Türk İslam Ansiklopedisi*, C.11, s.194-197.

TURAN, Şerafettin, “Hersekzade Ahmed Paşa”, *DİA*, C.17, s.235-237.

TURAN, Şerafettin, “Hızır Hayreddin Paşa (Kurdoğlu)”, *DİA*, C.17, s.416-417.

TURAN, Şerafettin, “Hoca Sadeddin İshak Paşa”, *DİA*, C.18, s.196-199.

- TURAN, Şerafettin, “İtalya (Türkiye ile İlişkiler ve İslam Dünyasındaki Sömürgecilik Faaliyetleri)”, *DİA*, s.448-452.
- TURAN, Şerafettin, “Kemalpaşazade”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.25, Ankara 2022, s.238.
- TURAN, Şerafettin, “Kitabü’l- Muhit”, *DİA*, C.26, s.111-112
- TURAN, Şerafettin, “Levant”, *DİA*, C.27, s.145-147.
- TURAN, Şerafettin, “Lozan Antlaşması”, *DİA*, C.27, s.214-217.
- TURAN, Şerafettin, “Mimarbaşı”, *DİA*, C.30, s.90-91.
- TURAN, Şerafettin, “Mustafa Çelebi”, *DİA*, C.31, 290-292.
- TURAN, Şerafettin, “Mustafa Kemal Atatürk”, *DİA*, C.31, s.310- 331.
- TURAN, Şerafettin, “Silahtar”, *DİA*, C.37, s.191-193. Ayrıca *Türk İslam Ansiklopedisi*”, C.10, s.640-643.
- TURAN, Şerafettin, “Peçevi İbrahim Pertev Paşa”, *Türk İslam Ansiklopedisi*, C.9, s.543-545.
- TURAN, Şerafettin, “Pertev Mehmed Paşa”, *Türk İslam Ansiklopedisi*, C.9, s.552-556.
- TURAN, Şerafettin, “Piri Mehmed Paşa”, *Türk İslam Ansiklopedisi*, C.9, s.559-561.
- TURAN, Şerafettin, “Piyale Paşa”, *Türk İslam Ansiklopedisi*, C.9, s.566-569.
- TURAN, Şerafettin, “Plevne”, *Türk İslam Ansiklopedisi*, C.9, 569-572.
- TURAN, Şerafettin, “Ramazanzade Mehmed Çelebi (Paşa)”, *Türk İslam Ansiklopedisi* C.9, s.620-621.
- TURAN, Şerafettin “Lepanto”, *DİA*, C.7, s. 32-35.
- TURAN, Şerafettin, “Sadeddin (Hoca)”, *Türk İslam Ansiklopedisi*, C.10, s.27-32.
- TURAN, Şerafettin, “Selim II”, *Türk İslam Ansiklopedisi*, C.10, s.434-441.
- TURAN, Şerafettin, “Seydi Ali Reis”, *Türk İslam Ansiklopedisi*, C.10, s.528-530.
- TURAN, Şerafettin, “Sinan Paşa (Koca)”, *Türk İslam Ansiklopedisi*, C.10, s.661-663.
- TURAN, Şerafettin, “Topal Osman Paşa (Bosna Valisi)”, *Türk İslam Ansiklopedisi*, C.12, s.442-443.
- TURAN, Şerafettin, “Buğ”, *Türk Ansiklopedisi*, C.8, s.150
- TURAN, Şerafettin, “Berid”, *Türk Ansiklopedisi*, C.6. s.174.

TURAN, Şerafettin, “Candarogulları”, *Türk Ansiklopedisi*, C.9, s.320-322.

TURAN, Şerafettin, “Burciye Kölemenleri”, *Türk Ansiklopedisi*, C.8, s.421.

TURAN, Şerafettin, “Barak (Burak) Reis”, *Türk Ansiklopedisi*, C.8, s.419

TURAN, Şerafettin, “Biruni”, *Türk Ansiklopedisi*, C.6, s.443-445.

TURAN, Şerafettin, “Birinci Kosova Savaşı”, *Türk Ansiklopedisi*, C.22, s.243

TURAN, Şerafettin, “Cammu- Kesmir”, *Türk Ansiklopedisi*, C.9, s.283-287.

TURAN, Şerafettin, “Canpolat Eşref”, *Türk Ansiklopedisi*, C.3, s.45-47.

Tez:

ÇELEBİOĞLU, Sinem, *Türk Edebiyatında Modern Biyografinin Doğuşu*, Boğaziçi

Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Yüksek Lisans Tezi, 2007.

GÖNÜTO, Selim, *Lisansüstü Tarih Tezlerinde Biyografi Çalışmaları*, Çankırı Karatekin

Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, yüksek Lisans Tezi, Çankırı 2018.

ÖZERDEM, Ayşegül, *Halil İnalçık Biyografisi*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler

Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2012.

YILDIZ, Hikmet, *Erzurum Lisesi Üzerine Tarihsel Bir İnceleme*, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi Ana Bilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 2017.

İnternet Bağlantısı:

<https://avesis.metu.edu.tr/belt>

<https://gef.gazi.edu.tr/view/page/191519/tarihce>

<https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/6336.pdf>

<https://www.youtube.com/watch?v=PGzzK96B5CY>

<https://dusunumdergisi.com/serafettin-turan/>

<https://odtuadt.com/prof-dr-serafettin-turan-ile-canakkale-zaferi-uzerine-bir-soylesi/>

Gazete:

BALBAL, Mustafa, “Prof. Turan: Cumhuriyet Devriminin Emekçisi!”, Cumhuriyet, 18 Ekim 2015.

ADABAĞ, Necdet, “ Cumhuriyet Aydını Şerafettin Turan”, Cumhuriyet, 16 Ekim 2020.

TURAN, Şerafettin, “İstanbul Fethi’nin 502. Yıldönümünde”, *Hürses*, 29 Mayıs 1955.

TURAN, Şerafettin, “Türk-Kıbrıs” *Hürses*, 15 Nisan 1955.

TURAN, Şerafettin, “Milliyetçilik ve Tarih”, *Hürses*, 4 Mart 1955

TURAN, Şerafettin, “Pakistan”, *Hürses*, 18 Şubat 1955.

TURAN, Şerafettin, “Arap Birliği”, *Hürses*, 11 Şubat 1955.

TURAN, Şerafettin, “Papalık”, *Hürses*, 4 Şubat 1955

TURAN, Şerafettin, “Türk- Fransız Dostluğunun Menşeleri”, 21 “Geçen Yüzyıllarda Madencilikimiz”, *Hürses*, 28 Ocak.

TURAN, Şerafettin, “Müzelerimiz”, *Hürses*, 14 Ocak 1955

TURAN, Şerafettin, “Geçen Yüzyıllarda Madencilikimiz” *Hürses*, 28 Ocak

TURAN, Şerafettin, “23 Nisan’ın Arefesinde”, *Hürses*, 22 Mart 1955

TURAN, Şerafettin, “Kutladığımız Bayram”, *Hürses*, 20 Mayıs 1955.

TURAN, Şerafettin, “Üniversite Meseleleri”, *Hürses*, 13 Mayıs 1955.

TURAN, Şerafettin, “Üniversite Meseleleri”, *Hürses*, 6 Mayıs 1955.

TURAN, Şerafettin, “Milli Saadet ve Dünya Saadeti”, *Hürses*, 30 Mart 1954.

TURAN, Şerafettin, “Üniversite Meseleleri”, *Hürses*, 10 Haziran 1955.

TURAN, Şerafettin, “Yeni Yıl ve Takvim”, *Hürses*, 31 Aralık 1954.

TURAN, Şerafettin, “Saar İhtilafı”, *Hürses*, 24 Aralık 1954.

TURAN, Şerafettin, “Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi”; *Hürses*, 9 Ocak 1955.

TURAN, Şerafettin, “İrak”, *Hürses*, 7 Ocak 1955.

TURAN, Şerafettin, “Atatürk Günü veya Haftası”, *Hürses*, 26 Kasım 1954.

TURAN, Şerafettin, “Kapalı Çarşı”, *Hürses*, 3 Aralık 1954.

TURAN, Şerafettin, “Yüzyılların Ötesinde Bir Fikir Münakaşası”, *Hürses*, 10 Aralık 1954.

TURAN, Şerafettin, “Kıbrıs’ın Türk Hâkimiyetinden Çıkışı”, *Hürses*, 17 Aralık 1954.

TURAN, Şerafettin, “Yeni Türkiye Devleti’nin İsim Günü”, *Hürses*, 29 Ekim 1954.

TURAN, Şerafettin, “Mısır’da Rejim Mücadeleleri”, *Hürses*, 19 Kasım 1954.

TURAN, Şerafettin, “Kıbrıs’ın Türk Hâkimiyetine Geçışı”, *Hürses*, 12 Kasım 1954.

TURAN, Şerafettin, “Türkler, Dilleri ve Kaderleri”, *Zafer*, 3 Temmuz 1949.

TURAN, Şerafettin, “Tanzimat Devrinde Evlenme Meselesi”, *Ulus*, 28 Eylül 1949.

TURAN, Şerafettin, “Türkler, Dilleri ve Kaderleri”, *Zafer*, 3 Temmuz 1949

Çeviri:

TURAN, Şerafettin, Renzo Sertoli Salis, Solimano II Magnifico, İtalyanca Aslından:

Muhteşem Süleyman, Dil ve Tarih Coğrafya Fak. Yayını, Ankara, 1963, 332 s. (İkinci Basım: 1990;

Arşiv:

DTCF Arşivi

Kaynak Kişiler:

Ayşe Belgi Turan Özkaya, 1962 doğumlu (61 yaşında). Şerafettin Turan’ın kızıdır. Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Bölümü’nde mimarlık tarihi profesörüdür.

İlhami Bebek, 1955 Samsun Terme doğumlu (68 yaşında). Genelkurmay Askeri Tarih Ve Stratejik Etüt (ATASE) ve Denetleme Başkanlığı’ndan emekli arşiv uzmanı.

Mehmet Seyitdanlıoğlu: 1957 Ankara doğumlu (66 yaşında). Hacettepe Üniversitesi Yakınçağ Tarihi Anabilim Dalında profesör olarak görev yapmaktadır.

Mesut Çapa: Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Anabilim Dalında Profesör olarak görev yapmaktadır.

Necdet Aysal: 1966 Sungurlu doğumlu (57 yaşında). Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Anabilim Dalında Profesör olarak görev yapmaktadır.

Sevgi Özel, 1950 doğumlu (73yaşında). Türk yazar ve Dil Derneği Genel Başkanı.

Sevil Kaya Barlas, 1955 doğumlu (68 yaşında).emekli tarih öğretmeni.

EKLER

Ek-1: İstanbul, Haziran 2014.

Ek-2: Şerafettin Turan Türk Tarih Kurumu Üyeliği 1968.

Ek-3: DTCF Dekanlığı 4 Kasım 1970.

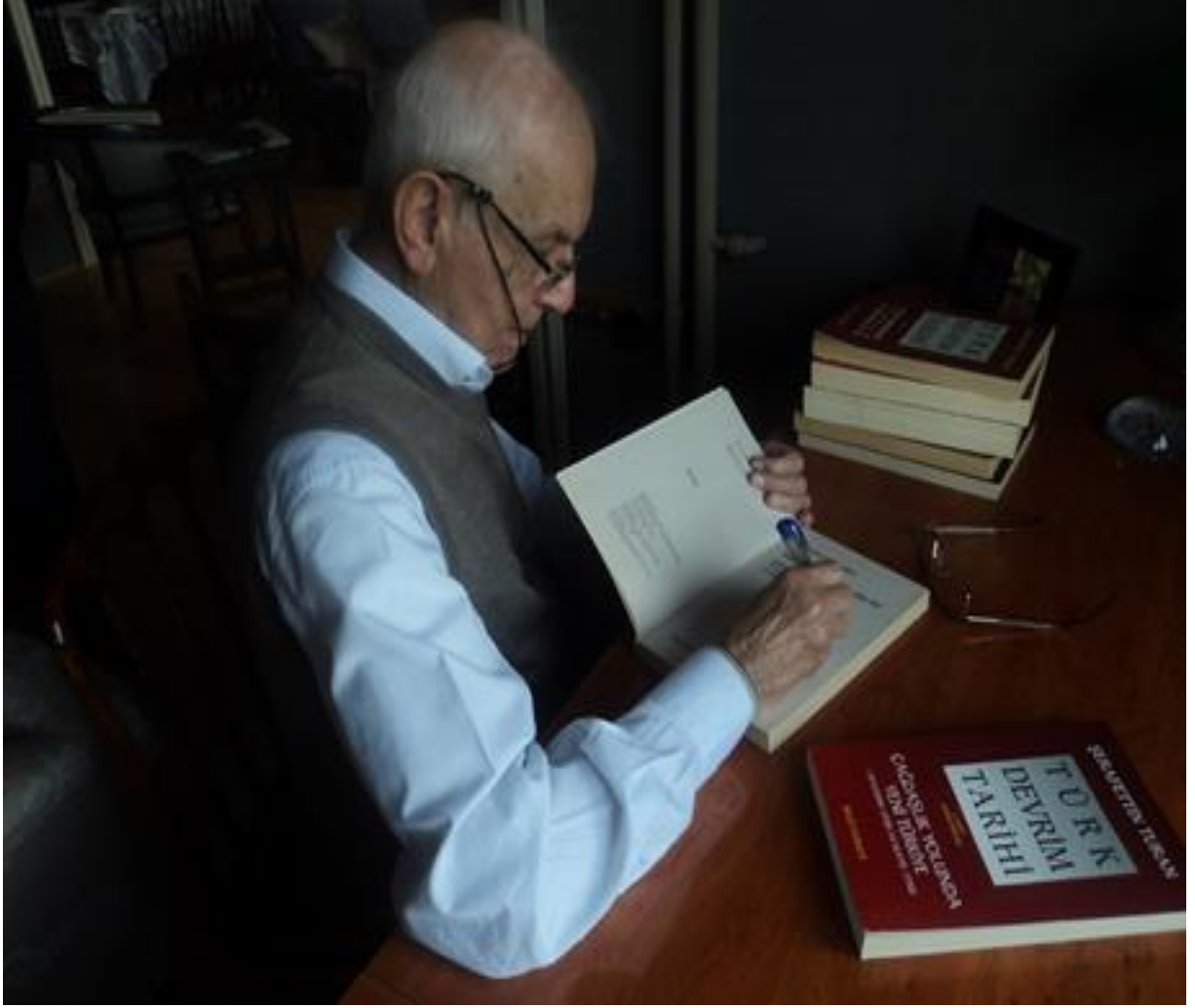
**Ek-4: CAVELIERE Nişanı töreni Cüneyt Gökçer, Tarık Leventoğlu ve Büyükelçi 5
Ekim 1970.**

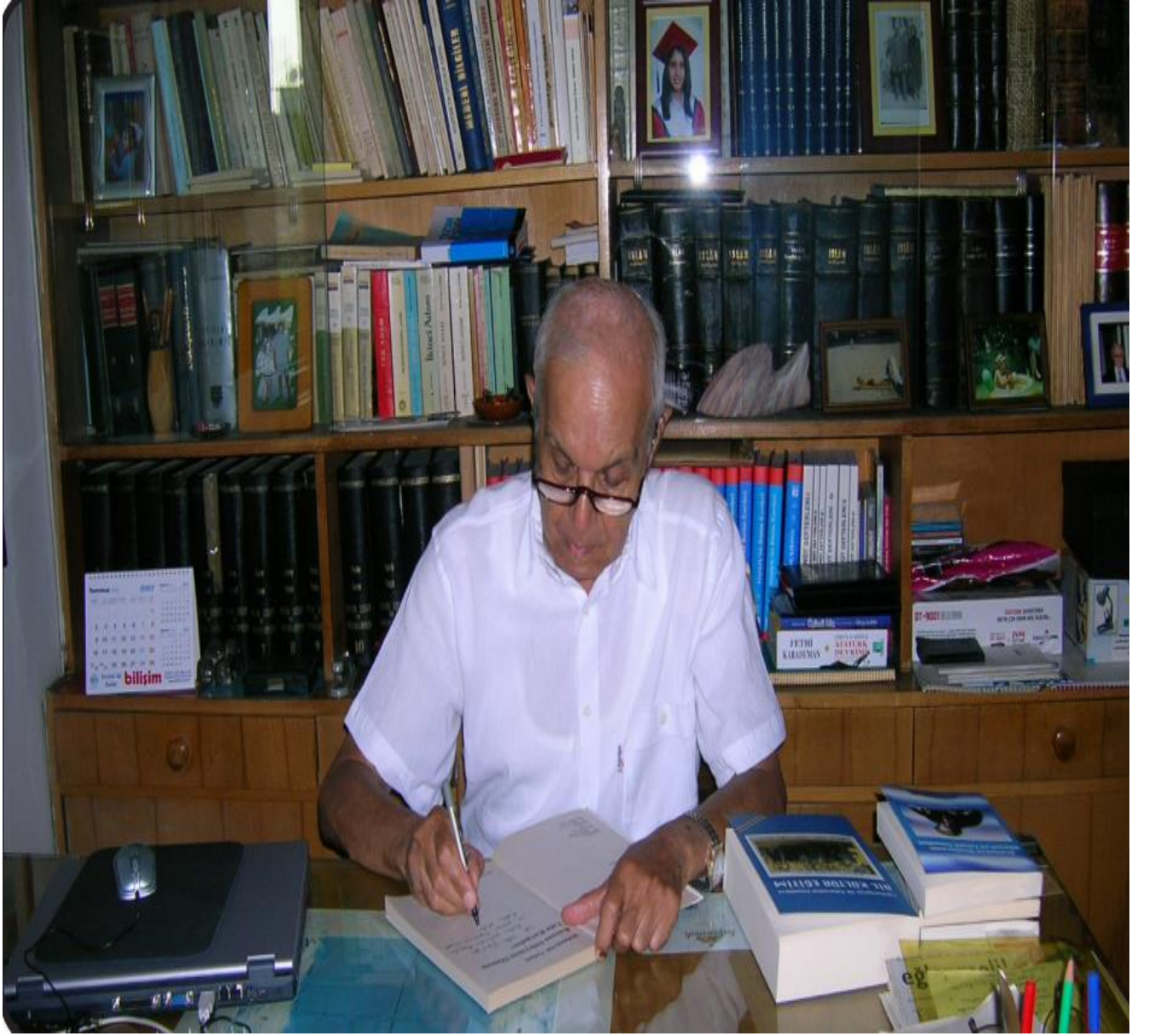
**Ek-5: Şerafettin Turan Türk Tarih Kurumunda Cumhuriyet'in 50. Yıl kutlaması
26.10.1973.**

Ek-6: ODTÜ Atatürk Dayanışma Topluluğu tarafından yapılan Prof. Dr. Şerafettin Turan ile Çanakkale Zaferi Üzerine Bir Söyleşi

Ek-7: ODTÜ Atatürk Dayanışma Topluluğu tarafından yapılan Prof. Dr. Şerafettin Turan ile Çanakkale Zaferi Üzerine Bir Söyleşi

Ek-8: Şerafettin Turan (2014) Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi, C.14, S.28.

BİLGE KİŞİ, TÜRKÇE USTASI BİR TARİHÇİ ŞERAFETTİN TURAN

Şerafettin Turan: "Tarihin tarihçinin tekelinde olmadığına katılıyorum.

Tarih hakkında başka alanlarla uğraşanlar da konuşabilirler; ancak hadlerini bilerek. Öğrendikleri birkaç tümceye dayanarak hüküm vermeye kalkmayarak.

Oysa Türkiye'de artık akademik tarihçiliğe tepeden bakan, ancak tarihçi olmayan, buna karşın medyayı da yanına alarak ünlenmiş kişiler çoğaldı."

GÜNCEL

kendisinden istenen birkaç sayfada, her zaman aydınlık fikirlerinden yararlandığı öğretmeni için seslendirmiş bu övgü dolu sözcükleri. Başkaları da ortaya dökmüşler benzer duygularını, bilimsel takdirlerini, şükran borçlarını. Onlar kadar şanslı olmamakla birlikte ve Ankara'dakilerin, özellikle de Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde çalışmış olanların yakaladıkları fırsatlardan uzak kalmakla beraber, bu çok değerli bilginin özellikle Osmanlı tarihine ve tarihçiliğin çağdaş görüntülerine ilişkin yazdıklarını ve bazen söylediklerini yakalamaya çalıştım ve onu yakından tanımış olmanın mutluluğunu yaşadımı, yaşamakta olduğumu derin bir saygıyla,

gıptayla izledim. İstanbul Üniversitesi'nden ayrıldığım ve Ege Üniversitesi'ne naklen atandığım 1979 yılına kadar kendilerinden çok yararlandığım zamanları ve Cengiz Orhonlu gibi çok yönlü ve Osmanlı kaynaklarına hâkim bir tarihçinin öğretmen-öğrenci ilişkileri kadar arkadaşlık içinde geçen günleri, kuşku yok ki unutamam. Ancak özellikle, andığım bu yıldan itibaren tarihçiliğin sorunlarına, öğretimine ve felsefesine daha rahatça el atmaya çalışırken, Şerafettin Turan'da yansıyan niteliklerin daha fazlasını keşfetmeye başladım. Bu konularda, hatta lise tarih öğretiminde yaşanan sorunlar üstünde durmaya başladığımda, sanki bana

ÖRNEK BİR YAŞAM İÇİNDEKİ BİLGE KİŞİ

Bir yüksek lisans öğrencisinin İzmir'den kalkıp Şerafettin Turan'ın kapısını çalmasıyla başlayan süreç sonunda hazırlanmış olan bir kitabın, yani *Tarih Yaşamı* Hayatı'nın sayfalarını açmadan önce yığınla soru sorulabilir. Bu kitabın, en azından benim gözümde, tarihçiliğimizin 20. yüzyıl ortalarından 21. yüzyılın şu başlangıç yıllarına uzanan sürecinde çok derin izler bırakan bir bilge kişinin yaşadığı zamanı, mesleği açısından sorgulayabilecek ve sorularıyla yönlendirebilecek bir çalışma olup olmadığı merak edilebilir. Lisansüstü çalışma aşamasında olan bir

Ek-9: Şerafettin Turan (2014) *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, C.14, S.28.